

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Ústav historických věd

Život a doba Růženy Vojtěchové

Bc. Monika Vlková

Diplomová práce

2013

University of Pardubice
Faculty of Arts and Philosophy
Institute of Historical Sciences

Life and the epoch of Růžena Vojtěchová

Bc. Monika Vlková

DIPLOMA THESIS

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Monika Vlková**
Osobní číslo: **H10638**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Gender history**
Název tématu: **Růžena Vojtěchová - učitelka, spisovatelka**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Diplomová práce se bude zabývat Růženou Vojtěchovou, učitelkou, spisovatelkou a účastnicí protinacistického odboje. Práce bude založena na analýze dostupných pramenů, především deníků a ostatních osobních písemností vzniklých z činnosti Růženy Vojtěchové, které jsou uloženy ve Východočeském muzeu v Pardubicích. Autorka vyjde z charakteristiky doby, ve které Vojtěchová žila, a pokusí se o kontextualizaci jejího života, vzdělání a činnosti.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Východočeské muzeum Pardubice, fond Růžena Vojtěchová (1903-1942)
BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc, 2001. ISBN 80-244-0248-3 DOSOUDIL, František. Kniha objetí nacistického násilí a druhé světové války okresu Pardubice (léta 1938-1946). Pardubice, 2005. ISBN 80-86046-80-X FILÍPEK, Jiří. Naše třídní učitelka z protektorátních let Růžena Vojtěchová: In Zprávy klubu přátel Pardubicka, ročník XLIII. č. 11-12. 2008 LENDEROVÁ, Milena. A ptáš se, knížko má: ženské deníky 19. století. Praha, 2008. ISBN 978-80-7254-956-6

Vedoucí diplomové práce: **prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.**
Ústav historických věd

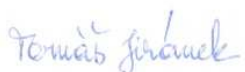
Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2011**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 84

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a použila jsem k tomu pouze prameny a literaturu, které jsou vyjmenovány v seznamu pramenů a literatury.

V Pardubicích dne 29. 11. 2012

Bc. Monika Vlková

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

Poděkování

Mé poděkování patří všem, kteří mi k vytvoření této práce přispěli svou radou, připomínkami a při psaní práce mě podporovali. Zejména bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní profesorce PhDr. Mileně Lenderové, Ph.D. za její ochotu, četné rady, trpělivost a především za čas věnovaný mé práci.

Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům badatelky a knihovny Východočeského muzea v Pardubicích za jejich ochotu pomoci a za čas věnovaný mým dotazům.

Souhrn

Tato práce se zabývá zpracováním osobních deníků a dalších ego-dokumentů, které vznikly z činnosti Růženy Vojtěchové, význačné pardubické osobnosti první poloviny 20. století.

Práce se bude zabývat nejen deníky Vojtěchové, ale budou zde popsány i další skutečnosti, které měly významný vliv na formování jejího života, jak osobního, tak i profesního. V práci bude zohledněna pozice žen v první polovině 20. století, kulturní, společenská a politická situace v Pardubicích v období života Vojtěchové. Dále se budu zabývat tématy osobnosti Vojtěchové a jejími zápisy v denících.

Cílem této práce bude podrobné přiblížení osoby Růženy Vojtěchové, jejího života, činnosti a. to nejen literární a učitelské, ale i její činnosti odbojářské. Dále dojde také k přiblížení situace v Pardubicích za druhé světové války.

Klíčová slova

Růžena Vojtěchová, deník, Pardubice, učitelka, školství, kultura, odboj, okupace, druhá světová válka, ženy

Abstract

This thesis deals in processing of the personal diaries and other ego-documents, which came from the activities of Růžena Vojtěchová - the notable person of city of Pardubice in first half of the 20th century.

The thesis will not deal only in Vojtěchová's diaries, but here will be described also other facts, which had important effect on the formation of her personal and professional life. In the thesis will be reflected women's position in first half of the 20th century, cultural, social and political situation in the city of Pardubice in era of Vojtěchová's life. Furthermore, I will discuss topics like the personal character of Vojtěchová and her records in her diaries.

The aim of this thesis will be detailed approach to person of Růžena Vojtěchová, her life, occupation, not only literary and pedagogical, but also her activities in the resistance movement. Further come closer to the situation in Pardubice during the Second World War.

Key words

Růžena Vojtěchová, diary, Pardubice, teacher, education, culture, occupation, the Second World War, women

Obsah

1. Úvod	1
2. Deníky Růženy Vojtěchové jako historický pramen.....	4
2.1. Deník	4
2.2. Vznik	6
2.3. Počátek psaní	7
2.4. Podoba, struktura a rozsah deníku	9
2.5. Deník jako historický pramen	14
3. Žena v první polovině 20. století.....	16
3.1. Postavení ženy v rodině, v manželství a ve společnosti.....	16
3.2. Žena ve světě práce	18
3.3. Volební právo žen.....	19
4. Charakteristika oblasti formující život Růženy Vojtěchové	22
4.1. Kulturní a společenská situace v Pardubicích za života R. Vojtěchové.....	22
4.2. Školství v první polovině 20. století.....	24
4.3. Politická situace, okupace a odboj na Pardubicku v době života R. Vojtěchové.....	32
5. Osobnost Růženy Vojtěchové	43
5.1. Dětství v jejím rodném městě	43
5.2. Vzdelání	46
5.3. Profese.....	63
5.4. Literární a veřejná činnost	70
5.5. Odbojová činnost.....	73
5.6. Zatčení, vězení a smrt.....	78
5.7. Památky na R. Vojtěchovou v Pardubicích.....	80
6. Intimní svět Růženy Vojtěchové	81
6.1. Pocity.....	81
6.2. Zdraví	84
6.3. Přátelé	84
6.4. Profese.....	86
6.5. Zájmová a literární činnost	89
7. Závěr.....	91
8. Resumé	93

9. Prameny a literatura	95
10. Přílohy	103

1 Úvod

Téma deníků Růženy Vojtěchové jsem si vybrala proto, že mi připadalo zajímavé přechíst si a dále zpracovat osobní pohled člověka na život v první polovině 20. století. Člověka, který zažil i obě světové války. Pohled je to sice subjektivní, jak už to u deníků bývá, ale ukazuje nám to náhled Růženy Vojtěchové na prožité události. Podle mého názoru je každý takový nový zdroj informací důležitý a neměl by se přehlížet. To také dokládá dnešní situace v oblastní bádání v oblasti pramenů osobní povahy.

Předkládaná práce si klade za cíl přispět k poznání osobního života ženy žijící za Rakouska-Uherska, Československa a Protektorátu Čechy a Morava. Zaměřovat se budu převážně na dobu života Růženy Vojtěchové, přesněji tedy na dobu let 1903 – 1943. K přiblížení osoby Růženy Vojtěchové, jejího života a doby ve které žila dojde díky rozboru pramenů osobní povahy, konkrétně jejích deníků a literatury, která se vztahuje k příslušnému časovému období a k místu života Vojtěchové.

Práce by měla zachytit obraz Vojtěchové, který jsme získali na základě zpracování jejích deníků, dalších dochovaných pramenů, které se k jejímu životu dochovaly a pramenů k době jejího dospělého života.

V centru pozornosti stojí osoba Růženy Vojtěchové (1903 – 1943), žena z řemeslnické rodiny, která působila jako učitelka na různých obecných školách v Pardubickém kraji. Vojtěchová také byla divadelní kritičkou, zdatnou básnířkou, zapálenou spisovatelkou a publikovala například v časopisech *Východočeský obzor*, *Právo lidu*, *Národní osvobození*, *Východočeský republikán* aj.

Samotná práce je rozdělena do šesti základních kapitol. V první kapitole zohledňuji problematiku bádání v oblasti pramenů osobní povahy a opírám se o některé práce Mileny Lenderové, ve kterých se věnuje osobním deníkům. Hlavně tedy dílem „A ptáš se knížko má...“, kde je velmi dobře rozebrána problematika ženských osobních deníků.¹ Dále budu brát v potaz také o články o ego-dokumentech, které byly uveřejněné ve sborníku, který byl vydán Univerzitou Pardubice v roce 2004.² Spolu s tím, že budu shrnovat obecnou charakteristiku, vznik, vývoj, podobu a strukturu ženských osobních deníků, tak do této kapitoly zapojím také analýzu osobních deníků Růženy Vojtěchové. Budu se snažit

¹ Například LENDEROVÁ, Milena. *A ptáš se, knížko má ...: Ženské deníky 19. století*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7254-956-6. LENDEROVÁ, Milena. Ženské deníky jako pramen k poznání mentality elit. In *Studie k sociálním dějinám 3*. Kutná hora, 1999. s. 39-54. ISBN 80-86224-08-2.

² LENDEROVÁ, Milena – KUBEŠ, Jiří (edd.). *Scientific Papers of the University of Pardubice. Faculty of Humanities. Series C. Supplement 9*. Pardubice, 2004. ISBN 80-7194-650-8.

zpracovat analýzu jejích deníků do teoretických informací, které byly získané z dříve jmenované literatury. Analýzou získám poznatky o osobních denících Růženy Vojtěchové, zjistím tak jejich formu, materiály, které Vojtěchová k psaní používala nebo styl jejího psaní. Dále také ujasním to, v jakém časovém období Vojtěchová deníky psala, jaký je jejich rozsah, častost zápisů, jejich formální stránku dataci zápisů a budu se snažit zjistit, co jí vedlo k tomu, že si deník začala psát.

Druhá kapitola vystihuje postavení ženy v první polovině 20. století. A to proto, že v této době Vojtěchová žila. Dostupné odborné literatury na toto téma není mnoho, ale jako příklad knížek nebo studií, ze kterých lze tyto informace čerpat, mohu uvést například literární díla: *Žena v českých zemích od středověku do 20. století* od Mileny Lenderové a kolektivu autorů, studii od Jany Burešové *Ženy a druhá světová válka*.³

Ve třetí kapitole dochází k stručnému shrnutí informací z oblastí, do kterých zasahovala práce a ostatní činnost Růženy Vojtěchové, kapitola se dále člení na tři podkapitoly. V první podkapitole se věnuji oblasti kultury, společnosti za života Vojtěchové. Použila jsem například knihu od Dagmar Broncové, ale také další literární díla, která se zaměřují na Pardubice a ve který je zahrnuta i problematika kultury a společnosti obyvatel.⁴ V druhé podkapitole se zaměřím na oblast školství v 1. polovině 20. století a k tomuto tématu použiji například knihu Karla Rýdla o správě školství v českých zemích, dále i studie Josefa Cacha nebo Anežky Holanové, které byly publikovány ve sbírce *Učitelé v práci a v boji*.⁵ Ale to nejsou jediné literární zdroje, které lze použít, za zmínku stojí i diplomová práce Michaely Šandové, která se ve své práci zaměřuje na učitelky v oblasti Pardubicka nebo kiha *Dějiny pedagogiky* od Tomáš a Dany Kasperových.⁶

Třetí podkapitola pojednává o politické situaci, okupaci a odbojové činnosti a to hlavně v oblasti Pardubicka. Dá se říci, že literatury o období okupace, politice a odbojové činnosti je dostatek a co se týká oblasti Pardubic a jeho okolí, tak počet publikací o této otázce není nijak velká. Jako příklad literatury o druhé světové válce a odboji mohu uvést například díla Jiřího Jožáka, které se jmenuje *Druhá světová válka a československý odboj* nebo studiu Jiřího

³ LENDEROVÁ, Milena a kolektiv. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1. BUREŠOVÁ, Jana. *Ženy a druhá světová válka*. In *Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945): Sborník příspěvků ze symposia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války*. Praha, 2009. s. 79-96. ISBN 978-80-87211-38-0.

⁴ Například. BRONCOVÁ, Dagmar. *Kniha o městě: Pardubice*. Praha, 1999. ISBN 80-86098-12-5.

⁵ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I. (1774-1989)*. Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5. CACH, Josef. *Učitelstvo a učitelské hnutí v letech 1848 až 1918*. In KODEDOVÁ, Oldřiška. *Učitelé v práci a v boji*. Praha, 1971. s. 7-22. ISBN 24-018-71. HOLANCOVÁ, Anežka. *Emancipační hnutí žen a učitelek*. In KODEDOVÁ, Oldřiška. *Učitelé v práci a v boji*. Praha, 1971. s. 154-171. ISBN 24-018-71.

⁶ ŠANDOVÁ, Michaela. *Slečny učitelky*. Diplomová práce. Pardubice, 2005. KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. Praha, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4.

Palečka Pardubice ve 20. století aj. Ale důležitým zdrojem informací o životě v Pardubicích za 2. světové války je hlavně Pamětní kniha města Pardubic, ve které najdeme konkrétní informace, které k této podkapitole potřebujeme.⁷

Čtvrtá kapitola se zabývá přímo osobou Růženy Vojtěchové. Budu se zabývat informacemi o jejím osobním životě, vzdělání, profesi, literární činnosti, o jejím zatčení, smrti a nakonec také uvedu to, jak byla památka Vojtěchové uctěna v Pardubicích. V této kapitole zachyťím informace, které se mi o ní podařilo zjistit a to například z třídních katalogů, z jejích deníků, archivních materiálů, které s její osobou souvisí aj.⁸

Pátá kapitola se věnuje konkrétnímu rozboru osobních deníků Růženy Vojtěchové. Kapitola je rozdělena na několik podkapitol, v kterých dochází k zhodnocení a zaměření se přímo na její osobní zápisky, zážitky a zkušenosti. Dále je doplněna řadou ukázek z deníků Vojtěchové.

Kromě samotné analýzy pramenů, které se vztahují k Růženě Vojtěchové byla použita celá řada knih, články, encyklopedie, webové odkazy a studie.

Do obrazové přílohy byly zobrazeny některé její práce, fotografie nebo ukázky deníkových zápisů.

⁷ JOŽÁK, Jiří. *Druhá světová válka a československý odboj*. Praha, 1993. ISBN 80-208-0292-4. PALEČEK, Jiří. *Pardubice ve 20. století*. In *A B - Zet Pardubicka*. sešit 14. Pardubice, 2001. Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubic.

⁸ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357. Státní okresní archiv Pardubice. fond Národní škola dívčí Holic. třídní katalogy.

2. Deníky Růženy Vojtěchové jako historický pramen

Ve této části rozeberu formu ego-dokumentu: deník. Zaměřím se na pojem deník, jeho vznik, co vedlo pisatele k tomu, že si ho začal psát, jeho podobu, strukturu a kapitolu ukončím tématem deníku coby historického pramene. V několika nedávných letech začínají historici věnovat pozornost deníkům a to jak osobním, tak i cestovním.⁹

K tématům historikovy práce patří rovněž tzv. historická paměť. Paměť se neustále vyvíjí, živí se vzpomínkami, je citová, náchylná ke změnám, zastírání, škrtnání, přenosu i projekcím. Historie je neúplná rekonstrukce světa, který již neexistuje.¹⁰ Historie je obraz minulosti a jedním z takových nosičů paměti je i deník.¹¹

V této kapitole se zaměřím i na vnější a vnitřní kritiku pramene: osobních deníků Růženy Vojtěchové. Budu se snažit rozepsat jednotlivé teoretické části, které se vztahují k tématu ženských deníků a také konkrétně deníky Růženy Vojtěchové. Jelikož oblast zkoumání deníků, která je v dnešní době pro historiky zajímavá a přináší i nové poznatky pro historika, tak i já se budu snažit svým rozborem čtenáři přiblížit problematiku deníku jako ego-dokumentu a to i s konkrétním hlediskem zaměřeným na osobní deníky Růženy Vojtěchové. Práce bude vést k tomu, aby čtenář mohl sám pochopit a představit si, jak se její život promítal do jejich deníkových zápisků, tedy například do formy, častosti nebo stylu zápisů.

V pozůstalosti Růženy Vojtěchové, která je uložena ve Východočeském muzeu v Pardubicích, se nachází na 67 svazků jejích rukopisů a tyto rukopisy jsou označeny R 357. Převážně jsou to deníky.

2.1. Deník

Nejprve uvedu různé dobové vysvětlení pojmu deník a to přesně tak, jak to bylo zapsáno, aby o tomto typu ego-dokumentu čtenář získal základní informace.

Petr Mařa ve svém díle *Nejstarší české a moravské deníky* vysvětluje pojem deník v období raného novověku jako: „*relativně pravidelné soukromé poznámky o každodenním*

⁹ LENDEROVÁ, Milena. Chvála deníků a dopisů. In LENDEROVÁ, Milena – KUBEŠ, Jiří (edd.). *Scientific Papers of the University of Pardubice. Faculty of Humanities. Series C. Supplement 9*. Pardubice, 2004. s. 22. ISBN 80-7194-650-8.

¹⁰ SLABÁKOVÁ, Radmila. Osobní deník – zdroj nebo tvůrce paměti? In LENDEROVÁ, Milena – KUBEŠ, Jiří (edd.). *Scientific Papers of the University of Pardubice. Faculty of Humanities. Series C. Supplement 9*. Pardubice, 2004. s. 41. ISBN 80-7194-650-8.

¹¹ ŠEDINOVÁ, Jitka. *Deníky hraběte Františka Josefa Jindřicha Schlika*. Diplomová práce. Pardubice, 2010. s. 10.

životě a společenském dění převážně retrospektivního charakteru psané s nevelkým časovým odstupem“.¹²

V Ottově slovníku naučném je pod heslem denník zachyceno toto: „*latinsky diarium, jest zápisný sešit nebo kniha, do níž si kdo zaznamenává, co se mu za den pamětihodného nebo zajímavého přihodilo nebo naskytlo. Dle obsahu svého může býti deník buď obchodnický neb umělecký nebo cestopisný apod. Zvláště důležitý je denník studentský, do něhož si chlapec nebo mladík studující zapisuje nejen každodenní události školní i mimoškolní, ale i myšlenky své o zjevech literárních, o knihách přečtených, jakož i výňatky z dobrých spisovatelův apod. Jest to jakýsi druh autobiografie, i nemálo přispívá k sebrání a soustředění mysli mladického věku, náchylného k roztržitosti; pro dospělého člověka jest takový denník takřka zrcadlem vývoje sil intelektuálních i ethických. Nezřídka bývá denník i důležitým zdrojem historickým, nebo vynikajícím dílem uměleckým, obzvláště když jako Goetheovo »Aus meinem Leben, Wahrheit und Dichtung« spojuje zajímavé vypravování a líčení s lepým slohem. Jakýmsi druhem denníku jsou mnohá »Vyznání« (Confessiones) autobiografie, memoiry apod. mužů proslulých.“¹³ I když konkrétně tento citovaný pojem byl zapsán na konci 19. století, stále je tam zaznamenán jen deník studentský, chlapecký. Autor se vůbec nezmiňuje o dívčích nebo ženských denících, které již v tomto období byly poměrně běžnou záležitostí.*

V publikaci Škola a život z roku 1865 je pojem deník charakterizován takto: „*Denník jest kniha, do které zaznamenáváme vůbec vše, co myslíme, cítíme, konáme; tam ukládáme své i cizí úsudky a zkušenosti, jakož i všechny dobré zásady; abychom dle nich se řídíce, stávali se vždy v pravém slova smyslu vzdělanějšími, dokonalejšími...“¹⁴*

V období první poloviny 19. století, konkrétně ve třicátých letech, kdy vycházejí díly Jungmannova německo-českého slovníku, se v jednom autor zmiňuje i o denících a to konkrétně tak, že si deník psala většinou jen šlechta, ale i v neurozených vzdělaných vrstvách už i v této době zapustil kořínky. Pisatelé deníků si v této době pod pojmem deník představovali to, co dnes my. Pojem deník definují autoři Encyklopedie literárních žánrů takto: deníky jsou „*chronologicky řazené, zpravidla datované osobní záznamy, pořizované v krátkých intervalech a bez časového odstupu“¹⁵*

Profesor Andy Alaszewski z University of Kent v Canterbury charakterizuje deník jako: dokument psaný jednotlivcem, je psán v pravidelných intervalech, každý den nebo mohou být

¹² MAŤA, Petr. Nejstarší české a moravské deníky. In *Folia Historica Bohemica* 18. Praha, 1997. s.102. ISBN 80-85268-56-6.

¹³ Ottův slovník naučný. *Denník*. Díl VII. s. 301. Praha, 1899.

¹⁴ *Co jest denník vůbec, učitelský zvláště jaký prospěch z řádného vedení denníku pro učitele vyplývá?* Škola a život. sešit 5. 1865. s. 147 (vázaný ročník 1865).

¹⁵ MOCNÁ, Dagmar – PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. s. 98.

zápisky svázány jen s konkrétní událostí, kterou měl autor potřebu nějak zaznamenat, zapsat své dojmy, zážitky a deník je podle něj veden pro osobní potřebu.¹⁶

Deník patří mezi prameny osobní povahy, ego-dokumenty. Do stejné skupiny patří i korespondence a memoáry.¹⁷ Milena Lenderová vysvětluje pojem osobní deník jako text, který je psán vlastní rukou, pro potřebu a potěchu samotného pisatele a také, že se skládá z časově určitelných částí, obsahuje informace ze života pisatele, že obsahuje informace z veřejného života, ale hlavně života soukromého.¹⁸

Obecně lze deníky rozdělit do pěti hlavních kategorií (1) průkopnické a cestovní; (2) osobní, duchovní, psychologické, (3) politické, (4) menší, a (5) profesní.¹⁹

2.2. Vznik

Až na některé výjimky, například u zápisků perských vladařů nebo Marca Aurelia a několika dalších, lze říci, že deník v pravém smyslu slova se nevyskytuje před 15. stoletím.

Začátkem renesance se vyvíjí primitivní podoba deníku od jednoduchého časového záznamu až ke strukturovanému textu. V českém prostředí se objevují deníky již v druhé polovině 16. století, deníky z doby před rokem 1650 si vedli většinou příslušníci vysoké aristokracie, představitelé nižší šlechty i neurození vzdělanci. Háček ovšem spočíval v tom, že až do 18. století se jedná o deníky mužské. O této době lze poměrně jistě říci, že u nás ještě nejsou deníky ženské, na rozdíl od Francie nebo německých zemí. Od konce 17. a hlavně v průběhu 18. století nabývá na významu tvorba deníku. V Evropě i v severní Americe dochází k rozmachu (proto)literárního osobního vyjádření formou osobního deníku a to umožňovalo pisateli vyjádřit osobní názor, sebereflexi i soukromé pocity. Uskutečňovalo se to nejen formou osobního deníku, ale i deníkem cestopisným, korespondencí, psaním memoárů nebo domácích záznamů různých druhů. Psali vzdělaní muži i ženy.²⁰ Deník tvořil jedno z mála míst, kde si žena mohla zakoušet své pocity, představovat si budoucnost a očekávat budoucí události. Deník jí mohl pomoci najít sebe sama, svou identitu, už nejen

¹⁶ ALASZEWSKI, Andy *Using Diaries for Social Research*. London; New Delhi, 2006. s. 1. ISBN 0 7619 7291 9.

¹⁷ LENDEROVÁ, Milena. *A ptáť se*. s. 16.

¹⁸ LENDEROVÁ, Milena. Ženské deníky jako pramen k poznání mentality elit. In *Studie k sociálním dějinám*. Kutná Hora, 1999. s. 39. ISBN 80-86224-08-2.

¹⁹ GANIM, Carole. Autobiographies And Diaries, U.S. In *Women's Studies Encyclopedia*, ed. Helen Tierney [online]. 2002 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://gem.greenwood.com/wse/wsePrint.jsp?id=id66>.

²⁰ LENDEROVÁ, Milena. *A ptáť se*. s. 17.

jako dcera nebo manželka pana X nebo Y, ženy se v nich cítí svobodnější, volnější a jako individuality.²¹

Ženské deníky a jiná ženská memoárová tvorba, až na výjimky, souvisí s osvícenstvím a i tyto se nejprve objevují jen ve šlechtickém prostředí. V 19. století jsou již ženské deníky v celé Evropě poměrně běžné.²² Badatelé vidí důvod rozmachu osobního žánru ve změnách myšlení, ke kterým vedlo osvícenství, jelikož osvícenství se zakládalo na vědeckých objevech a také na sociálních praktikách, které kladou důraz na autonomii jedince a volnosti jeho pohybu.²³

Deníky mohou být klasifikovány buď jako soukromé nebo veřejné, deník Růženy Vojtěchové patří do skupiny osobního deníku. Deníky zaznamenávají život, soukromé myšlenky a pocity. Deníky jsou obvykle chronologické a epizodické (občasné).²⁴ To platí i u Vojtěchové, její zápisky jsou chronologicky řazené, ale často jsou mezi zápisy velké časové mezery, ve kterých Vojtěchová nic ze svého života nebo práce nezachytila. Můžeme jen spekulovat, co jí k tomu vedlo, jestli zdraví, což je v určitém směru docela pravděpodobné, jelikož její zdravotní stav nebyl nejlepší nebo také jestli to bylo její pracovní vytížeností nebo že prostě neměla náladu na to, něco si do deníku zaznamenat.

U Růženy Vojtěchové, ženy ze střední vrstvy žijící ve 20. století, nebylo již nic tak výjimečného na tom, že si vedla svůj osobní deník. Podmínky doby na to byly příznivé a ženy, když chtěly, si mohly vést svůj deník. To je i případ Růženy Vojtěchové, která pocítila potřebu nějak zaznamenat své pocity, náhledy a zážitky.

2.3. Počátek psaní

Dva hlavní důvody pro založení deníku byly: přivyknout dospívajícího zpytovat své svědomí a naučit ho vyjadřovat své vlastní názory.²⁵

²¹ SLABÁKOVÁ, Radmila. Osobní deník – zdroj nebo tvůrce paměti? In LENDEROVÁ, Milena – KUBEŠ, Jiří (edd.). *Scientific Papers of the University of Pardubice. Faculty of Humanities. Series C. Supplement 9*. Pardubice, 2004. s. 42. ISBN 80-7194-650-8.

²² LENDEROVÁ, Milena. *A ptáš se*. s. 18-19.

²³ LENDEROVÁ, Milena a kolektiv. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. s. 65.

²⁴ GANIM, Carole. *Autobiographies And Diaries, U.S.* In *Women's Studies Encyclopedia*, ed. Helen Tierney [online]. 2002 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://gem.greenwood.com/wse/wsePrint.jsp?id=id66>.

²⁵ LENDEROVÁ, Milena. Chvála deníků a dopisů. In LENDEROVÁ, Milena – KUBEŠ, Jiří (edd.). *Scientific Papers of the University of Pardubice. Faculty of Humanities. Series C. Supplement 9*. Pardubice, 2004. s. 23. ISBN 80-7194-650-8.

Jak společnost uznala hodnotu jednotlivce, ženy viděly sebe jako více než jen přídavek otců, manželů, a synů, tak deník jako forma osobní ratifikace nabyl na důležitosti. Pro mnoho žen byl deník vývodem pro své soukromé myšlenky.²⁶

Podněty k založení a k psaní deníku byly různé. Někdy je to zmíněno v samotném deníku, jindy k tomu dojdeme z kontextu textu, ale u některých deníků není s určitostí možné zjistit, co k založení deníku dívku nebo ženu vedlo a jaký měla motiv, že začala deník psát.

U Růženy Vojtěchové můžeme říci, že ona si začala psát deník v době, kdy nastoupila na své druhé pracovní místo coby výpomocně zastupující učitelka na obecné škole v Mikulovicích. Již získala nějaké zkušenosti a byla samostatná. Dalším a nejspíš i hlavním důvodem pro to vést si deník, bylo, jak se sama na začátku svého deníku v roce 1924 zmiňuje, že toužila zaznamenat své názory na současné události, četbu, vzpomínky na svůj život a rozhovory s přáteli.²⁷

Ke určité změně formy deníkových zápisků dochází u Vojtěchové v roce 1928, jak sama zmiňuje ve svých denících.

„Tedy především několik všeobecných slov. Můj deník stává se nyní místem, kam zaznamenávám běžné události. Není již místem, kde jsem se zpovídala. Konečně není ani z čeho. Můj život nepřináší pronikavých dojmů ani událostí. Žiji životem samostatné dívky, rozdělující si svůj čas mezi zaměstnání, noviny a politikaření. Tím můj deník pozbývá zajímavosti (měl-li ovšem vůbec nějakou). Pokračuji-li přece v jeho psaní, činím tak pro to, abych měla jakýsi obraz o své činnosti (i nečinnosti) a o drobných událostech. Neboť jest někdy velmi dobré, mám-li možnost přesvědčiti se, co jsem tehdy a tehdy dělala.“²⁸

V tomto úryvku můžeme vidět, jak Vojtěchová sama sebe brala, jak charakterizovala svůj život ve svých pětadvaceti letech a zároveň zde uvádí, proč se vlastně vede deník, jaký k tomu má důvod.

Spouštěcím mechanismem pro psaní deníku mohlo být několik věcí, například událost, která se udála v sociálním prostředí, do kterého pisatelka patřila, v její rodině nebo jen v jejím soukromém životě. Ovšem pohnutky k psaní deníku nemusely být vždy kladné. Mohlo se jednat například i o pohnutky ke svěřením se deníku s něčím, co pisatelku trápí, její starosti a stesky.²⁹

²⁶ GANIM, Carole. Autobiographies And Diaries, U.S. In *Women's Studies Encyclopedia*, ed. Helen Tierney [online]. 2002 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://gem.greenwood.com/wse/wsePrint.jsp?id=id66>.

²⁷ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/1.

²⁸ Tamtéž. R 357/2b.

²⁹ LENDEROVÁ, Milena. *A ptáš se*. s. 46-47.

Než začala dívka či žena psát svůj osobní deník ze svého vlastního rozhodnutí, musela mít nějakou představu, o čem bude psát, musela mít dostatek námětů z prostředí, ze svého okolí, všeobecný kulturní a společenský rozhled, zájem o dění kolem sebe a přístup k informacím.

2.4. Podoba, struktura a rozsah deníku

Forma deníků se ve většinou liší. Nejjednodušší forma je dlouhá, která obsahuje záznamy o aktivitách a událostech a která zároveň obsahuje osobní připomínky pisatele deníku k těmto událostem.

Složitější deníky zahrnují nejen záznam o činnosti a nebo o události, ale také osobní komentář, odráží role a vztahy a dokonce i zkoumají osobní pocity. Autor deníku může explicitně oslovovat různé publikum, navrhuje, aby deníky, jejichž hlavním publikem je autor deníku, měly být klasifikovány jako intimní, zatímco deníky určené k zveřejnění a pro potomstvo by měly být klasifikovány jako monografie.³⁰

Některé záznamy v denících mohou být zaznamenané ve spěchu, mohou to být pocity pisatele, které měl v tom určitém okamžiku. V nejhorším případě mohou být zápisy nudné, vleklé nebo zavádějící a v tom nejlepším případě mohou být naopak vtipné, pestré a přehledné.³¹

2.4.1. Podoba deníků R. Vojtěchové

Podoba deníků se často liší. Deníkové zápisky se mohou nacházet například: na volných listech papíru, v diářích, ve vázaných a brožovaných sešitech nebo v zápisnicích. Liší se i jejich stylizace, rozsah, způsob vyjádření a jazyková úroveň, která se liší deník od deníku podle pisatelky.

Deníky Růženy Vojtěchové jsou psány jak na volných listech, v sešitech s pevnou vazbou, tak i na trhacím kalendáři. Dá říci, že sešity v pevné vazbě byly nejspíš koupeny už za přesným účelem, ale například zápisky na volných listech původně asi neměly mít deníkový účel. Autorka si na volné listy zaznamenávala své zápisky a pak se je snažila, ve většině případů, vkládat do desek tak, jak šly za sebou. První deník, který zaznamenává období 1. srpna 1924 až 11. prosince 1927, je psán na volných listech, které jsou vloženy do přeložené stránky velikosti A4. Na tomto přebalu je také napsán časový rozsah deníku,

³⁰ ALASZEWSKI, Andy *Using Diaries for Social Research*. London; New Delhi, 2006. s. 2. ISBN 0 7619 7291 9.

³¹ SELDON, A. Introduction: interpreting documents, In P. Catterall and H. Jones (eds) *Understanding Documents and Sources*, Heinemann, Oxford, 1994, s. 29.

který se v ní nachází. Celkem se v něm za toto časové období nachází 123 volných listů, některé jsou na listech nelinkovaných, jiné na tence nebo široce linkovaných a jen několik na listech čtverečkových. Všechny zápisky jsou psané obyčejnou tužkou, tedy až na zápis ze dne 23. dubna 1926, který je napsán perem. Co se týče otázky velikosti jednotlivých volných listů, tak jejich rozměry jsou 15x21,5 cm.

Druhý deník, který zaznamenává období od 22. března 1928 do 4. listopadu 1928 a období od 6. listopadu 1928 do 14. září.1929, je psán ve dvou sešitech. Tyto sešity mají měkké desky, oba tyto sešity jsou pevně vázané a mají čtverečkové listy. Celkem má první sešit 88 listů a druhý sešit 91 listů, záznamy jsou psané z obou stran listů. Obě dvě části deníků jsou psány jen perem a rozměry listů a tedy i celých sešitů jsou 16x20,5 cm.

Třetí deník obsahuje deníkové zápisky z časového období od 29. ledna 1928 až do 22. listopadu 1931 a záznam o dnech 18. srpna 1932 a 28. října 1935. První část je vložena do měkkých světlemodrých desek, které bývaly písankou, a další část je psaná přímo do sešitu písanka III. (pro 4. a 5. postupný ročník), listy jsou v sešitu pevně. Text je psaný jak na nelinkovaných, tak i na linkovaných listech a v druhé části jsou to linky široké. Deníkové zápisky jsou psané obyčejnou tužkou po jedné straně, jen list se zápisky ze dne 28. října 1935 je psán perem a velikostní rozměry listů jsou 15x21,5 cm.

Čtvrté deníkové zápisky, které jsou vedeny na trhacím kalendáři za rok 1936, jsou co z hlediska vnější kritiky dobře charakterizovatelné. Jednoduše deníkové zápisky se nachází na červenobílém trhacím kalendáři, který ovšem trhaný není a je nechán v celku. Všechny zápisky jsou na něm zaznamenány obyčejnou tužkou. Co se týče rozměrů kalendáře, tak ty jsou 14x21 cm.

Lze tedy říci, že nosiče deníkových zápisků Růženy Vojtěchové jsou různé a nedorozumí se tak žádné předem dané formy. Jelikož je část jejích deníkových zápisků na stránkách sešitů, které jsou k sobě pevně svázané, můžeme z části pozorovat jakousi snahu Vojtěchové o ucelenost a uspořádanost svých deníků. Tomu ovšem následně poněkud odporuje forma dalších deníkových zápisků Vojtěchové, které už nejsou tak utříděné a jsou psány jen na volných listech a tak postrádají určitou promyšlenost. Z pisatelčiných zápisků vyplývá, že její zápisky byly ryze soukromé, psala si je pro sebe a vůbec neměla tušení, že do nich někdo bude nahlížet a číst je. To bude nejspíš také důvod toho, že si deníky nevedla pořádně na nosiči jednoho druhu a její deníky jsou tak zajímavým pramenem pro sledování jejího života.

2.4.2. *Formy zápisů deníků R. Vojtěchové*

Různé jsou i formy zápisů a to od krátkých stručných zápisů, které zachycují například nějaké události v životě pisatelky, která je považovala za důležité, zajímavé a hodné zaznamenání do svého deníku. Mohla to být třeba návštěva divadelních představení, popis knih, které přečetla nebo také zaznamenání svých představ, snů a pocitů. Až po formu zápisů v době, kdy pisatelka byla tak opojena nějakou událostí, že cítila potřebu tuto událost pečlivě zaznamenat ve velkém rozsahu čili velkým množstvím slov. To ovšem neznamena, že dívka či žena musela psát tak či tak. Přirozeně mohlo docházet ke kombinacím, podle nálady, motivů, důležitosti (pro pisatelku) události, kterou se rozhodla zaznamenat.

Co se dá říci o rozsahu deníků Růženy Vojtěchové? To nelze říci tak jednoznačně, jelikož deníky zachycují velké časové rozpětí, celkem totiž zachycují období od roku 1924 až do roku 1936, přičemž ale léta 1932, 1933, 1934, 1935 jsou vynechána, o důvodu proč tomu tak bylo se můžeme jen dohadovat. Z let 1932 a 1935 jsou v denících zápisky jen o jednom dni v tom roce. Některé zápisy jsou jen krátké a stručné, jiné vydají ale i na dvě hustě popsané strany. Proto asi není možné přesně stanovit nějakou strukturu, podle které se autorka řídí. Podle mě nejspíš záleží na náladě pisatelky deníku, na jejich denních zážitcích a v neposlední řadě ale asi byla nejdůležitější nálada na to, něco si do deníku zaznamenat a tak lépe uchovat ke vzpomínkám. Růžena Vojtěchová například věnuje dost místa v denících svým stykům s přáteli, literární nebo odbojové činnosti.

2.4.3. *Datace a rozsah deníků R. Vojtěchové*

Co se týká datace deníkových záznamů, tak ty si povětšinou zachovávají stejný nebo velmi podobný tvar. Růžena Vojtěchová ve svých denících používá dva druhy datace svých zápisů.

První druh je takový, kde autorka uvádí dataci jen číselně, například 3. března 1931, 15. XI 29. Římské číslice u měsíců používá občas, ve většině případů je to ale slovně vypsany název měsíce a všechny číslice u názvu roku. Datace se nachází v pravém horním rohu nad deníkovými zápisky.

Druhý druh datace používá autorka u převážné většiny svých zápisů. Obsahuje číslici dne, písemný název měsíce a rok, ale vyskytuje se tam ještě jedna věc a tou věcí je konkrétní název dne, který k tomu číselnému datu patřil. Jako příklad mohu uvést: sobota 16. srpna 1924 aj. Takovýto způsob datace autorka umísťuje nahoru na střed nad zápisky nebo také vlevo.

U minima datací zápisků se objevuje i město, kde to psala, například Holice 12. srpna – úterý nebo Pardubice 20. srpna 1925.

V nejstarším deníku Vojtěchové, tedy od roku 1924, si zpočátku autorka píše zápisky pravidelně, obvykle si zapisuje své myšlenky skoro každý den, koncem roku sice občas dojde k větší časové mezeře třeba tří týdnů bez jediného zápisu, ale následně se to opět poměrně upraví. V dalším roce se časové odstupy mezi jednotlivými jejími zápisky mírně prodlužují, až v některých měsících klesne četnost jejích zápisů na pět měsíčně, které navíc někdy nepřesahují ani půlku stránky. Zlepšuje se to až v první polovině roku 1926, kdy četnost a obsáhlost zápisků poměrně stoupá a záznamy často bývají i psané hustěji. Zápisky, které vznikly koncem roku 1926 a v roce 1927, jsou poměrně četné a nelinkované stránky jsou ve většině případů velmi hustě popsány.

V druhém deníku jsou její zápisky v určitém směru jiné, než tomu je v deníku předchozím. Zápisy jsou velmi často každý den nebo ob den a pisatelka píše své zápisky hustě a čitelně a mnohokrát rozsáhlost zápisů dne přesahuje jen jednu stránku.

Třetí deníkové zápisky jsou co do častosti asi nejméně časté, je v nich zachyceno jen dvaadvacet dní.

Čtvrté deníkové zápisky, které se nachází na trhacím kalendáři a sledují celé časové období roku 1936 mají také formu zcela jinou. Z hlediska častosti se dá říci, že z větší části jsou zápisky každý den, ovšem výjimku tvoří 10 dní v dubnu, 18 dní v červenci a období od 22. listopadu do 14. prosince, kde se zápisky vůbec nevyskytují.

2.4.4. Vnější a vnitřní kritika deníků R. Vojtěchové

Vnější vzhled deníků byl také různý. Celá řada deníků nemá nijak okázalou podobu, bývají na volných listech, které jsou uspořádány ve složky, někdy jsou i vlastnoručně nalinkované. V jiných případech mohou být třeba spojené kovovými svorkami nebo domácíky prošívané. Jen ojediněle se nacházely deníky v kartónových deskách, které byly zavazované na tkaničky. Nejstarší z dochovaných deníků z urozeného i zámožného prostředí se psaly na osmerkové aršíky, které se kupovaly u knihaře. Pisatelka si sama mohla vytvořit dodatečnou vazbu s různými ozdobami podle své fantazie a možností. Vazba byla značně problematická, když autorka měla tendenci psát zápisy až úplně do kraje papíru. Pak po svázání skončily části slov nebo i celá slova skrytá ve vazbě.

Plně deník vytěžit a chronologicky uspořádat je nemožné, když měla pisatelka deníku zvyk zaznamenávat si své denní zápisky na různé papíry, které byly zrovna po ruce. Hlavně když nebyly ani označeny časově a očíslovány stránky, jak jdou za sebou. Dobře

se dochovaly deníky, které byly psány do obyčejných školních sešitů nebo do silných sešitů v černých polotuhých deskách, které se často používaly v domácnosti, obchodě nebo v podnikání všeobecně. Vnější podoba deníku ovšem nijak neurčuje kvalitu jeho obsahu.

Co se týče čitelnosti deníků, tak dobrou čitelnost si zachovaly deníky psané perem, ty nejstarší deníky byly psány nejspíš brkem, jelikož první ocelové pero se v Evropě začalo používat a rozšiřovat až po roce 1830, kdy si ho nechal patentovat John Perry. Ovšem čitelnost také závisela na kvalitě papíru, jelikož při horší kvalitě papíru zápis prosákl a to přirozeně snížilo čitelnost textu. Mezi další věci, které ztížily nebo znemožnily čitelnost textu často patřily skvrny od vylitého inkoustu nebo inkoustové kaňky. Až na konci 19. století byly ve Spojených státech amerických otevírány první továrny na výrobu plnicích per a ty se následně začaly postupně šířit i po Evropě. K většímu rozmachu používání plnicích per ovšem došlo až po první světové válce. Z toho důvodu je také většina našich deníků psána obyčejným perem nebo obyčejnou tužkou.³² Fyzický popis deníků Růženy Vojtěchové již byl popsán v části: Podoba deníků R. Vojtěchové.

Deníkové zápisky Růženy Vojtěchové jsou většinou velmi dobře čitelné a všechny jsou psány v českém jazyce. V některých částech nám může v denících Vojtěchové dělat problém to, že autorka píše jen zkratky jmen nebo jen první písmeno ze jména. Ve většině případů ale i to lze odvodit z jejího života nebo z předchozích deníkových zápisků. Z gramatického hlediska jsem v denících nenacházela chyby, jen občas některá slova nebo fráze, jejichž gramatická forma se trochu liší od té, která se používá v dnešní době.³³

U deníků není pravidlem určitá typologická jednoznačnost a žánrová čistota. V některých případech různé druhy zápisků splývají nebo se kombinují a často do zápisků pronikají i jiné „nedeníkové“ informace.³⁴ U deníků Vojtěchové můžeme říci, že její zápisky jsou poměrně ucelené a zachycuje v nich svůj život, pocity a další informace, které jsou typické pro deníkové zápisky.

Důležité z hlediska času a deníků je to, že deník zpravidla zahrnuje delší časové období. Deník ale ve většině případů nebyl psán po celý autorčin život nebo je také možné, že se v některých případech nedochoval. Stránkový rozsah a délka zachyceného života nejsou v přímé úměře k délce života pisatelky. Nejdelší bývají deníky šlechticů a naopak deníky neurozených žen nebývají co do rozsahu, tedy až na výjimky, tak rozsáhlé, jak to vidíme u deníků urozených žen. To by ovšem mohlo být sporné, jelikož deníkové zápisky šlechticů

³² LENDEROVÁ, Milena. *A ptáš se*. s. 78-82.

³³ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357.

³⁴ LENDEROVÁ, Milena. *A ptáš se*. s. 78-82.

jistě měly větší šanci na uchování, protože byly většinou uchovávány a opatrovány v rodových archivech šlechticů. U deníku Vojtěchové můžeme říci, že si deník nepsala celý život. Jak již bylo řečeno výše, deník si psala od roku 1924 do roku 1936, přičemž ale některá léta z tohoto období jsou vynechána.³⁵

Ukončení psaní deníku pochopitelně není komentováno. Často bývá ukončen bezděčně například uzavřením manželství, smrtí autorky a v některých případech důvod ukončení deníku neznáme. Tak je tomu i v případě deníků Růženy Vojtěchové.³⁶

2.5. Deník jako historický pramen

Deník zachycuje vnitřní svět jedince a to v souvislostech politických, společenských, kulturních a ojedinele také ekonomických. Deník poskytuje subjektivní pohled na objektivně existující události, o kterých nás informují prameny úřední povahy. Ukazuje nám subjektivní pohled autorky a její každodennost. Zápisky nám pomáhají zpřítomnit její život, domácnost, rodinu, sváteční chvíle, sociabilitu, cestování a další významné události, které s autorkou a s jejím okolím přímo souvisí. Tímto způsobem tak deník integruje informace o soukromém životě pisatelky do přediva vztahů a souvislostí, které „tvořily“ dějiny. Zobrazená realita je tak kontextualizována. Deník je tedy pramenem k soukromému a každodennímu životu ženy-pisatelky deníku, je pramenem k událostem, které nějakým způsobem do pisatelčina života zasahovaly a k dobovému generovému konstruktu.

Dá se říci, že ve všech denících najdeme informace o rodině pisatelky deníku, o jejích blízkých, pokud není provdána, o rodině jejích sourozenců. V případě Vojtěchové to je matka a otec, ale tyto informace nejsou tak obsáhlé, jak bychom si mohli myslet. Například po úmrtí ve svém okolí vzpomíná na svou matku, která v té době již byla také mrtvá a jak po jejím narození již nikdy nebyla úplně zdravá.

Snad všechny pisatelky deníků měly nějakou věrnou či „nejlepší“ přítelkyni, o které se v deníku také zmiňují. Deníky dospělých žen už naopak ve většina případů nechávají ženská přátelství spíše stranou a už jim nevěnují pozornost.³⁷ V denících Vojtěchové patří k takovéto přítelkyni Máňa, o které píše ve svých denících poměrně často a její zápisky nám tak ukazují její vztah k ní jako k přítelkyni.³⁸

³⁵ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357.

³⁶ LENDEROVÁ, Milena. *A ptáš se*. s. 89, 90, 92.

³⁷ Tamtéž. s. 164-170.

³⁸ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357.

Stálá pozornost v denících je také věnována různým svátkům, slavnostem. Nejdůležitější a asi největší pozornost byla v 19. století věnována svátkům církevním, půstu, Velikonocím, Vánocům atd. Vojtěchová jako žena žijící v první polovině 20. století zaznamenává do svých deníků ale jiné události, které souvisí s jejím životem a které byly v jejím životě důležité. To je ovšem přirozené pro každého člověka, jelikož každý člověk se na život a na události v něm dívá jiným pohledem a každému přijdou určité události jinak důležité, než někomu jinému.³⁹ Vojtěchová ve svých denících zachycuje události jak ze svého osobního života, tak i události, které se dějí v jejím okolí. Z deníků Vojtěchové se tedy dozvídáme například o kulturním životě v Pardubicích v dané době, o jejích školních zkušenostech nebo o její profesní a literární činnosti atd.⁴⁰

Další událostí, která také byla zachycována v denících byla smrt a pohřeb. Mohla to být smrt a pohřeb rodinných příslušníků nebo také nějaké veřejně známé osobnosti, jako je třeba František Palacký. Zjišťujeme tak například to, jak pisatelky deníků vnímaly smrt.⁴¹ I Vojtěchová ve svých denících zachycuje oblast smrti a to hlavně smrti někoho blízkého, ale na druhou stranu se nejedná o nějaké dlouhé pasáže, ale spíš o několik krátkých vět, ve kterých na danou osobu vzpomíná. Jelikož byla Vojtěchová obdivovatelkou Masaryka, tak se v nich zmiňuje i o jeho pohřbu.

Z hlediska historie tedy můžeme deníky považovat za historický pramen, neboť nám také udávají určité informace, i když tyto informace bývají podávány ze subjektivního hlediska. Historie může být definována jako studium minulosti a je založena na interpretaci zdrojů zejména záznamů - především písemných dokumentů, ale také audio a video nahrávek, předmětů a obrazů minulosti, které mohou být shromažďovány a skladovány a můžeme k nim přistupovat v například v archivech.

Také deníky tvoří jeden zdroj důkazů, mezi mnoha jinými. Pro mnoho výzkumníků osobní povaha deníků z něj činí nespolehlivý a zkreslený zdroj.⁴² I tak ale jsou deníky a všeobecně ego-dokumenty důležitým pramenem, který není možné ignorovat. A konkrétně deníky Vojtěchové podle mého názoru ukazují její pohled na její život, na život ženy v první polovině 20. století, ženy která sehrála významnou roli v odboji proti okupaci, ženy statečné, čestné a laskavé. Její deníky jsou významné například tím, že v nich zachycuje mimo jiné i problematiku pardubické předválečné kultury, společnosti, Klubu ŽNR aj.

³⁹ LENDEROVÁ, Milena. *A ptáš se*. s. 205-209.

⁴⁰ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357.

⁴¹ LENDEROVÁ, Milena. *A ptáš se*. s. 205-209.

⁴² ALASZEWSKI, Andy *Using Diaries for Social Research*. London; New Delhi, 2006. s. 30. ISBN 0 7619 7291 9.

3. Žena v první polovině 20. století

V této kapitole se bude věnovat problematice žen v první polovině 20. století. Budu se snažit zachytit problematiku postavení ženy v rodině a ve společnosti té doby, její práva, povinnosti, problematiku zaměstnané ženy, volební právo žen a další důležité záležitosti, které se tohoto tématu týkají.

Jelikož se Růžena Vojtěchová narodila a žila v první polovině 20. století, tak je potřeba nastínit různá zařazení a práva ženy v tehdejší společnosti. Prostředí, ve kterém je člověk vychováván, má vliv na tvoření jeho osobnosti a jeho další postoj k životu. Společenská situace v různých vrstvách společnosti má značný, ne-li nejdůležitější vliv na formu výchovy dětí. V našem případě je to výchova dívky, která se z části odvíjí od vlivu otce, ale z větší části z vlivu matky. V matce vidí dívka svůj vzor, podle ní se učí svým povinnostem v domácnosti, v životě. Do určité míry matce pomáhá školní výchova, ale vzor matky zůstává stále nejdůležitější.

Můžeme se jen domnívat, jaké byly vztahy mezi Růženou Vojtěchovou a její maminkou. Ve svých denících se o matce moc nerozepisuje, ale i z nich zjišťujeme, že Vojtěchová měla svou matku ráda a ctěla ji. Ve denících vzpomíná na nějaké společně strávené chvíle, například na Štědrý den.⁴³

Společnost se vyvíjela a tím se vyvíjelo i postavení ženy ve společnosti, manželství, ve veřejné činnosti a v dalších směrech uplatnění a proto je důležité se zaměřit i na vývoj postavení žen v první polovině 20. století, abychom pochopily formující vlivy společnosti a změn v ní.

3.1. Postavení ženy v rodině, v manželství a ve společnosti

V dřívějších dobách byla žena odkázána na svou rodinu a pak na svého manžela, jelikož z rukou otce přecházela po svatbě rovnou pod vliv manžela.

V 19. století vstupovala většina evropských žen do manželství a dívkám bylo vštěpováno, že je to jejich povinnost, čest a radost a na možnost sňatku v budoucnosti byly dívky připravovány již od dětství. V důsledku některých životních skutečností zaujímal manželství pro ženy jen část jejího života, jelikož ženy buď své manžele opustily, ovdověly nebo

⁴³ Východočeské muzeum Pardubice, fond Růžena Vojtěchová. R 357/1.

se rozvedly. Přesto pro většinu žen se stalo manželství jakýmsi ideálem, ve kterém mohly uplatnit vědomosti, které nabyly výchovou v dětství.

Na konci 19. století se začaly podmínky v manželství postupně měnit a dá se říci, že od manželství patriarchálního se postupně přecházelo k manželství založenému na vzájemnosti. Ženy měly v té době již větší očekávání od manžela, než jejich matky nebo babičky. Také byly ženy na konci 19. století již kritičtější vůči svému manželovi co se týče nenaplnění jejich nadějí, které v manžela vkládaly před svatbou.⁴⁴

Většina manželství v 19. století se s konečnou platností nerozpadla, když manželství skončilo bylo to většinou z důvodu úmrtí jednoho z manželů než rozlukou či dokonce rozvodem. Evropané se začali masově rozvádět až po skončení první světové války.

Možnost rozvodu neznamenal z pohledu ženy vždy výhodu, protože ne ve všech zemích bylo na ženy před soudem pohlíženo stejně, jako na muže. Například na ženinu nevěru bylo pohlíženo o dost přísněji, než na mužovu, protože u ženy totiž byla možnost početí a porodu dítěte, u kterého nebyla jistota, kdo je otec.⁴⁵

Po skončení první světové války v důsledků velkých ztrát za války stát uznal svoji povinnost postarat se o matky a manželky padlých vojáků. Středem zájmu přestala být matka a mateřství, ale dítě a jeho zdraví.⁴⁶

Cílem každé ženy mělo být pečovat o svého manžela a své děti. Manželka byla první, kdo měl vliv na výchovu svých dětí a proto musela mít nějaké vědomosti, které by svému dítěti předala.

Koncem 19. století se mohly dívky dále vzdělávat, mohly navštěvovat školy odborné nebo Vyšší školu dívčí. V roce 1896 mohly dívky, s povolením přednášejícího, navštěvovat přednášky na univerzitách coby hospitantky, ale až v roce 1900 mohly dívky, které úspěšně složily maturitní zkoušku, studovat na univerzitě medicínu. To byl pro ženy velmi významný pokrok a otevřely se jim tak nové dveře pro uplatnění v povolání.⁴⁷ Tak se jim otevřelo uplatnění i mimo rodinu.

I na počátku 20. století bylo často na ženu hleděno, jako na budoucí manželku a matku a dívky byly již od útlého věku vychovávány pro tuto roli, ale tento pohled se postupně měnil.

S pokrokem už nebyly ženy nuceny být závislé na manželovi nebo na rodině. Žena měla možnost se nevdát a i tak si sehnat dost prostředků pro svou obživu.

⁴⁴ ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy: Evropa 1789-1918*. Brno, 2005. s. 71. ISBN 80-7325-060-8.

⁴⁵ Tamtéž. s. 86-89.

⁴⁶ Tamtéž. s. 126.

⁴⁷ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách*. s.133.

3.2. Žena ve světě práce

Práce žen je v 19. století ve většině případu jen dočasná, když mají ženy děti, tak opouštějí práci na plný úvazek. Tuto práci ženy občas nahrazují příležitostným výdělkem, který se nachází v blízkosti domova. Pohled společnosti se liší, jinak se na práci žen dívá měšťanstvo a jinak nižší vrstvy. Zatímco měšťanstvo to vidí jako příznak chudoby, nižší vrstvy, například dělnické rodiny, na tom nevidí nic špatného a nikomu tam nevádí, když dívka přispívá svou prací do rodinného rozpočtu.⁴⁸

Na to, aby žena získala nějaké zaměstnání, musela získat příslušné vzdělání. Pokud na to nestačilo vzdělání školní, tak musely nastoupit jiné organizace, které tuto možnost ženám a dívkám umožnily. Mezi takovéto organizace patřily například některé spolky, které učily dívky jak klasické ruční práce a věci potřebné k vedení domácího hospodářství, tak i jiné předměty. Byly to například předměty, kde se dívky učily šít na šicím stroji nebo psát na stroji.

Tímto rozšířením svého vzdělání získaly dívky lepší kvalifikaci a lepší možnost získat vhodné zaměstnání. Dívky tak mohly přispět o rodinného rozpočtu nebo si zařídit vlastní život.

V roce 1906 napsala Alice Salomonová disertační práci s názvem *O příčinách nerovného odměňování mužské a ženské práce*. V této práci Salomonová hodnotí příčiny rozdílu mezd v „nestejném měřítku“ pro muže a pro ženy tím, že žena získává mzdu individuální a muž mzdu rodinnou⁴⁹ a tak byla mzda žen nižší, než mzda mužů. Počítalo se vlastně s tím, že muž je živitelem rodiny a tak dostává mzdu větší, to se ale s postupem doby mění a ženy žádají o rovnocennou mzdu, tedy o mzdu takovou, jakou ji mají muži.

Na konci 19. století a ještě dlouho poté muži i ženy z nižších a středních vrstev doporučovaly spojení mužova rodinného příjmu a ženské domácí práce.⁵⁰

Velký vliv na zaměstnávání žen měla první světová válka, protože muži museli na frontu a bylo na ženách, aby se ujaly práce, kterou dříve vykonávali muži. Dříve byly ženy zaměstnány spíše v domácí službě a v zemědělství, ale po vypuknutí první světové války ženy nastoupily i do dříve jen mužských povolání, například do průmyslu, a to hlavně do zbrojního sektoru. V první světové válce zemřelo mnoho milionů lidí, tedy především mužů a důsledkem toho bylo, že se najednou objevilo mnoho vdov, které se o sebe už trvale musely postarat. Ty, které měly úředně ověřeno, že jejich manžel padl, se mohly třeba znovu vdát, ale

⁴⁸ LIPOVETSKY, Gilles. *Třetí žena: Neměnnost a proměny ženství*. Praha, 2000. s. 193. ISBN 80-7260-030-3.

⁴⁹ BOCKOVÁ, Gisela. *Ženy v evropských dějinách: Od středověku do současnosti*. Praha, 2007. s. 136. ISBN 978-80-7106-494-7.

⁵⁰ Tamtéž. s. 140-141.

horší to měly ty, které přesně nevěděly, jestli jejich manžel padl nebo ne, protože takové ženy musely čekat, jestli se jejich muž neobjeví, následně byl muž prohlášen za nezvěstného, ale tato situace mohla trvat i několik let. V době, kdy byl muž nezvěstný, se tedy žena nemohla znovu právoplatně vdát a byla po tu dobu zodpovědná za svou výživu a za výživu svých případných dětí.

Po skončení války byly tyto ženy většinou propuštěny, jelikož musely uvolnit místo demobilizovaným vojákům, propuštěny byly i z pracovních míst, která byla důležitá pro válečné hospodářství. Ženy a ženská hnutí proti tomu sice protestovaly, ale nebylo to ve velkém měřítku, jelikož většina žen chápala, že tyto pracovní příležitosti vyplynuly z válečné situace a většina byla také ráda, když se jim vůbec manžel z války vrátil.

Konec války vstoupil i do soukromé sféry a nárůst zaměstnanosti žen už nebylo možné zvrátit.⁵¹

Po vzniku demokratického Československého státu si dělaly liberální ženské organizace naději, že nová Ústava zajistí nové uspořádání postavení mužů a žen, ale tyto jejich naděje nedošly úspěchu. Ukázalo se, že i zakotvení rovnoprávného postavení mužů a žen v Ústavě není dostatečnou zárukou, aby bylo mezi nimi rovnoprávné postavení v profesním, veřejném i v soukromém životě. To bylo tedy pro liberálně zaměřené ženské organizace velkým zklamáním, toto zklamání se odráželo hlavně v různých ženských časopisech a také v jiných tiscích. Svůj názor na tuto problematiku vyslovila také Františka Plamínková, která se vyjádřila k postavení ženy v demokratické společnosti, Plamínková totiž nahlíží na ženu jako na člověka a občana a ve svém zamyšlení poukazuje na zřejmá nebezpečí pro demokracii, které plynou z nerovného postavení mužů a žen.⁵²

3.3. Volební právo žen

Pro ženy v českých zemích nebyla dost dobrá situace pro prosazování práva. Přímo paragraf 30 spolkovacího zákona z 15. listopadu 1867 stanovoval, že „*cizozemci, osoby ženské a nezletilci nemohou být členy politických spolků*“. O prosazení všeobecného volebního práva pro ženy se zapojovaly mimo jiných i učitelky.⁵³ To napsal Alois Hajn ve svém díle *Ženská otázka v letech 1900-1920*, tento pardubický novinář, zaměstnanec ministerstva zahraničí a hlavně redaktor „*Osvěty lidu*“ se zasloužil o to, aby tento list pronikl

⁵¹ BOCKOVÁ, Gisela. *Ženy v evropských dějinách*. s.229, 230, 231.

⁵² BAHENSKÁ, Marie – HECZKOVÁ, Libuše – MUSILOVÁ, Dana. *Ženy na stráž!: České feministické myšlení 19 a 20. století*. Praha, 2010. s. 246. ISBN 978-80-86495-70-5.

⁵³ HAJN, Alois. *Ženská otázka v letech 1900-1920*. Praha, 1939. s. 43.

i za vytyčenou oblast a vykonal tak mnoho pro hospodářské, kulturní a politické povznesení východních Čech.⁵⁴

Na konci roku 1905 vznikl veřejný výbor, který neměl stanovy, nesměl vybírat příspěvky, byl to výbor s názvem: Výbor pro volební právo žen a předsedala mu Františka Ferdinanda Plamínková.⁵⁵ Františka Ferdinanda Plamínková byla výraznou osobností konce 19. a začátku 20. století, v roce 1923 například založila Ženskou národní radu.⁵⁶ Členkou této organizace byla později i Růžena Vojtěchová. Plamínková byla členkou několika organizací například od roku 1925 byla viceprezidentskou Mezinárodní ženské rady.⁵⁷ Výbor pro volební právo žen se podílel na shromáždění v listopadu 1905 na manifestech za všeobecné, rovné a přímé hlasovací právo a podílel se na nich společně s muži. Nakonec byly naděje výboru zklamány, jelikož se žádný z přednášejících řečníků dané problematiky ženského volebního práva žen ani nedotkl. Nakonec v roce 1906 bylo ženské volební právo definitivně zamítnuto a ženy tak byly odsunuty na stejnou úroveň, jako mají děti, zhýralci a šílenci, protože ani tito jmenovaní neměli volební právo.⁵⁸

Odůvodněním zamítnutí bylo to, že to byla prevence nebezpečí, které by vyplynulo, kdyby měly ženy aktivní volební právo. Pak by totiž mohly ženy žádat i volební právo pasivní, čili možnost být volena například do Parlamentu nebo dokonce do vlády. To bylo podle tehdejšího ministerského předsedy Bienertata nemyslitelné a také nebezpečné.⁵⁹

V důsledku tohoto výsledku Výbor pro volební právo žen rozhodl, že povede samostatnější postup. Představitelky výboru se pokusily využít nepřesného ustanovení o volbách do českého zemského sněmu a tak vznikla myšlenka na uplatnění pasivního volebního práva žen. V lednu roku 1908 politická strana Sociální demokracie ohlásila jako první strana u nás kandidaturu ženy, za stranu kandidovala Karla Máchová a kandidovala za městský obvod Praha Hradčany, Vyšehrad a Holešovice-Bubny. Zajímavé také je, že Karla Máchová byla vlastně povoláním učitelka. Tato situace byla výrazným povzbuzením pro Výbor pro volební právo žen.⁶⁰ Inspirováni Československou demokratickou stranou dělnickou i Výbor pro volební právo žen ohlásil svou nezávislou kandidátku, stala

⁵⁴ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubic. rok 1935. s. 120.

⁵⁵ ŠANDOVÁ, Michaela. *Slečny učitelky*. s. 75.

⁵⁶ MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu: Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. České Budějovice, 2007. s. 110. ISBN 978-80- 8682-931-9.

⁵⁷ ANTONÍN, Robert - Josef TOMESŠ. *Encyklopedie českých dějin*. vydal Reader's Digest Výběr. Praha, 2008. heslo Plamínková F. s. 319.

⁵⁸ *Ženský svět*. ročník 7. 1903. s. 243.

⁵⁹ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. Česká žena v politice a veřejné činnosti na přelomu 19. a 20. století. In: *Žena*. Praha, 1996. s. 297.

⁶⁰ ŠANDOVÁ, Michaela. *Slečny učitelky*. s. 75.

se jí žižkovská učitelka Marie Tůmová, která kandidovala za městský volební obvod Vysoké Mýto-Skuteč-Hlinsko. Tyto ženy se nevedly špatně i když ani jedna nebyla zvolena. Karla Máchová získala 493 hlasy a Marie Tůmová získala 199 hlasů, bylo to vždy ze dvou až tří tisíc platných volebních hlasů.

Tento neúspěch ale ženy z Výboru pro volební právo žen neodradil, spíše naopak a tak Výbor i nadále usiloval o uznání aktivního i pasivního volebního práva žen a úspěch slavil už v roce 1912, kdy mladočeská strana navrhla za všenárodní kandidátku Boženu Vikovou-Kunětickou, přičemž tato kandidátka byla fakticky zvolena za poslankyni zemského sněmu.⁶¹

Volební právo žen bylo zabezpečeno až Ústavou ze dne 29. února 1920. Do dalších voleb, po uznání Ústavy z 1920, se jich již ženy zúčastnily jako rovnoprávné kandidátky a také jako voličky.⁶² Ženská aktivita z konce 19. a počátku 20. století směřovala hlavně k tomuto cíli a to se jim tedy podařilo. Ústava z roku 1920 sice zaručila ženám stejná občanská a politická práva jako mužům, ale tato zákonem daná rovnoprávnost do každodenní praxe nepřišla hned, bránily tomu hlavně předsudky a zvyky té doby a ještě celá dvacátá a třicátá léta musely ženy bojovat za to, aby bylo toto všeobecné volební právo (tedy i pro ženy) bylo fakticky a opravdově naplněno. Měnil se i pohled mužů, členů politických stran, jelikož z žen se staly voliči a tak se staly důležitými pro dosažení politických záměrů.⁶³

⁶¹ KOŘALKA, Jiří. Zvolení ženy do českého zemského sněmu roku 1912. In: *Žena v dějinách Prahy*. Praha, 1996. s. 310 a 313-315.

⁶² ŠANDOVÁ, Michaela. *Slečny učitelky*. s. 76.

⁶³ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001. s. 40, 41. ISBN 80-244-0248-3.

4. Charakteristika oblasti formující život Růženy Vojtěchové

Pro rozbor života Růženy Vojtěchové jsou důležité i informace a události, které se udály v jejím okolí a proto se v této kapitole pokusím co nejlépe charakterizovat vyjmenované oblasti.

Jedná se o oblast: kultury, společnosti, školství, politické situace, okupace a odboje na Pardubicku, přičemž se zaměřím hlavně na dobu života Vojtěchové.

4.1. Kulturní a společenská situace v Pardubicích za života R. Vojtěchové

V této podkapitole se budu zabývat problematikou kulturní a společenské situace v Pardubicích. Zaměřím se hlavně na kulturní instituce, které se ve městě byly a které měly nějakou souvislost s osobou Vojtěchové.

S hospodářskou situací a tíživými poměry politického ovzduší po zabrání pohraničí a za okupace ostře kontrastoval čilý kulturní život v Pardubicích, ten pozvedával srdce a naplňoval mysl, že tato doba pomine.⁶⁴

Jako hlavní instituce jsem si vybrala: divadlo a kino, protože tyto instituce jsou pilířem kultury ve městě a mnoho lidí si díky nim může plně rozvinout svůj společenský a také kulturní život. Obyvatelstvo si tak rozšiřuje své obzory a nejsou tak odkázáni jen na instituce v jiných velkých městech.

4.1.1. Divadlo

Chrudim, Hradec Králové, Dvůr Králové, Pardubice a Mladá Boleslav jsou města, díky kterým vzniklo „Divadlo sdružených měst českého východu“. Vzniklo sice již v dubnu v roce 1905, ale jako samostatné divadlo bylo otevřeno až v roce 1909, konkrétně to bylo 11. prosince 1909. V tomto dni tedy vznikla pardubická profesionální divadelní scéna.⁶⁵

Pardubické městské divadlo i za okupace přitahovalo pozornost a to například v roce 1939, protože slavilo své třicáté výročí a k této příležitosti tak opět ožilo divadlo ochotnické a zvláště komická opera Zvíkovský rarášek⁶⁶ a Paní mincmistrová⁶⁷ se těšily velké oblibě, byť je ochotnický spolek hrál už od začátku roku.

⁶⁴ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubic. rok 1938. s. 268.

⁶⁵ BRONCOVÁ, Dagmar. *Knihy o městě: Pardubice*. Praha, 1999. s. 21. ISBN 80-86098-12-5.

⁶⁶ Komická opera o jednom jednání českého skladatele Vítězslava Nováka na prakticky nezměněný text stejnojmenné hry českého spisovatele Ladislava Stroupežnického z roku 1883. dle Zvíkovský rarášek (opera).

V nové sezoně se ovšem v hledišti vedle vyhrazených míst pro novináře, zástupce úřadů, policie, kuratoria a obecních a samosprávných úřadů objevila i dvě místa pro německé dozorčí orgány a koncem listopadu 1939 byla zahrazena jedna lože pro Oberlandra.

Slavnostní představení na počest 30. výročí divadelní budovy vyvrcholilo 13. prosince 1939 hrou J. Vrchlického Noc na Karlštejně⁶⁸ a příštího dne oslavu ukončily Dvě vdovy⁶⁹

Růžena Vojtěchová byla častou návštěvnicí pardubického divadla a to jednak protože psala recenze divadelních her do několika časopisů, ale také byla obdivovatelkou kulturní činnosti a k tomu přirozeně pardubické divadlo patřilo. Ve svých denících se často zmiňuje o různých divadelních představeních, která navštívila a vyjevuje na ně svůj názor, který následně vyjádřila ve své recenzi divadelního představení. Některé svoje vyšlé recenze si také Vojtěchová z tisku vystříhovala a následně si je lepila do zvláštního sešitu, ve které ovšem nebyly jen recenze, ale i další články, kterých byla autorkou nebo které ji zaujaly svým obsahem a tématem.⁷⁰

*„Byla jsem v divadle, herci z Národního a s nimi bývalý Martin chlapec, Tomš, tolik tváří, hudba, zpěv, ...“*⁷¹ *„Ve 1/4 9 v divadle na „Baladě z hadrů“ (V. a W.).“*⁷² atd.

Za druhé světové války byla všechna divadla uzavřena, tedy i Východočeské divadlo v Pardubicích a činnost divadla se obnovila až v roce 1945.

*„Východočeské divadlo je skutečným kulturním srdcem Pardubic a jako takové je obyvateli chápáno.“*⁷³

4.1.2. Kino

První filmové snímky viděli obyvatelé Pardubic díky kočovným biografům, bylo to zřejmě již v roce 1899, kdy bratři Oeserové přivezli z Prahy do Pardubic své elektrické divadlo bratří Oeserů.

Mezi filmy, které byly promítány mohu uvést například: koňské dostihy v Turíně, Burská válka, Tisíc a jedna noc, Stoupání na Mont Blanc aj.

In: *Wikipedia* [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Zv%C3%ADkovsk%C3%BD_rar%C3%A1%C5%A1ek_%28opera%29.

⁶⁷ Také dílo Ladislava Stroupežnického.

⁶⁸ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubice. rok 1939. s. 294.

⁶⁹ Komická opera o dvou dějstvích Bedřicha Smetany na libreto Emanuela Františka Züngela. Libreto je inspirováno jednoaktovou francouzskou komedií „Les deux veuves“ Jeana Pierra Mallefilla. dle Dvě vdovy. In: *Wikipedia* [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Dv%C4%9B_vdovy.

⁷⁰ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubice. rok 1939. s. 295

⁷⁰ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová, R 357.

⁷¹ Tamtéž. R 357/3.

⁷² Tamtéž. R 357/4.

⁷³ BRONCOVÁ, Dagmar. *Kniha o městě: Pardubice*. s. 23.

Jak se vyvíjela technika, vyvíjely se i možnosti promítání v biografu. V Pardubicích byl například v květnu roku 1910 postaven Velký Skálův kinematograf, který stál na Olšinkách a jeho stan pojal přibližně tisíc osob a byl také elektricky osvětlen.

Původní sestava filmů se skládala jen z krátkých němých filmů, například grotesky, ukázky z přírody, v pozdějších dobách se do popředí dostaly dobové záběry ze světa, aktuality ze světa aj.

První stálé kino v Pardubicích se nacházelo v Dělnickém domě v Jindřišské ulici a bylo zavedeno díky snaze manželů Danzerových a to v roce 1911 a to je zároveň i rok, kdy Otto Danzer zařídil i první letní kino v Pardubicích. Získávání filmů nebylo v té době zrovna snadné, jelikož Otto Danzer pro ně musel osobně jezdit do Vídně, ještě ten den se vrátil a přeložil titulky, aby se mohlo hned večer promítat, bylo to tedy dost složité, časově náročné a asi to nejspíš nebylo také zrovna nejlevnější.⁷⁴

Kultura se za druhé světové války stále víc dostávala pod kontrolu nacistických úřadů a již v dubnu 1939 bylo zakázáno promítat pokrokové filmy a kino Sport muselo zavést programy pro okupační vojáky. Od září 1939 začali ve všech kinech promítat německé válečné zpravodajské týdeníky, filmy v této době byly již převážně německé a tak nikoho příliš nelákaly.⁷⁵ Do filmového promítání v Pardubicích hned v roce 1939 pronikla cenzura a byl uveřejněn seznam 16 filmů, které byly zakázány Ministerstvem vnitra a to s okamžitou platností pro celé území země. Mezi tyto filmy patřily mimo jiné například filmy „Svět patří nám“ nebo „Hej rup!“.⁷⁶

Co lze říci o Růženě Vojtěchové a další této kulturní instituci? Vojtěchová navštěvovala jak pardubické divadlo, tak i kino. Filmová představení ji velmi lákala a tak se často se svými přítelkyněmi do kina vypravila, jak to zmiňuje i ve svých deníkových zápiscích.

„Večer s pí.dr. v Nár. domě, na filmu Jánošík“ „...., večer v bio Alfa na premiéře Chapl. filmu Moderní doba.“ „...., večer film „Vzpouza na Bounty.“⁷⁷

4.2. Školství v 1. polovině 20. století

Jelikož žila Růžena Vojtěchová v 1. polovině 20. století a celý svůj dospělý život zasvětila své práci učitelky, cítím se povinna zapsat i informace, které se týkají oblasti školství.

⁷⁴ BRONCOVÁ, Dagmar. *Kniha o městě: Pardubice*. s. 26-29.

⁷⁵ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubice. rok 1939. s. 294.

⁷⁶ KMONÍČEK, Josef. *První měsíce nacistické okupace Pardubic*. 1970. s. 12.

⁷⁷ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/4. Film Vzpouza na lidi Bounty z roku 1935.

Rozeberu zde problematiku školství v Pardubicích ve válečných letech, učitelstvo jak obecně tak i konkrétně jejich zapojení do odbojové činnosti za 2. světové války. V neposlední řadě nezapomenu i na oblast správy školství od roku 1918 do roku 1945.

4.2.1. Školství v Pardubicích v prvním roce války

Těsně před vypuknutím války a v prvních válečných týdnech přibyly v Pardubicích vojenské jednotky, které se ubytovaly v různých sálech a ve školách ve městě. Z tohoto důvodu nezačalo školní vyučování 1. září, ale až v polovině října a ještě k tomu ne na všech školách najedou, na některých školách se začalo učit dříve a na některých déle. Nejdříve se začalo učit na školách odborných a středních, až potom teprve se začalo učit na školách obecných a měšťanských.

K 1. říjnu 1939 měly Pardubice 4 dívčí, 4 chlapecké a 1 smíšenou obecnou školu, 7 škol měšťanských a 1 školu pomocnou.

Na okrese učilo celkem 573 učitelů, z toho 355 na školách obecných, 134 na měšťanských, 4 na pomocné a 38 učitelek učilo domácí nauku, 3 vedlejší učily němčinu, 10 katechetů duchovních a 8 laiků náboženství a 21 praktikantů.

Dne 16. října 1939 se otevřely brány obecné školy dívčí a chlapecké na Starém městě, obecné dívčí a obecné chlapecké U kostelíčka a na Novém městě. O den déle, čili 17. října 1939, zahájila vyučování obecná dívčí a chlapecká škola na Skřivánku, která ovšem vyučovala v budově školy novoměstské.

Čtvrtá a pátá třída obecné školy Habrmannovy se sešly v tělocvičně svítkovského Sokola v 8. hodin, v 9 hodin tamtéž třídy první, druhá a třetí. Adaptace kasáren za hotelem Veselka na školu ještě nebyla ukončena, učit se tam začalo až 27. října 1939 a chodit tam děti až od Kostelíčka a ze Svítkova.

Na měšťanských školách v Pardubicích se vyučovalo jen tři dny v týdnu, školy se v učebnách střídaly. Žáci také museli upravovat učebnice podle nařízení a to se týkalo zvláště učebnic zeměpisu a dějepisu. Ty napsal bývalý pardubický školní inspektor Josef Ledr a tyto učebnice byly z vyučování vyřazeny a všechny staženy zpět do skladů.

Další budova, ve které se museli žáci učit, byla budova občanské záložny, ve které se začala 16. října 1939 učit trojtřídní německá škola.

V celém okrese scházely při zahájení školního roku učebny pro 25 tříd a pro 17 národních škol bylo k dispozici jen 5 tělocvičen. Tuto už tak nepříznivou situaci zhoršilo ještě to,

že 6. listopadu 1939 byla zabráná škola U kostelíčka, takže musela být nastěhována do reálky a do Vesny.⁷⁸

4.2.2. Školství v Pardubicích v průběhu války

V období let 1940-44 prošlo školství těžkou zkouškou. Největším problémem v Pardubicích zůstal nedostatek místa pro učebny, pak pro celé školy, stejně jako neustálé narušování vyučování, například v létě zemědělské práce, v zimě uhelné prázdniny.⁷⁹

Některé školní budovy musely být uvolněny pro potřeby armády, například škola u sv. Jana na Novém městě musela uvolnit místo rozšířené německé škole, která se tam přestěhovala z budovy občanské záložny. Dále ve vile po primáři Messanym byla zřízena německá mateřská škola, v pozdější době i jesle ve služebním bytě ředitele gymnázia.

Do škol byla zaváděna podle okupačních stanov němčina a na středních školách se musely některé předměty vyučovat v němčině.

I když byl po dobu války tlak na učitele veliký, oni se přesto svému výchovnému povolání nezpronevřili, o čemž svědčí i to, že několik učitelů bylo popraveno nebo zahynulo v koncentračních táborech. Mezi tyto učitele patřila i Růžena Vojtěchová.⁸⁰

4.2.3. Učitelstvo

V této části se budu snažit shrnout dějiny českého učitelstva, konkrétně to bude období let 1890-1938. Nejprve se budu zabývat problematikou společenského postavení učitele na přelomu 19. a 20. století, pak situací učitelstva za první světové války a na konec také situací a podílem učitelstva v protifašistické obraně republiky.

Na přelomu 19. a 20. století, vrcholil v letech 1905-1907, byl charakteristickým rysem společnosti boj za demokratické požadavky a tento boj se neustále stupňoval. V procesu vytváření moderního českého národa, který vznikal pod politickým a národnostním útlakem rakousko-uherské monarchie, měl vliv i český učitel a česká škola. Události z těchto přelomových let ukázaly, že v našich zemích byla škola i učitel spojeni s tím, zač bojoval národ a lid.

Ve dvacátých letech 20. století učitelstvo obhajovalo nejen svoje sociální zabezpečení a společenské uznání, ale zabývalo se i otázkami obecného a společenského významu. Učitelstvo se také začalo domáhat, pomocí představitelů ze svých řad, o sjednocení a utužení

⁷⁸ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubic. rok 1939. s. 290, 291.

⁷⁹ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubic. rok 1940-44. s. 335.

⁸⁰ Tamtéž. s. 336.

učitelských organizací. To hlavní, čím se učitelstvo zabývalo před první světovou válkou, byly otázky sociálního postavení učitelstva a to zejména otázky platů, právního a společenského postavení. To se dá chápat, jelikož platové ohodnocení učitelů nižších stupňů škol bylo opravdu špatné a jejich právní a společenské postavení na tom bylo zrovna tak špatně.⁸¹

Situace učitelek byla i nadále dosti složitá. Učitelky mohly učit jen na dívčích školách nebo jen dvě nejnižší třídy škol smíšených a to jim přirozeně značně snižovalo možnost uplatnění v profesi. Dívčí školy s zřizovaly převážně ve městech a do venkovských smíšených škol mohly být učitelky obsazovány jen podle zákonného ustanovení. Avšak ustanovováním učitelek na místa v dívčích školách ztráceli učitelé cenná místa ve městech a tato situace se také neobešla bez protestů. Často se stávalo, že místo na dívčí škole spíše získala mladá učitelka než starší učitel. To se však muselo dít, jelikož díky omezením na uplatnění ve školství pro ně jinde, než na dívčích školách a ve dvou nižších třídách smíšených škol, nebylo místo. To mělo za následek prohlubování napětí mezi učiteli a učitelkami. Dostalo se to až k zemskému sněmu, který se snažil najít řešení. Učitelé požadovali volnou konkurenci, to ale nebylo pro učitelky přijatelné, protože tu nebyla rovnost zákonem obsazovaných míst. Učitelky ani neměly žádné zastoupení na místech, kde se o obsazování rozhodovalo. Ani po mnoha desetiletích jednání a trpkosti nedošlo k vyřešení této záležitosti a vše vyřešila až první světová válka, do které museli muži narukovat a na jejich místo musely nastoupit učitelky.⁸²

První světová válka přinesla velké hospodářské a politické změny a tyto změny značně ovlivnily postavení lidí všech společenských tříd, takže i učitelů. Veškerý vnitropolitický vývoj v celé rakouské monarchii, zvláště v českých zemích, se soustředil na vedení války. Změny, které se v té době v českých zemích děly, měly značný vliv i na život a také na působení českého učitelstva. Válka měla takový vliv, že myšlenky, koncepty a požadavky učitelstva, které se před rokem 1914 teprve formulovaly, se za první světové války vyostřily a také zradikalizovaly.

Během první světové války se české učitelstvo především snažilo bránit narušené školství a také masy dětí, které byly situací postiženy, chtěli je chránit před zhoubnými důsledky války. První úkol a příspěvek českých učitelů v osvobozeneckém boji bylo to, že usilovali o udržení otevřených škol a to za každých okolností. Chtěli tak zajistit výchovu statisíců

⁸¹ KODEDOVÁ, Oldřiška – UHEREK, Zdeněk. *Kapitoly z dějin českého učitelstva (1890-1938)*. Praha, 1972. s. 9-11. ISBN 14-408-72.

⁸² HOLANCOVÁ, Anežka. Emancipační hnutí žen a učitelek. In KODEDOVÁ, Oldřiška. *Učitelé v práci a v boji*. s. 158.

českých dětí a nebyl to zrovna lehký úkol, jelikož tisíce učitelů musely odejít na frontu. Na školství v průběhu první světové války také mělo značný vliv to, že mnoho školních budov bylo zabráno pro válečné účely a tak učitelům a dětem nezbývalo nic jiného, než se přesunout do jiných, méně vyhovujících prostor. V důsledku toho se často musely dvě někdy i tři školy stěsnat do jedné budovy. Dalším důsledkem toho také bylo, že musela být zkrácena učební doba. K neprospěchu českých dětí působilo i to, že v zimě se kvůli nedostatku topiva několik měsíců neučilo a k dalšímu zkrácení vyučovací doby došlo i na jaře, kdy děti museli podle školského úřadu vypomáhat při polních pracích.⁸³ Docházelo i k dalším omluvám, proč student nemůže přijít do školy a ten byl například ten, že kvůli válečnému nedostatku nemá boty, ve kterých by do školy došel.⁸⁴

Učitelé ovšem měli omezení také, protože byli často přidělováni k vykonávání různých úkolů, mezi které patřilo například: soupis sklizně, hospodářských zvířat a válka se promítala i do dalších záležitostí škol. Kvůli výnosu z 19. prosince 1915 byly například vyloučeny některé čítanky, učebnice zeměpisu a dějepisu, došlo i k uzavření žákovských knihoven a to již v roce 1914. I v otázkách knih došlo k zakázání některých „z náboženského nebo politického hlediska“ závadných knih, mezi které patřily například díla Aloise Jiráska nebo J. S. Machara.

První světová válka tedy narušovala české školství a české školy po stránce organizační, personální, společenské, národní, ideové a také hospodářské. Jediným kladným na tom bylo to, že v roce 1915 byly vydané nové učební osnovy, ve kterých se projevila snaha českých pedagogů o vymanění výchovy z německého vlivu a to vydrželo až do roku 1930. Učitelé také byli proti úřednímu zavedení státního německého jazyka do českých škol a rakouské úřady s podporou německé buržoazie odpírali v pohraničí českým dětem české školy. Také byl nedostatek českých středních a odborných škol a rakouské úřady odmítaly žádosti o jejich zřízení. Čeští učitelé byli po celou dobu šikanováni a byli i různými způsoby znevýhodňováni, například byli často překládáni, suspendováni a čelili i materiálnímu a politickému znevýhodnění. Toto patřilo mezi důvody, kvůli kterým se učitelé stavěli proti válce a proti monarchii.

Koncem války se začala situace prudce měnit, do popředí se dostaly nové problémy, závažnější a to problémy osudu českého národa.

⁸³ KODEDOVÁ, Oldřiška – UHEREK, Zdeněk. *Kapitoly z dějin českého učitelstva (1890-1938)*. s. 33, 37.

⁸⁴ ŘEZNÍČKOVÁ, Kateřina. *Študáci a kantoři za starého Rakouska*. Praha, 2007, s. 29. ISBN 978-80-7277-163-9.

Nástup Hitlera k moci v Německu měl mít i velké a dalekosáhlé důsledky pro budoucnost Československa. Snahy sjednotit shora protifašistické akce ztroskotaly na nedůvěře a nedobré vůli vedoucích činitelů politických stran. To co se nedařilo shora, mělo větší úspěch zdola. V široké lidové vrstvě zaujali významné místo i učitelé a to bez ohledu na politickou příslušnost. V druhé polovině třicátých let se stalo řešení protifašistického odboje a obran demokratické republiky nejdůležitějším a také rozhodujícím úkolem, který se dotýkal vztahu učitelstva a československého státu.⁸⁵

4.2.4. Správa školství v letech 1918-1939

Vznik samostatné Československé republiky je datován k 28. října 1918 a ještě v ten samý den byl přijat a zveřejněn tzv. recepční zákon č. 11/1918 Sb. Byl to první zákon Národního výboru, ve které je řečeno, že nová Československá republika přejímá všechny správní systémy a právní řád bývalého Rakouska-Uherska, pro české země Předlitavska a pro Slovensko a Podkarpatskou Rus Zalitavsko. Ve školství i nadále platila hierarchická organizace, která vycházela z tehdejšího regionálního a politického členění státu, fungovalo to na principu: čím vyšší úřad, tím širší oblast jeho působení.

Zákonem č. 292/1920 Sb. ze dne 9. dubna 1920 byly upravena správa školství. Nově byl zaveden župní systém a Československá republika byla rozčleněna na 21 žup, to mělo sloužit k sjednocení správy, v dosud různě členěných českých zemích, Slovensku a Podkarpatské Rusi. Také bylo nutné vytvořit systém územního členění, který by omezoval růst nacionalistických tendencí v uměle vytvořené mnohonárodnostní Československé republice. Již 14. července 1927 došlo díky novému organizačnímu zákonu ke zrušení župního zákona, znovu prosazen systém obecních, okresních a zemských úřadů.⁸⁶

Po vzniku samostatné Československé republiky nedošlo k významným změnám ve školské soustavě. Školství v Československu v době první republiky neformoval žádný školský zákon, bylo jen několik málo novel a vyhlášek. Jediný zákon, který se výrazně zapsal do prvorepublikového školství byl tzv. malý školský zákon z roku 1922, zákon nijak neupravoval podobu školské soustavy, ale obsahoval a zaváděl několik novinek. Školy měšťanské byly přejmenovány na školy občanské, došlo k zavedení nového předmětu občanské nauka a výchova, jako povinné předměty pro obecné školy byly stanoveny: občanská nauka a výchova, náboženství (jeho výuku upravovaly výjimky), čtení a psaní, jazyk vyučovací, přírodopis, zeměpis, matematika, zeměpis a dějepis (s důrazem

⁸⁵ KODEDOVÁ, Oldřiška – UHEREK, Zdeněk. *Kapitoly z dějin českého učitelstva (1890-1938)*. s. 37, 41, 121.

⁸⁶ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I. (1774-1989)*. s. 14-15.

na vlastivědu), kreslení, ruční práce, zpěv a tělesná výchova, fakultativně i výuka o domácím hospodářství. Povinné předměty pro občanské školy byly kromě těch, které se vyučují na obecných školách ještě měřictví a rýsování, matematika (počty s jednoduchým účetnictvím), krasopis a ruční práce. Na obou školách také mohl být vyučován jazyk československý pokud nebyl jazykem vyučovacím. Zákon upravoval maximální počet žáků ve třídě a od vydání zákona v roce 1922 měl jejich počet postupně klesat. V podstatě pořád platila školská soustava, kterou určovaly Hasnerovy Zákony z roku 1869.⁸⁷ To bylo i následně kritizováno.

V průběhu třicátých let 20. století nedošlo v oblasti školství k velkým změnám a školská správa byla i nadále přidružena ke správě politické. Školské úřady v první a v druhé instanci, tedy zemská a okresní, byly sloučeny a to zákonem č. 125/1928 Sb. z 1. prosince 1928, který se zabývá záležitostmi sjednocení státní správy v Československé republice s úřady podřízenými Ministerstvu vnitra.

Ovšem v druhé polovině třicátých let 20. století se otázka správy školství, v důsledku politických událostí, dostala na vedlejší kolej. Až do obsazení země Wehrmachtem se celková podoba správních orgánů a úřadů v našem školství nezměnila a ihned po okupaci se prostor školství dostal do okruhu zájmů vznikajícího Protektorátu.

4.2.5. Správa školství v letech 1939-1945

Na české okupační školství bylo z hlediska německé okupační administrativy nahlíženo jako na území, na kterém mělo dojít k postupné germanizaci nebo likvidaci. Z toho pohledu docházelo i k chování, které mělo vést k těmto důsledkům. Německé okupační instituce a osoby si velmi dobře uvědomovaly to, jaký vliv má na české obyvatelstvo škola a učitelé. Skrz školu a učitele docházelo k šíření povědomí o národní kultuře a také českých tradic, to vše se ovšem okupantům nelíbilo, jelikož to bylo přirozeně zcela v rozporu s představami nové politické moci.

Hned po obsazení Československa německými vojsky, 15. března 1939, byla německým vojskem obsazena řada českých škol., tyto školy byly následně proměněny v ubytovny, lazarety nebo skladiště. Tím byly přirozeně velmi poškozeny české děti, které obsazené obecné nebo měšťanské školy navštěvovaly.

Již v květnu 1939 provedla protektorátní administrativa revizi školské správy v Protektorátu, která byla organizována podle zákona o správě školství z roku 1920. Došlo

⁸⁷ KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. s. 198-199.

k tomu, že okresní školní inspektoři byly pověřeni přímou kontrolou obecných a měšťanských škol a původně německá sekce zemské školní rady se stala v roce 1940 německou školní radou. Došlo ke změnám složení místních školních rad a také k posílení pravomocí přednostů okresních úřadů, to vedlo k posílení autonomie, ale byla vlastně hlavně posílena kontrolní kompetence protektorátních úřadů. Od nového školního roku 1939/40 začaly v Protektorátu platit nové učební osnovy pro obecné a měšťanské školy, ty se ovšem německé správě nelíbily a tak byla jejich platnost podmíněčně omezena. Platnost sice omezena byla, ale platily až do června 1942.⁸⁸ Nedošlo jen k úpravě a k omezení školních učebních osnov, ale také byly ze všech učebnic odstraněny informace týkající se Československé republiky. Od 1. září 1941 byly všechny obecné a měšťanské školy poddány přímému dozoru zemských školních inspektorů.

Podle tzv. norimberských zákonů a také podle německé rasové ideologie došlo v Německu v roce 1940 ke školské reformě. Cílem této reformy bylo přizpůsobit školství norimberským zákonům a rasové ideologii. To co dělali v Německu, o to se násilně pokoušeli Němci i u českého školství. V listopadu 1939 uzavřeli české vysoké školy a následně byly provedeny perzekuční zásahy i v oblasti českého středního školství. Od srpna 1940 byla nařízena redukce českých středních škol a střední školy se staly přísně výběrovými s uplatněním principu „*numerus clausus*“⁸⁹. To mělo a následek to, že již koncem roku 1942 bylo 70% našich středních škol uzavřeno. Jediné dva typy škol, které zajišťovaly střední všeobecné vzdělání byla gymnázia a reálná gymnázia. Nedochovalo jen k rušení českých středních škol, ale i českých učitelských ústavů. Učitelé, kteří chtěli i po roce 1942 působit ve školství a vyučovat, museli složit zkoušku způsobilosti z němčiny.

Co se týče škol měšťanských, tak ty byly od školního roku 1941/42 přejmenovány na školy hlavní a mohlo do nich nastoupit jen 35% žáků z obecné školy, hlavní školy byly čtyřtřídní a výběrové. Dosavadní dvojkolejný systém škol, do kterých mohly nastoupit děti z obecných, se rozšířil o jednokolejný. Mimo škol měšťanských a nižších gymnázií mohly děti nastoupit rovnou do osmitřídní obecné školy. Tato osmitřídní obecná škola byla specialitou v Německu a v našich regionech byl tento systém hmotně podporován.

Od začátku okupace se projevovala jasná snaha o sjednocení školské správy Německa a Protektorátu Čechy a Morava a k tomu také postupně docházelo. V roce 1942 bylo zrušeno Ministerstvo školství a národní osvěty a místo tohoto ministerstva vznikla ministerstva

⁸⁸ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I. (1774-1989)*. s. 22-24.

⁸⁹ Uzavřený, omezený počet, například vládou nebo ministerstvem povolená kvóta studentů na určitých oborech studia.

dvě: Ministerstvo školství a Ministerstvo lidové osvěty. V čele obou byl jeden člověk a to Emanuel Moravec. Když nastoupil Reinhard Heydrich do výkonu funkce zastupujícího říšského protektora Protektorátu, došlo k úplné podřízenosti a důsledné kontrole českého školství německou okupační správou.⁹⁰ Zákon z roku 1920 o správě našeho školství nebyl zrušen de iure⁹¹, ale de facto.⁹²

Používal se nový název pro pozici ředitele školy, nyní to byl správce. Ministerským výnosem ze dne 15. dubna 1943 došlo k zvýšení kompetence správce a tím i jeho autority a odpovídal se nadřízenému orgánu. Byl přímo odpovědný za vedení celé školy a to v duchu protektorátních předpisů. Také měl vést práci školy a výchovu mládeže k říšskému smýšlení. Správce měl i vliv na to, jestli případně bude nějaký žák přijat do vyšší školy, o tom se osobně radil s třídním učitelem.

Na konci druhé světové války, ve školním roce 1944/45, se ve školství projevovala totální anarchie v zajištění výchovy mládeže, to byl mimo jiné důsledek stále častějšího zatýkání odbojářů z řad učitelů. Mnoho učitelů bylo zapojeno v odbojové činnosti proti okupaci a tak se jejich hromadné zatýkání přirozeně projevovalo také v nedostatku učitelů a učitelek, kteří mohli mládež náležitě vyučovat v říšském duchu. Nebylo to ovšem jen zatýkání, které mělo na vyučování značný vliv, mnoho učitelů, ale i studentů, bylo také totálně nasazeno.

Koncem roku 1944 bylo již jasné, že válka se chýlí ke konci a to i přes neustálé perzekuce, popravy a osobní tragédie lidí. Osvobození Československa se stalo otázkou několika příštích měsíců. Mimo jiné organizace se i skupiny různě politicky orientovaných učitelů a mnoho odborníků začalo zabývat a připravovat koncepce nové školské organizace a správu školství pro poválečné období. Dne 4. prosince 1944 připravil prezident republiky Eduard Beneš ústavní dekret o národních výborech a tento ústavní dekret se stal po květnu 1945 a po určitých upřesněních základem pro volby a vymezení pravomocí národních výborů, které po skončení druhé světové války přebíraly pravomoci protektorátních úřadů.⁹³

4.3. Politická situace, okupace a odboj na Pardubicku v době života R. Vojtěchové

V této podkapitole zachytím problematiku doby, do které se Růžena Vojtěchová narodila a ve které žila. Naše okolí je důležitým vlivem, který ovlivňuje celý náš život a tak i politická situace a s ní spojené oblasti ovlivňovaly život i Růženy Vojtěchové.

⁹⁰ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I. (1774-1989)*. s. 25.

⁹¹ Podle práva, právně.

⁹² Ve skutečnosti, opravdu, podle skutečného stavu.

⁹³ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I. (1774-1989)*. s. 26-27.

Abychom se dokázali jaksi vcítit do toho, jak působilo okolí na Vojtěchovou, musíme se zaměřit na události, které jí nejspíš ovlivnily celý život. Vojtěchová žila v době obou světových válek a to nebylo zrovna radostné období. Jistě byly i nějaká poměrně šťastná léta, ale je nutno říci, že doba jejího života nebyla většinou klidná.

4.3.1. Pardubice na počátku druhé světové války

Již ve večerních hodinách z 23. na 24. září 1938 (z pátku na sobotu) byla ve zprávách v rádiu vyhlášena mobilizace. Mnohé rodiny začaly odjíždět z města a to hlavně ze strachu z pumových útoků. Po Mnichovu již nebylo nutné zatemňovat okna domů. Když ještě bylo nebezpečí války, lidé si také polepovali skleněné tabule papírovými pásky, aby tak sklo lépe odolávalo tlaku vzduchu, který vznikal při výbuchu bomb a mnoho lidí si také nechávalo v zahradách zřizovat podzemní kryty.

Když bylo 21. září 1938 ve 2 hodiny v ráno vyslanci anglickým i francouzským československé vládě doporučeno, aby se vzdala části pohraničního území Čech a Moravy, vyvolalo to po celé zemi manifestace a ne jinak tomu bylo i v Pardubicích. V Pardubicích se jich zúčastnily tisíce lidí. Manifestace se opakovaly ještě následující den, ale pak se situace poněkud uklidnila, když byl do čela nové vlády postaven zborovský hrdina generál Syrový. Tvrdé rozhodování Německa při ústupnosti západních mocností vedlo k tomu, že byly Hitlerem vystaveny nové požadavky, které se už vlády francouzská a anglická nedovolily Československu doporučit ke přijetí. Následkem toho byly těžké a nebezpečné časy pro celý svět.⁹⁴ České země byly od hranice se Slovenskem až po hranice na Břeclavsku okleštěny o 37% svého území.⁹⁵

Jako po celé republice, tak i v Pardubicích byly konány rychlé přípravy k protiletcecké ochraně, 23. září 1938 byla vyhlášena všeobecná mobilizace, následoval týden očekávání a zájem byl upřen na mezinárodní situaci. Dne 28. září 1938 ve 14 hodin ohlásil Hitler vojenský útok na Československo a již 30. září 1938, díky Mnichovské dohodě, dostalo Československo těžkou ránu, bylo opuštěno a vydáno na pospas osudu.

Pardubický okres poskytl bydliště lidem, kteří byli odsunuti ze zabraného československého pohraničí, asi 900 uprchlíků ze Slovenska a z Podkarpatské Rusi.⁹⁶ Velký příliv uprchlíků způsobil mimo jiné i nárůst cen nájmu, které se tak staly pro mnohé lidi

⁹⁴ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubice. rok 1938. s. 251.

⁹⁵ KUČERA, Milan. Obyvatelstvo českých zemí ve 20. století. In *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha, 1998. s. 330. ISBN 80-204-0720-0.

⁹⁶ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubice. rok 1938. s. 252. OLIVOVÁ, Věra. *Československá republika v letech 1918-1938*. Praha, 1993. s. 75. ISBN 80-04-26170-1.

neúnosné. Konaly se i sbírky na pomoc uprchlíkům, do kterých přispívali jak soukromé osoby, tak i firmy nebo také kina, která darovala jednu tržbu z představení.⁹⁷

Do nového roku 1939 vstupovala celá naše země s pocitem zklamání a nejistoty z budoucnosti. Ani v Pardubicích tomu nebylo jinak, všeobecně se soudilo, že mnichovské události byly jen první kapitolou těžkého období, které mělo přijít.⁹⁸

Jako i v jiných místech, tak i v Pardubicích se vyskytovali lidé, kteří sympatizovali s fašismem, otevřeně se k němu hlásili a proklamovali jeho zásady. Domácí vláda se snažila zemi fašizovat a pronásledovala účastníky odboje. Tvrdá skutečnost nastala v tom, že pardubičtí fašisté se začali na pardubických ulicích chovat velmi vyzývavě a na ulicích se také začali objevovat příslušníci Hitlerovy mládeže, kteří vyvolávali na ulicích drobné výtržnosti a tím znepříjemňovali život obyvatelům Pardubic. Mezi další nepříjemné skutečnosti také patřilo to, že ze samosprávných orgánů začínají odcházet z rasových důvodů první zaměstnanci a ze stejných důvodů jsou někteří předčasně penzionováni.

Tím, že do pardubického okresu přišlo mnoho přistěhovalců, se značně zvýšila nezaměstnanost a vládní usnesení to řešilo tím, že nařídilo propustit ze státní služby ženy, jejichž rodiny byly dobře situovány, případně ještě předčasným propouštěním úředníků a učitelů.

4.3.2. *Okupace Pardubic*

Ve středu 15. března 1939 vjely do okleštěných Čech německé tanky, nákladní auta s vojáky a motocykly. Tak se tedy naplnil strach a nejistota našeho národa, přestal existovat samostatný stát a ze země se stal Protektorát Čechy a Morava. Informaci o obsazení země zjišťovali lidé například z rozhlasu. Nastala šestiletá nacistická okupace, doba nesmírného utrpení a strádání lidí a celého národa, avšak byla to i doba bezpříkladného hrdinství tisíců neznámých vlastenců, kteří se postavili proti totalitě a nelidskosti nacismu.

Zástupci okresního úřadu jeli okupanty přivítat na hranice okresu. Krátce před devátou hodinou zakroužilo nad Pardubicemi letadlo s hákovým křížem a když pár minut po tom, co hodiny na Zelené bráně odbily devět hodin, lidé uslyšeli rachot od labského mostu. Zanedlouho na to projel pod Zelenou bránou první nacistický tank. V dalších hodinách přijížděly od Hradce další a další nákladní auta s nacistickými vojáky, kteří mimo jiné zamířila i do kasáren, kde byli českoslovenští vojáci, kteří se podle rozkazu museli nechat

⁹⁷ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubic. rok 1939. s. 266.

⁹⁸ Tamtéž. s. 259.

dobrovolně odzbrojit.⁹⁹ Již během dopoledne byly Pardubice obsazeny a na nárožích se objevily první vyhlášky „Rozkaz pro Obyvatele“, které byly psány hanebnou češtinou. Informovaly obyvatele, že Hitler přejal moc v zemi, dále také určily zákaz vycházení od 21. do 6 hodin a okamžitě byly zakázány všechny průvody a shromáždění.

Nacistické vojenské velitelství pod vedením generála Wittersheima se nastěhovalo do budovy průmyslového muzea a před budovou muzea byly rozestavěna nákladní auta i s děly a dva červené autobusy německé poštovní služby. Na nádraží také zastavil vojenský pomocný vlak Bayern, který měl poskytnout první pomoc „strádajícímu“ českému obyvatelstvu. Tedy o tom nacistická propaganda přesvědčovala vojáky.

Paradoxní ovšem bylo, že zatímco pomocný vlak začal vyvažovat „z jednoho hrnce“, němečtí vojáci nevycházel z údivu při pohledu na dobře zásobené obchody. V těchto pardubických obchodech vojáci velmi levně nakupovali, protože podle nařízení platilo, že jedna říšská marka platila za deset korun. Vojáci se tak v prvních chvílích doslova přejídali sladkostmi z cukráren, ale i uzenářskými výrobky. Co bylo pro německé vojáky výhodné, ovšem nebylo pro pardubické občany. Někteří pardubičtí občané, nebyli to ti nejpotřebnější, chodili pro jídlo do „jednoho hrnce“, byť tímto jídlem následně krmili domácí zvířectvo. Nacisté ovšem příchod lidí ke svým hrncům náležitě propagovali a to i s fotografiemi.

Hlavní nacistické vojenské oddíly projížděly Pardubicemi 16. března 1939.

Podle předem připraveného plánu byly Armádou zajištěny strategické body ve městě a také průmyslové podniky, pošty, nádraží, úřady, radnice. Armáda si pro své účely zabrala hotely, Sokolovnu, školy a také některé větší sály, na školách se po dobu jednoho měsíce přestalo vyučovat.

Armáda a nacistické úřady u nás s okamžitou platností zavedly jízdu vpravo a tento svůj směr jízdy si bezohledně vynucovali na zmatených českých řidičích, pokud ovšem se svými vozy někam vyjeli. Jízda vpravo ještě po dlouhou dobu způsobovala těžkosti a zmatek v dopravě.¹⁰⁰

Vyhláška nacistů varovala lidi, že všechny přečiny a zločiny proti bezpečnosti, vojsku a jeho zařízení, jakož i nařízení podaných německými vojenskými a civilními úřady se budou bezohledně stíhat a těžce trestat. A tak se nejistota o osud národa stala nejistotou o vlastní

⁹⁹ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubice. rok 1939. s. 262, 236, 267, 271.

PALEČEK, Jiří. Pardubice ve 20. století. In *A B - Zet Pardubicka*. sešit 14. Pardubice, 2001. s. 14.

¹⁰⁰ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubice. rok 1939. s. 272, 273.

osobu. Nacistická armáda a úřady s sebou přinesly strach, lidé tak začali na veřejnosti raději mluvit málo a tak to vydrželo vlastně skoro celý první rok okupace.

Nacističtí vojáci, díky dobrému kurzu marky ku koruně, hodně nakupovali a často také posílali některé nakoupené věci domů. Díky těmto jejich hromadným nákupům se nechali strhnout i naši občané a to nejspíš z toho důvodu, protože se báli, že říšskoněmečtí vojáci všechno vykoupí. Tato obava se ukázala být opodstatnělá, jelikož už na konci března 1939 v celé zemi již projevil nedostatek některých věcí. Z toho se už celý trh celou válku nevzpamatoval a nastala dlouhá léta nedostatku všeho: potravin, textilu, uhlí, stavebního materiálu, spotřebního zboží, dřeva.¹⁰¹

4.3.3. Pardubické gestapo

16. března 1939 přijely spolu s hlavními vojenskými oddíly i složky nacistické civilní správy. Tuto zvláštní jednotku vedl šéf služebny státní policie dr. Canaris, vedl ji z Trutnova a bylo v ní asi 70 komisařů, úředníků a zaměstnanců gestapa, kteří byli přiděleni do Pardubic k XIV. armádnímu sboru říšské branné moci. Tímto činem bylo zřízeno tzv. Einsatzkomando II.

Gestapo začalo ihned vyslýchat lidi, kteří byli zatčeni při „Akci Gitter“ (v překladu Mříže)¹⁰², která v Pardubicích proběhla 16. a 17. března 1939. Z tehdejšího pardubického okresu bylo při této akci zatčeno 18 židovských emigrantů, 3 emigranti Němci a 21 komunistů české národnosti.

Ilegální komunistická strana reagovala na příchod nacistů do země svoláním vydaným dne 16. března 1939, které bylo šířené i v Pardubicích. V tomto svolání se praví: „*Jest jediná cesta k záchraně národa: cesta odporu, obrany a boje.*“

Příjezd okupantů do Pardubic proběhl bez výtržností, ve městě i v kasárnách. Pouze několik domácích fašistů se pokusilo zmocnit sekretariátu Strany národní jednoty. Celkově občané přijali skutečnost příjezdu německé armády zaraženě a mlčky vzali na vědomí, že si nacisté zvolili Pardubice jako sídlo svého Oberlandratu. A mlčky přijali to, že závěrečná hodina byla již 18. března posunuta na 24. hodinu, zákaz vycházení do 6 hodin zůstal.

¹⁰¹ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubice. rok 1939. s. 274.

¹⁰² Tato akce byla vlastně první hromadné zatýkání antifašistů. Dle: Německá okupace Čech a Moravy. In: *Wikipedia* [online]. [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C4%9Bmeck%C3%A1_okupace_%C4%8Cech_a_Moravy.

Také bylo všem starostům v okrese nařízeno stáhnout všechny soukromé zbraně, munici, třaskaviny a radiovysílače.¹⁰³

Od poloviny dubna 1939 začaly z Pardubic odjíždět okupantské jednotky a poslední jednotky odjely 25. dubna 1939. Pardubice se však dlouho netěšily z odchodu německé armády, jelikož již počátkem června přibyly do města jiné jednotky.

Na konci března 1939 začaly vyvíjet aktivitu skupiny fašistů a u obchodů se začaly objevovat nápisy „*Jüdisches Geschäft*“ nebo „*Čistě arijský obchod*“. Tyto nápisy se na obchodech objevily v noci na 26. března 1939. Záhy na to ovšem začali sami obchodníci označovat své obchody dvojjazyčnými nápisy, že obchod je arijský.

V pátek 1. září 1939 rozhlas ohlásil, že německé vojenské jednotky v časných hodinách vtrhly do Polska. Začala druhá světová válka, jedna z nejstrašnějších válek, které kdy lidstvo podstoupilo.

Pardubické úřady to od zřízení Protektorátu neměly lehké, nacistická správa začala záhy zasahovat do civilních záležitostí. V průběhu srpna 1939 se začal v úředním styku zavádět německý jazyk a vyhlášky pro české obyvatelstvo byly v českém a německém jazyce.

4.3.4. *Válečná situace*

Válka značně ovlivňovala život lidí. První věcí, se kterou se lidé těžce vyrovnávali bylo povinné zatemňování oken, lidé většinou zatemňovali nedbale a jen okna do ulice, aby neupoutali pozornost hlídek CPO (civilní protiletectvé ochrany). V Pardubicích se zatemňování neobešlo bez problémů, nebyl dostatek papíru, který se na zatemňování používal.

Vliv války je patrný i v tom, že automobilová doprava ve městě značně prořídla, jelikož benzin byl vydáván jen na zvláštní poukázky, které byly vydávané okresním úřadem. Auta navíc musela být označena novými povolovacími značkami žluté barvy v podobě V na tabulce s číslem. Povolení se týkalo většinou aut taxislužby a na jeden vůz bývalo vydáno jen 80 litrů benzínu.

Na ulicích města byli zvláště patrní zaměstnanci pošt a železnic, protože nastupovali do práce s protiplynovými maskami na zádech.

¹⁰³ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubice. rok 1939. s. 293, 274.

Město Pardubice vydalo pro civilní ochranu směrnici, podle které každý majitel domu bylo povinen zřídit domovní hlídku v čele s velitelem. Velitel hlídky měl na starost: dbát na čistotu púd, zhasínání světél a při leteckém útoku měl velitel vypínat hlavní elektrický vypínač a zavřít vodu, v případě požáru ho měl lokalizovat.¹⁰⁴ Bylo nařízeno, že v každém domě musí mít lékárníčku a prostředky k hašení ohně.

Město bylo rozděleno na 7 obvodů, byly zřízeny stanice veřejné pomoci a určeny veřejné kryty.

Inhed po vypuknutí války vydala protektorátní vláda prováděcí nařízení k pracovní povinnosti mužů od 16 do 25 let, aby bylo po ruce dost pracovních sil, ovšem nedostatek pracovních sil se již začal všeobecně projevovat.

Vypuknutí války občany země ani nepřekvapil, všichni s ní počítali a hned po jejím vypuknutí vkládali naději do myšlenky, že fašismus bude poražen a náš národ osvobozen spojeneckými armádami. I z těchto důvodů byl mimořádný zájem o informace z bojiště a Pardubané seděli u rozhlasových přijímačů a nestáli ani o hospody ani o divadlo a prázdná byla i kina a kavárny. I když nacistické úřady již 1. září 1939 zakázaly poslouchat cizí rozhlas, přesto se to dělo. 22. září 1939 tento svůj zákaz poslouchání cizích rozhlasů nacistické úřady opakovaly s tím, že zákaz se týká i příslušníků Protektorátu. Naši občané ovšem byli zklamáni vývojem na západní i na polské frontě.

Válka v Polsku skončila překvapivě rychle a tak se již na počátku října 1939 začalo na pardubických ulicích opět svítit lidé přestávali zatemňovat okna. Válečná situace ale trvala dále, taneční zábavy byly i nadále zakázány, tento zákaz trval již od 4. září 1939.

Pardubický Oberlandrát stáhl v září všechny zbraně, které ještě nebyly zabaveny do své úřadovny na Smetanově náměstí a ve styku s českými úřady jednal už pouze německy a to vedlo k tomu, že se čeští úředníci začínali učit německy. V průběhu října 1939 všechny české nápisy byly doplněny němčinou, němčina se objevila 10. října 1939 také na označení ulic, na radnici i na divadle, německy bylo označeno krematorium a nápisy na autobusech byly rovněž dvojjazyčné.

Během října 1939 si konečně opatřily občané města občanské legitimace, bez kterých nebylo možné opustit obvod města.

V Pardubicích byl zřízen úřad práce a úřadovna hospodářské kontroly pro okresy Pardubice, Vysoké Mýto, Chrudim, Litomyšl a Polička.

¹⁰⁴ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubice. rok 1939. s. 277, 283, 289.

Ceny potravin byly pevnější a případ lichvy nebyl v Pardubicích zaznamenán. To snad bylo dáno tím, že nacisté začaly přímým útokem na všechno české. Nejdříve nacisté zakázali odznaky a stužky v národních barvách a čepice masaričky, pak učinili řadu opatření k 28. říjnu a 7. listopadu 1939. To konali proto, že se báli projevů a demonstrací, které byly připravované komunistickou stranou příležitosti vzniku republiky a říjnové revoluce.

4.3.5. Popravy

Ani Pardubice se nevyhnuly popravám občanů. Do Pardubic dolehla salva první popravčí čety 17. listopadu 1939, pod níž padlo 9 studentů a na nárožích se objevily červené vyhlášky se jmény popravených, které se pak nesmazatelně vryly do paměti všech lidí, kteří v těchto těžkých dobách žili.

V listopadu přijely do Pardubic nové vojenské oddíly, které bylo nutné někam umístit. Bylo to v čase, kdy na nárožích ještě nevybledly jména popravených studentů a kdy na ulicích byla i vyhláška, která varovala před sabotážními činy a také s nařízením o povinném vzdáváním úcty symbolům Německé říše.¹⁰⁵

Praha i celý Protektorát se po heydrichiádě změnila, jelikož psychický teror měl velký vliv na celý národ. Atomizovaná odbojová síť ležela v troskách a již nikdy se ve své původní podobě a šíři neobnovila.¹⁰⁶

Po 15. březnu 1939 zavládla nacistická propaganda, lži, polopравdy a denunciace v oficiálním tisku. Tak se stalo vydávání a kolportáž ilegálního tisku od samého počátku okupace nejsilnějším, nejmasovějším a také nejúčinnějším projevem české rezistence. Impulzem se stal proslov exilového prezidenta Edvarda Beneše. V květnu 1939 spatřilo realitu protektorátního světa první ilegální číslo časopisu *V boj*, které bylo vydávané v Praze a iniciovali ho hlavně bývalí legionáři. Časopis vycházel navzdory situaci poměrně pravidelně každý týden více než dva roky, tedy od roku 1939 do roku 1941. Příspěvatelé do periodika se v průběhu těch dvou let měnili a to většinou proto, že mizeli ve věznicích gestapa, v koncentračních táborech nebo na popravišti. Gestapo usilovně pátralo po jeho vydavatelích a kolportérech. I když gestapo zatklo a popravilo mnoho příspěvatelů, vydavatel a další lidí,

¹⁰⁵ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubice. rok 1939. s. 290, 292, 293.

¹⁰⁶ MACDONALD, Callum. *Prague in the shadow of the swastika: a history of the german occupation 1939-45*. Praha, 1995. s. 84. ISBN 80-7023-211-0.

kteří se podíleli na tvoření časopise *V boj*, vždy se našel někdo, kdo po nich převzal práci. Časopis tak i nadále vycházel.¹⁰⁷

4.3.6. *Ilegální odboj*

Český národ se však nechtěl smířit s okupací, fašistickou ideologií a nacistickými pořádky a nevěřil v trvání „tisícileté říše“, postavil se například svým veřejným míněním, ale hlavně celou řadou ilegálních protinacistických organizací proti okupaci, násilí a bezpráví.

Celý ilegální protinacistický odboj prodělal v letech 1940-1942 svou zatěžkávací zkoušku. Počátky ilegálního vystoupení proti nacismu se u nás objevují již na samém začátku okupace, kdy jako první proti okupaci vystoupila komunistická strana jež se stala jednou z nejdůležitějších složek národního odboje.¹⁰⁸

V době, kdy nacisté obrátili svoji pozornost k Anglii, začaly zároveň v Pardubicích vystupovat i odbojové skupiny nekomunistů.

Kromě komunistické strany vstoupily do ilegality i někteří důstojníci, kteří byli soustředěni ve vojenském odboji v Pardubicích kolem podplukovníka Tecla, jenž za tuto svou práci později položil na popravišti život.

V Pardubicích pak pracovala buržoazně-nacionalistická organizace Petiční výbor Věrní zůstaneme, jež se stala nejdůležitější složkou našeho národního odboje. Práce odbojových skupin byly v Pardubicích ztížena i tím, že nacisté si Pardubice vybrali za jakési centrum se silnou politickou, vojenskou i policejní složkou. Pardubice totiž byly například sídlem Oberlandratu a gestapa. V Pardubicích bylo gestapo zvláště činné, protože v období od března 1939 do začátku května 1945 zatкло ve svém obvodu na 5648 osob, 74 osob poslalo na popraviště, 10 bylo ubito při výsleších a 6 spáchalo sebevraždu během vyšetřování. Tato vysoká čísla ovšem také ukazují rozsáhlost odporu proti nacistům a odhodlání obyvatelstva nesklonit se před nacistickým násilím.

Je nutno ovšem také říci, že pardubické gestapo by se svými čtyřiceti zaměstnanci by nedosáhlo takových čísel, kdyby nebylo hrstky zrádců, kolaborantů – udavačů a to i z řad českých.¹⁰⁹

Ilegální odbojové skupiny do roku 1941 se povětšinou omezily na podporování české myslí prostřednictvím různých letáků. Dalším způsobem odboje i v Pardubicích byl například

¹⁰⁷ BRUNCLÍK, Jan – HLUŠIČKOVÁ, Růžena. *Lidé z Obrany národa a spolupracovníci časopisu V boj ve východních Čechách 1939-1940*. s. 40-41.

¹⁰⁸ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubic. rok 1939. s. 299.

¹⁰⁹ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubic. rok 1940-44. s. 300, 301.

bojkot vládního tisku, který se uskutečnil ve dnech 14. až 21. září 1941, v Pardubicích se to projevilo tím, že prodej novin klesl o 70 %.

Jelikož Vojtěchová byly členkou odbojové organizace, tak je nutné uvést i informace o tom, co se dělo s odbojovými organizacemi při nástupu Heydrich do funkce protektora.

Protektor Konstantin von Neurath byl dne 28. září 1941 vystřídán Reinhardem Heydrichem, který ihned po svém příchodu na pražský hrad nastolil krvavý režim tím, že vyhlásil stanné právo, které trvalo 2 měsíce. Heydrich se snažil zastrašit český národ řadou poprav, mimo jiných i protektorátního ministerského předsedy generála Eliáše. Začal také s tvrdým pronásledováním ilegálních organizací a gestapu se v této době podařilo rozbít důstojnickou skupinu a řadu skupin buržoazně-nacionalistických.

Tvrdým zásahem byla postížena i pardubická odbojová skupina a vedle plukovníka Tacla byli zatčeni i civilní spolupracovníci odboje: Dr. Felix Mann, Miroslav Medal a Emil Zölner, kteří pak byli za zřízení tajného skladiště třaskavin popraveni.

Do odbojových organizací a různých odbojových akcí se zapojovaly i ženy, které byly do té doby veřejně či společensko-politicky činné. Často to byly například učitelky nebo lékařky, ale byly to i ženy, které pracovaly v oblasti kultury nebo ženy obyčejné, které pomáhaly v odbojové činnosti svým manželům.

Byla odhalena i pardubická odbojová skupina ÚVOD, jež pracovala pod krycím jménem Michálek. Do této skupiny patřily a byly popraveny Dr. Vilma Ducháčková a také učitelka Růžena Vojtěchová.¹¹⁰

Na Heydricha byl dne 27. května 1942 spáchán atentát a 4. června 1942 následkům zranění podlehl. Hitler byl velice rozrušený a trval na tom, aby smrt Heydricha byla pomstěna. Rozhodl, že český národ má být exemplárně potrestán.¹¹¹ Po smrti Heydricha následovalo vyhlášení druhého stanného práva známého pod pojmem heydrichiáda. Do července 1942 bylo díky druhému stannému právu v celém protektorátu Čechy a Morava popraveno na základě předem známých „rozsudků“ popraveno téměř 1600 lidí, mezi nimi byly i ženy a nezletilí. Dalších více než 3000 lidí zavraždili v koncentračních táborech. Represe, které následovaly po atentátu na Heydricha, nařídil zástupce protektora státní tajemník K. H. Frank.¹¹²

¹¹⁰ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubic. rok 1940-44. s. 304. BUREŠOVÁ, Jana. Ženy a druhá světová válka. In *Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945): Sborník příspěvků ze sympozia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války.* s. 85.

¹¹¹ MACDONALD, Callum. *Prague in the shadow of the swastika.* s. 73.

LECKIE, Robert. *Sága 2. světové války.* Praha, 2000. s. 940. ISBN 80-7214-285-2.

¹¹² JOŽÁK, Jiří. *Druhá světová válka a československý odboj.* s. 54, 55.

Co se dá na závěr této kapitoly říci? Situace v Pardubicích byla těžká, ale to byly i v celé zemi. Celou zemi zasáhly důsledky války, okupace a život byl pro většinu lidí velmi těžký.

Člověk může jen doufat, že tato situace se již nikdy nebude opakovat.

5. Osobnost Růženy Vojtěchové

V této části své práce se snažím co nejlépe a co nejpřehledněji shrnout život Růženy Vojtěchové. Začnu od jejího dětství, o kterém není moc informací, pokračovat budu jejím vzděláním, dobou vykonávání její učitelské profese, odbojovou a literární činností.

Jelikož bych chtěla zachytit celou oblast života Růženy Vojtěchové, tak nesmím opomenout i část jejího života, kdy navštěvovala školská zařízení. Jelikož škola má v životě člověka formující vliv, tak je potřeba se kompletně zaměřit na její školní vzdělání.

Profese Růženy Vojtěchové měla několik forem, byla učitelka, spisovatelka, básnířka, odborářka a tím naplnila svůj život.

Tuto kapitolu zakončím informacemi o jejím zapojení do činnosti odboje na Pardubicku a její tragickou smrtí.

5.1. Dětství v jejím rodném městě

Růžena Vojtěchová se narodila 5. února 1903 v Holicích a tam také prožila své dětství. Jako dítě se nevyhnula některým dětským povinnostem, jako je například pasení hus. Ve svých denících vzpomíná mimo jiné i na své dětské zážitky.

Vzpomínky Vojtěchové na prostředí, které ji obklopovalo jsou velmi vytříbené až poetické. „*Den, který se chýlí k večeru, v takovém podzimním dnu se po lukách táhnou stříbrná vlákna babího léta a to duté zrcadlo končí kdesi nizoučko u země sluncem, schovávajícím se za modrý obrys Kunětické hory, pak slunce zapadne a z mlh, které se táhnou po zemi, promíseny kouřem z ohníčků, zas se tyčí ten obrys – to se hluboce zarylo do duše.*“¹¹³

5.1.1. Rodina

Narodila se jako nejmladší z pěti dětí Bohumilu a Marii Vojtěchovým. Otec Bohumil byl povoláním kovář a kolář, její matka Marie se za svobodna jmenovala Poláčková. Oba rodiče byli v době jejího zatčení již mrtví. Jen dva z jejích sourozenců se dožili dospělého věku, byli to její bratr Josef a její sestra Blažena. Již jedenáctý den po jejím narození ji rodiče nechali pokřtít a to u římskokatolické církve.¹¹⁴ Vojtěchová ve svých denících hodnotí své dětství jako ne příliš radostné, ale spíše tíživé, na svět se často dívala značně pesimisticky. Se svojí

¹¹³ Východočeské muzeum Pardubice, fond Růžena Vojtěchová. R 357.

¹¹⁴ Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-339-15.

matkou neměly moc blízký vztah, nikdy k sobě nenašly cestu. Vojtěchová se nikdy neprovdala a zůstala bezdětná.¹¹⁵

5.1.2. Rodné město

Rodné město Vojtěchové Holice byly založeny na místě hlubokého hvozdu řečeného „Království“, který na rozkaz krále začali ve 13. století kácet kolonizátoři, aby zde mohli založit nové osady.¹¹⁶ Město Holice je přirozeným centrem východní části okresu Pardubice a bývají také nazývány Holice v Čechách. Holice se nachází při hlavní silnici mezi Hradcem Králové a Svitavami, leží asi 16 kilometrů východně od Pardubic.¹¹⁷

Rok narození Vojtěchové, 1903, je v Holicích provázen například úmrtím čestného občana města Holic, Františka Ladislava Riegra. Na uctění jeho památky se město rozhodlo, že po něm budou pojmenovány městské sady a v tomto období ve městě také sílily proticírkevní nálady, což se v následujícím roce trochu uklidnilo.¹¹⁸

K významným rodáků města Holic patří i cestovatel a dobrodruh doktor Emil Holub.¹¹⁹

Významné místo v průmyslu města Holic za první republiky, ale i dříve, mělo obuvnictví, ve kterém byla v této době zavedena výroba ručně pletené obuvi. Export zboží byl zaměřován do západních států a USA, kde byl větší odbyt výrobků.¹²⁰ Dále se obuv vyvážela například do Itálie, Německa, Ruska, Rumunska, Švýcarska, Austrálie, severní Afriky, Japonska nebo na Balkán.¹²¹ Obuvnictví ovšem nebylo jediné odvětví průmyslu, které s v předmnichovské republice v Holicích uplatnilo. Za zmínku stojí ještě například továrna na sekery a řemeslnické nástroje, grafický závod „Grafo Čuda“, který se specializoval na výrobu ftopohlednic nebo továrna Bohumila Vinaře na sportovní potřeby specializovaná zejména na výrobu sáněk a lyží.

Jako mnoho dalších měst i Holice postihla po skončení první světové války krize a to se v případě Holic změnilo až ve dvacátých letech, kdy ve městě výrazně klesla nezaměstnanost a rostla kupní síla dělnictva. Ve městě se začala rozvíjet průmyslová výroba, docházelo ke stavbě mnoha nových domů a dalších staveb, které byly realizovány ze státního

¹¹⁵ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357.

Státní oblastní archiv Zámorsk. Sběrka matrik Východočeského kraje 1587-1949. farní úřad diecéze Královehradecké. matrika zemřelých, sign. 6602, fol. 192.

¹¹⁶ HLADÍK, Pavel. *Holice: kapitoly z historie města*. s. 5.

¹¹⁷ Současnost města Holic. In: *Město Holice: Oficiální stránky města Holic*. [online] [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.holice.eu/aktuality-holice/historie-a-soucastnost/item/15-sou%C4%8Dastnost-m%C4%9Bsta-holic.html>.

¹¹⁸ HLADÍK, Pavel – KMENT, Miloslav. *Holice: historický lexikon 1336-2002*. s. 25-26.

¹¹⁹ KOCOUREK, Jaroslav. *Český atlas: východní Čechy*. s. 160.

¹²⁰ HLADÍK, Pavel. *Holice: kapitoly z historie města*. s. 20.

¹²¹ ŠAFARÍK, Antonín – POSPÍŠIL, Otokar. *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice, 1911. s. 238.

rozpočtu. Mezi tyto nové stavby patřily například pošta, soudní budova, dům pro státní zaměstnance nebo přestavená městská spořitelna. Tímto stavebním ruchem se přirozeně otevřela četná pracovní místa, jak pro řady dělníků, tak i státních zaměstnanců. I když měly Holice charakter města již od poloviny 19. století, tak oficiálně byly povýšeny na město až v roce 1931. Po tomto rozvoji ale přichází celosvětová krize, která se promítla i do života Holic, nejvíce se ho dotkla mezi lety 1931-1935. Docházelo k omezování výroby v továrnách a tím se výrazně zhoršila například situace dělnictva a ostatních lidí, kteří byly závislí na příjmech plynoucích z práce v továrně a promítlo se to i do nedostatku potravin.¹²²

Podle sčítání lidu mělo město Holice v roce 1900, což je zjištěný údaj, který je nejbližší datu narození Vojtěchové, 5 335 obyvatel a 799 domů. Tento počet přirozeně v průběhu let stoupal, například v roce 1910 mělo město 5 988 obyvatel a 868 domů, v roce 1921 to bylo 6 129 obyvatel a 996 domů, v roce 1930 již 6 546 obyvatel a 1 226 domů a v roce 1950, jako nejbližší údaj o počtu obyvatel, který se blíží roku jejího úmrtí, tedy roku 1943, mělo město Holice, nejspíš hlavně v důsledku druhé světové války, jen 5 895 obyvatel i když počet domů stoupl na 1 351.

V publikaci Holice: historický lexikon 1336-2001 od Pavla Hladíka a Miloslava Kmeta je vyjmenováno celkem 115 významných osobností Holic. Mezi další rodáky města patří například Václav Baumann, stíhací letec RAF za druhé světové války, divadelní, filmový a televizní herec Jan Kačer nebo Karel František Rosůlek spisovatel, redaktor monografie Pardubicko-Holicko-Přeloučsko. Mezi významnými rodáky je uvedena i Růžena Vojtěchová, o které je v této knize psáno: „učitelka, kulturní a osvětová pracovnice, spisovatelka, redaktorka časopisu *Krajem Pernštýnův*, autorka četných článků a statí z Pardubicka, odbojová pracovnice, popravená nacisty ve věznicích v Drážďanech.“¹²³

Po obsazení země nacistickými vojsky a vzniku Protektorátu Čechy a Morava vznikaly na území Protektorátu odbojové skupiny a ani Holice nebyly výjimkou. Lid se nehodlal smířit s nacistickou nadvládou svůj nesouhlas dával najevo různými způsoby. V Holicích to bylo například to, že tehdejší funkcionáři na městském úřadě obstarávali doklady jako domovní listy a policejní ohlášky a to všechno pro členy diverzní skupiny „Silver A“ v roce 1942. Tato skupina sehrála významnou roli při atentátu na Heydricha. V Holicích propuklo revoluční nadšení, které dne 5. května 1945 vyvrcholilo bojem s místní německou posádkou, kterou místní lidé sice porazily, ale nadšení hned druhý den vystřídalo neštěstí. Přilétá výzvědné letadlo a pak následuje mohutný trestní oddíl nacistických vojáků podporovaných

¹²² HLADÍK, Pavel. *Holice: kapitoly z historie města*. s. 13, 20.

¹²³ HLADÍK, Pavel – KMENT, Miloslav. *Holice*. s. 88, 89, 96, 100, 103.

bombardovacím letadlem a město Holice je opět převzato pod nacistickou správu. Za oběť bojů padlo 58 lidí, muzejní sbírky s rozsáhlým archivem, ale také vzácné originály obrazů, které byly do Holic převezeny z Pardubic. Již 8. května 1945 do města pronikají zprávy o definitivním konci války a nacisté odcházejí z města a moci se ujímá revoluční národní výbor. Vidíme, že boj holických s posádkou byl z hlediska načasování nešťastný, jelikož již za tři dny od povstání nacisté z města odešli a osvobození tak bylo poznamenáno zbytečnou smrtí 58 holických občanů¹²⁴

5.2. Vzdělání

Růžena Vojtěchová pět let navštěvovala obecnou školu v Holicích. Na této obecné škole v Holicích studovala od roku 1909 až do roku 1914. V prvních dvou letech jejího studia tato obecná škola byla čtyřtřídní, až od školního roku 1911/1912 to byla obecná škola pětiletá. Rok 1909 byl pro Vojtěchovou rokem, kdy nastoupila do první třídy na obecnou školu v Holicích, ředitelem školy byl Václav Král, katechetou Josef Bažant a jejich třídní učitelka v první třídě se jmenovala Lidmila Filipovská. Jako každý jiný žák měla i Růžena Vojtěchová své jméno a údaje zapsané v třídním katalogu.

V třídních katalozích je vždy uvedeno několik základních informací o žákovi, konkrétně to bylo tyto informace: jméno, datum a místo narození, náboženské vyznání a kam je žák příslušný. Údaje o osobě Růženy Vojtěchové jsou tyto: narodila se 5. února 1903 v Holicích, je katolického vyznání a příslušná je k městu Holice v Čechách. Další informace, u kterých bylo povinné je uvést v třídním katalogu, byly: jestli byl dotyčný očkovaný nebo nebyl, kdy začal žák chodit do školy vůbec a kdy do školy holické. Ve vyplněném katalogovém listu Vojtěchové jsou v této části uvedeny následující informace: Vojtěchová byla očkována a do školy všeobecně i do školy holické začala chodit již 1. září 1909.

Ovšem v třídních katalozích nejsou uvedeny jen informace o žákovi, musí tam být vyplněny také údaje o otci nebo matce, které slouží k zjištění rodinných poměrů a asi také k tomu, aby věděli komu mohou poskytovat informace o prospěchu žáka. Na stránce věnované Vojtěchové je jako její rodinný příslušník uveden její otec Bohumil Vojtěch, který pracuje jako kolář v Holicích v čísle popisném 270/I. Jak zde vidíme, je tu uvedena i přesná adresa místa bydliště, na kterou lze zasílat případné informace například o problémech žáka

¹²⁴ HLADÍK, Pavel. *Holice: kapitoly z historie města*. s. 15, 16.

atd. Údaje o rodičích jistě byly uvedené i v jiných materiálech o žákovi, než je třídní katalog, a které byly zapsány ve školní kartě žáka, ale v třídním katalogu musely být informace také.

Z katalogu je zřejmé i to, že se počítalo například i s tím, že nějaké dítě už nemá rodiče, proto je tam kolonka pro informace o poručníkovi nebo stravovateli. V případě žákyně Růženy Vojtěchové je osoba stravovatele stejná, jako osoba otce a v kolonce se už znovu nevypisovaly údaje o otci, ale bylo to zkráceno tak, že to bylo zaznamenáno jedním slovem - týž.

5.2.1. První třída na obecné škole

1. září 1909 byl pro Vojtěchovou velmi významný den, byl to totiž den, kdy pro ní začala povinná školní docházka, kterou úspěšně začala své školní vzdělání. Růžena Vojtěchová tedy nastoupila do první třídy obecné školy v Holicích v roce 1909 a z třídních katalogů zjišťujeme, že školní zprávy o žákovi se zapisovaly každé čtvrtletí. V třídním katalogu pro její první školní rok 1909/1910 je Růžena Vojtěchová vedena pod svým jménem a pod číslem 58.

Pod základními informacemi o žákovi přirozeně následují informace o předmětech, které se na škole vyučovaly a o prospěchu daného žáka v průběhu čtyř čtvrtletí, místo pro zápis zameškaných hodin a místo pro učitelovy poznámky o žákovi.

V první třídě je Růžena Vojtěchová vyučována a klasifikována v těchto předmětech: mravy, pilnost, náboženství, jazyk vyučovací čili český jazyk (čtení a věcné učení), psaní, počty, kreslení, zpěv a tělocvik. Když se podívám na klasifikační známky Vojtěchové, tak vidím to, že nejspíš byla velmi pilná žákyně, co se známek týká, jelikož celé první čtvrtletí shrnuté jen do jedné známky bylo pro Vojtěchovou úspěšné, protože tou známkou byla dvojka. Můžu se jen domnívat, proč je to takhle zapsáno a známky nejsou jako v ostatních čtvrtletích samostatně vypsány, ale to se nejspíš ani nedozvím. Co se týče zbylých tří čtvrtletí, tak ve všech klasifikovaných předmětech má Vojtěchová známku jedna. Ovšem v klasifikaci se vyskytuje jedna výjimka a to u předmětu tělocvik, jelikož u tohoto předmětu je Vojtěchová klasifikována známkou jen v prvním a ve čtvrtém čtvrtletí. Ve čtvrtletí druhém a třetím je jako její známka zapsána nula a to nejspíš znamenalo, že Vojtěchová v těchto výše jmenovaných čtvrtletí na tělocvik nechodila a tak ani nemohla být klasifikována. Z informací, které zjišťujeme v odstavci, ve kterém je místo pro zapisování poznámek o žákovi, se dozvídáme důvod, proč Růžena Vojtěchová nebyla známkována v předmětu tělocvik. Ze zápisu se tedy zjišťujeme, že Vojtěchová byla omluvena z důvodu nemoci krční.

Jelikož v katalogovém listě byla zaznamenána i docházka dítěte, tak v dolní části listu nechybí kolonka pro celkový počet zameškaných půldnů, omluvených nebo neomluvených.

Vojtěchová zameškala v první třídě obecné školy jen 10 půldnů a všechny byly omluvené. Z této informace se dá docela dobře usoudit, že Vojtěchová pravidelně navštěvovala školu a její absence byla velmi malá.

Díky známám, které získala v tomto školním roce, byla Vojtěchová způsobilá k postupu do vyšší třídy, do které nastoupila na stejné obecné škole v Holicích.¹²⁵

5.2.2. Druhá třída na obecné škole

Do druhé třídy obecné školy v Holicích nastoupila Růžena Vojtěchová v roce 1910. Třídní učitelkou ve druhé třídě byla znovu Lidmila Filipovská i ředitel a katecheta byli stejní, jako v první třídě.

Obecné informace o osobě Růženy Vojtěchové v katalogu u druhé třídy školního roku 1910/1911 byly až na číslo, pod kterým byla vedena jako žákyně, stejné jako v třídě první. Číslo pod kterým je Vojtěchová v tomto pro ní druhém školním roce 1910/1911 vedena již není číslo 58, ale 56.

Co se týká předmětů, ve kterých byla Vojtěchová ve druhé třídě klasifikována, tak až na to, že předmět jazyk vyučovací, ve které přibyla i klasifikace za předmět mluvnice a pravopis, byly všechny vyučovací předměty stejné, jako ve třídě první. Ovšem, co se týká známek, tak to je něco jiného. Vojtěchová se v druhé třídě velice zlepšila. Dvojku měla jen z jednoho předmětu v prvním čtvrtletí a to z předmětu počty, jinak to byly samé jedničky. Z hlediska jejího zdravotního stavu a tělocviku, tak Vojtěchová byla ve třetím čtvrtletí neklasifikována. Důvod nejspíš už nezjistíme, protože není, tak jako to bylo v první třídě, zapsán v poznámkách.

Růžena Vojtěchová ve školním roce 1910/1911 zameškala 5 půldnů, všechny byly omluvené a tak byla Vojtěchová způsobilá k postupu do vyšší třídy.¹²⁶

5.2.3. Třetí třída na obecné škole

Do třetí třídy na obecné škole v Holicích nastoupila Vojtěchová v roce 1911 a v tomto roce se škola stala již pětitřídní.

Číslo, pod kterým je Vojtěchová vedena v třídním katalogu, je opět jiné, pro tento rok je to číslo 54.

Jako studentce třetí třídy ve školním roce 1911/1912 Vojtěchové přibyla nějaké předměty, které v dřívějších dvou třídách neměla. Mezi tyto předměty patřily: přírodopis a přírodopyt,

¹²⁵ Státní okresní archiv Pardubice. fond Národní škola dívčí Holice. třídní katalogy. kniha 77.

¹²⁶ Státní okresní archiv Pardubice. fond Národní škola dívčí Holice. třídní katalogy. kniha 83.

zeměpis a dějepis, ženské ruční práce a v neposlední řadě také německý jazyk. Přidání předmětů jistě bylo pro mnoho žáků velká změna, znamenalo to více práce, učení a také domácích úkolů. Někteří se s tím vyrovnávali lépe, jiní hůře. Co se týká Růženy Vojtěchové, tak mimo jiné i zvýšení počtu předmětů mohlo vést k tomu, že si v některých předmětech zhoršila prospěch. Zhoršení se promítlo do klasifikace v předmětu psaní, kde si v druhém čtvrtletí roku zhoršila známku v jedničky na trojku. Ale asi jako u všech můžeme jen spekulovat, co vedlo k takovému zhoršení známky, zvláště, když v třetím a čtvrtém čtvrtletí má Vojtěchová samé jedničky.

Další přidané vyučované předměty již Vojtěchová zvládala dobře. Kromě dvojky ve druhém čtvrtletí z předmětu zeměpis a dějepis a také dvojky z předmětu kreslení ve druhém čtvrtletí má Vojtěchová už jen jedničky. Zastoupení v učitelském sboru se nemění a Vojtěchová znovu není klasifikována z předmětu tělocvik, přesněji tedy v druhém a třetím čtvrtletí. Důvod mi není znám, ani v poznámkách není případný důvod neklasifikování uveden a tak můžeme jen spekulovat, jestli se jí například zase nevrátily ty problémy s krkem, kterými trpěla v první třídě nebo jestli měla nějaké jiné zdravotní problémy.

V tomto školním roce 1911/1912 měla Růžena Vojtěchová stoprocentní docházku do školy, v třídním katalogu není uveden jediný zameškaný půlden. Vojtěchová byla díky známám způsobilá postoupit do vyšší třídy, tedy čtvrté.¹²⁷

5.2.4. Čtvrtá třída na obecné škole

V školním roce 1912/1913 Vojtěchová navštěvovala čtvrtou třídu obecné školy v Holicích. Její číslo v třídním katalogu je 56 a v učitelském sboru se mění vyučující ženských ručních prací, již to není Marie Železná, ale Marie Vaňková.

V tomto školním roce 1912/1913 je prospěch Vojtěchové na obecné škole přímo ukázkový, jelikož ze všech předmětů prospěla s jedničkou. Jedinou výjimku tvoří opět tělocvik, ze kterého není v druhém a třetím čtvrtletí klasifikována. Předmět počty je již vyučován i v rozsahu nauka o tvarech měřických a v této čtvrté třídě dochází k další změně a to k té, že všichni žáci jsou klasifikováni i z vnější úpravy písemných prací, Vojtěchová nezklamala a prospěch si tak nezhoršila, jelikož má i v této části za všechny čtvrtletí jedničky.

Ovšem docházku nemá Vojtěchová stoprocentní, jako tomu bylo v předchozí třídě. Ve třetí třídě Vojtěchová zameškala 5 půldnů a všechny měla omluvené a Vojtěchová tak mohla nastoupit do další třídy.¹²⁸

¹²⁷ Státní okresní archiv Pardubice. fond Národní škola dívčí Holice. třídní katalogy. kniha 89.

¹²⁸ Státní okresní archiv Pardubice. fond Národní škola dívčí Holice. třídní katalogy. kniha 96.

5.2.5. Pátá třída na obecné škole

Pátou třídu navštěvovala na stejné obecné škole v Holicích. Poslední školní rok na obecné škole 1913/1914 byla pátá třída rozdělena do dvou oddělení, na oddělení A a na oddělení B. Růžena Vojtěchová navštěvovala pátou třídu oddělení B, tedy 5B a její číslo v třídním katalogu v páté třídě bylo 40.

Až do 16. března 1914 působila jako třídní učitelka 5.B Lidmila Filipovská, po ní nastoupila na její místo Antonie Applová.

Prospěch v páté třídě měla Růžena Vojtěchová velmi dobrý, měla jen dvě dvojky, bylo to v prvních čtvrtletích z předmětů kreslení a také počty a nauka o tvarech měřických. Opět následuje situace, jako z předchozích let, Vojtěchová totiž znovu není klasifikována v druhém a třetím čtvrtletí z tělocviku.

Ve školním roce 1913/1914 nemá Růžena Vojtěchová žádné zameškané půldny a má tedy stoprocentní docházku a tak Vojtěchová úspěšně uzavřela pátou třídu s dobrým prospěchem a byla tak způsobilá k tomu, aby nastoupila k dalšímu vzdělání na škole měšťanské.¹²⁹

Ve svém rodném městě v Holicích Vojtěchová dále pokračovala ve studiu a to tři roky na škole měšťanské.¹³⁰ Střední měšťanskou školu v Holicích navštěvovala Růžena Vojtěchová od roku 1914 až do roku 1917, následně po úspěšném dokončení tří ročníků na měšťance v budoucnu mohla nastoupit na dívčí lyceum v Chrudimi. Dívčí měšťanská škola v Holicích byla součástí školy obecné, do které Vojtěchová chodila pět let a ředitelem byl i nadále Václav Král. Jako žákyně měšťanské školy měla Vojtěchová přirozeně jinou třídní učitelku, než na škole obecné, její třídní učitelkou se na příští tři roky stala Marie Petrová.

5.2.6. První ročník na měšťanské škole

Číslo, pod kterým je Vojtěchová v třídním katalogu v prvním ročníku měšťanské školy ve školním roce 1914/1915 vedena, je 61.

Jako u katalogových listů, ve kterých je vedena Vojtěchová na obecné škole, tak i v těch na škole měšťanské jsou nejprve uvedeny obecné informace o Vojtěchové, jako je jméno, datum a místo narození, kdy nastoupila na obecnou školu, kdy na školu měšťanskou, jaké vyznává náboženství, kde bydlí a následně i jméno, stav a bydliště otce nebo matky. V případě Vojtěchové je v této kolonce uveden opět otec Bohumil Vojtěch, kolář, bydlištěm

¹²⁹ Státní okresní archiv Pardubice. fond Národní škola dívčí Holice. třídní katalogy. kniha 104.

¹³⁰ Archiv bezpečnostních složek, Praha, fond 141-339-15.

v Holicích I. číslo 270. a ostatní informace se neliší od informací, které byly uvedeny v katalogích na škole obecné.

Po těchto informacích už následuje tabulka s předměty, klasifikací, zameškanými půldny, poznámkami atd. Co se týče klasifikace, tak žák je klasifikován ve čtyřech čtvrtletích ovšem s tou výjimkou, že druhé a čtvrté čtvrtletí, tedy známky, jsou vedeny jako známky, které jsou zaspány i na vysvědčení za I. a II. pololetí. To je oproti obecné škole novinka, pololetí a konec školního roku jsou již v katalogovém listu Vojtěchové a ostatních žáků ukončené známkou, která je zapsána do příslušné kolonky vysvědčení za I. pololetí nebo vysvědčení za II. pololetí.

Z hlediska vyučovaných předmětů v tomto školním roce 1914/1915 se Vojtěchová již neučí předmět psaní, naopak jí předměty přibyly a to předměty francouzský jazyk a krasopis. Pro větší přesnost zde všechny předměty vyučované na měšťanské škole raději uvedu znovu, aby nedošlo ke komplikacím nebo nejasnostem. Jsou to tedy: mravy, pilnost, náboženství, vyučovací jazyk, zeměpis, dějepis, přírodopis, přírodopyt, počty, měřictví a rýsování, kreslení, krasopis, zpěv, ženské ruční práce, tělocvik, německý jazyk, francouzský jazyk a vnější úprava písemných prací.

V klasifikaci v prvním ročníku na měšťanské škole si vedla Vojtěchová velmi dobře, až na dvojku z ženských ručních prací, kterou dostala ve čtvrtletí a i na vysvědčení v prvním pololetí, jelikož z ostatních předmětů měla Vojtěchová samé jedničky. Ovšem jako na obecné škole, tak i na škole měšťanské pokračuje to, že Vojtěchová opět není v druhém a třetím čtvrtletí klasifikována z předmětu tělocvik. Důvod můžeme jen tušit, jelikož znovu chybí jakákoliv informace o tom, proč k tomuto neklasifikování došlo.

Na dolní straně katalogového listu Vojtěchové je přirozeně i kolonka na zameškané půldny a Vojtěchová v tomto školním roce zameškala celkem 19 půldnů. Vojtěchová je díky známkám způsobilá k postupu do vyšší třídy, tedy do druhé na měšťance.¹³¹

5.2.7. Druhý ročník na měšťanské škole

Druhý školní rok 1915/1916 začal a Růžena Vojtěchová je v tomto školním roce v třídním katalogu vedena pod číslem 52 a obecné informace o ní, které jsou uvedeny v horní části katalogového listu, jsou stejné jako v loňském školním roce.

Co se týká prospěchu Vojtěchové v druhém ročníku na měšťanské škole v Holicích, tak oproti předchozím skutečnostem se její známky zhoršily. Součtem za všechna čtyři čtvrtletí

¹³¹ Státní okresní archiv Pardubice. fond Střední (měšťanská) škola dívčí Holice. třídní katalogy. kniha 73.

má Vojtěchová osm dvojek. U předmětu tělocvik mohou opět jen poukázat na to, že Vojtěchová je znovu neklasifikována v druhém a třetím čtvrtletí.

Počet zameškaných a zároveň omluvených půldnů se v tomto, druhém ročníku měšťanské školy také zvýšil, jelikož Vojtěchová zameškala v průběhu školního roku 1915/1916 celkem 58 půldnů, což je oproti zameškaným půldnům z minulých let na obecné škole opravdu o hodně víc. Ovšem hlavně záleželo na dobrém prospěchu a tak Vojtěchová úspěšně dokončila ročník a mohla nastoupit do dalšího tedy třetího ročníku na měšťanské škole v Holicích.¹³²

5.2.8. Třetí ročník na měšťanské škole

Třetí ročník, školní rok 1916/1917, absolvovala Vojtěchová na stejné měšťanské škole v Holicích a byl to pro ní poslední ročník na této škole, poté již nastoupila na lyceum v Chrudimi.

Růžena Vojtěchová je ve školním roce 1916/1917 vedena ve třídním katalogu pod číslem 30 a obecné informace o Vojtěchové, které na stránce hned následují, jsou stejné, jako byly v minulých letech na měšťanské škole.

Co říci o způsobu zapisování klasifikace v tomto roce? Opět nastala určitá změna a to v tom, že vedle místa, kde se zapisují čtyři čtvrtletí známek, přibyla ještě jedna kolonka. Jelikož třetí ročník na měšťanské škole býval i ročníkem posledním, tak do této nové kolonky jsou zapisovány známky, které jsou na propouštěcím vysvědčení. Prospěch měla Vojtěchová v posledním školním roce na měšťance dobrý, protože v průběhu roku dostala jen tři dvojky, všechny z předmětu ženské ruční práce, v prvním, druhém a třetím čtvrtletí.

V tomto posledním školním roce 1916/1917 se také nevyučoval předmět kreslení, jehož kolonka v katalogovém listu je prázdná, jen proškrtnutá, v kolonce pro vysvědčení propouštěcí má Vojtěchová zapsanou jedničku, to zřejmě znamená, že do propouštěcího vysvědčení se započítávaly známky i z předchozích roků studia. Tělocvik Vojtěchová i tento rok neměla klasifikován, tedy jen v druhém a třetím čtvrtletí, v prvním a v druhém čtvrtletí je z tělocviku klasifikována.

Jak tomu bylo v loňském školním roce, i tom letošním 1916/1917 má Vojtěchová zameškáno poměrně hodně omluvených půldnů, celkově 52 půldnů. Vojtěchová na této měšťanské škole v Holicích úspěšně ukončila své vzdělání a tak v tomto posledním školním roce, konkrétně 14. července 1917, ze školy vystoupila a 14. července 1917 dostala i své

¹³² Státní okresní archiv Pardubice. fond Střední (měšťanská) škola dívčí Holice. třídní katalogy. kniha 76.

propouštěcí vysvědčení, které bylo potřebné kvůli možnosti případného dalšího vzdělání. K tomu v případě Vojtěchové také došlo.¹³³

Když v roce 1917 dokončila Vojtěchová měšťanskou školu mohla tak usilovat o další vzdělání. Toho také Růžena Vojtěchová využila a v roce 1917 nastoupila do lycea v Chrudimi, kde studovala tři roky a tou dobou se také častěji dostala do Pardubic.¹³⁴

Ředitelem lycea byl Stanislav Kalandra a třídní učitelkou Vojtěchové pro čtvrtou třídu byla Božena Nedvídková.

Způsob zaznamenávání informací o jejím studiu se od obecné a měšťanské školy v určitém směru liší, některé kolonky s obecnými informacemi o žákovi na předtištěném formuláři v katalogu městského dívčího lycea v Chrudimi jsou stejné, jako na předchozích školách, ale některé jsou naopak jen napsány a dále nerozepsány a k tomu patří například problematika zameškaných hodin. Zatímco na školách, na kterých se Vojtěchová učila předtím, byly zameškané půldny v průběhu roku pečlivě zaznamenány co do dne a měsíce, tak u lycea je počet zameškaných omluvených nebo neomluvených hodin zapsán už v celkové hodnotě.

Jako asi v každém třídním katalogu jsou i v katalogu lycea zapsány nejprve obecné informace o studentce, po jméně následuje den, rok a místo narození, dále vlast, náboženství a mateřská řeč.

V další části třídního katalogu je zaznamenáno, jestli dotyčná studentka platí školné nebo jestli je od placení osvobozena a když je osvobozena, tak jak a jakým vynesemím. Následně katalog obsahuje kolonku pro případné zaznamenání způsobu přijetí a stipendia (jeho jméno, obnos, udělení).

Po těchto informacích následují údaje o otci nebo matce, poručníkovi, odpovědném dozorcí a osobě u které žákyně bydlí. U všech kategorií mají být také uvedeny bližší informace, jako je stav a byt těchto osob.

Další změnou oproti obecné a měšťanské škole je to, že v katalogu lycea už nejsou psány všechny známky za jednotlivá čtvrtletí, ale jsou psány rovnou ty známky, které se nachází na výročním vysvědčení. Na každém vysvědčení se nachází hodnocení chování studentky.

Známkování předmětů je tedy v katalogu až z výročního vysvědčení a známky jsou psány slovy a ne písmeny, jak tomu bylo na škole obecné a měšťanské.

¹³³ Státní okresní archiv Pardubice, fond Střední (měšťanská) škola dívčí Holice, třídní katalogy, kniha 77.

¹³⁴ Východočeské muzeum Pardubice, fond Růžena Vojtěchová, R 357.

V dolní části stránky se přirozeně objevuje informace o zameškaných omluvených a neomluvených hodinách z toho příslušného školního roku.

5.2.9. První ročník na lyceu

V hlavním katalogu městského dívčího lycea v Chrudimi je Růžena Vojtěchová ve své nástupní, tedy čtvrté třídě lycea školního roku 1917/1918, vedena pod číslem 34.

V katalogovém listu Vojtěchové je důležitá poznámka, která nám ukazuje, co bylo nutné při zápisu do školy, týká se toho, že u data narození je ještě připsáno, že tyto informace jsou získány z křestního listu Vojtěchové a že byly získány dne 10. září 1917. Z toho zjišťujeme, že člověk, který zapisoval informace o Vojtěchové si je musel někde ověřit, v tomto případě to byl křestní list Vojtěchové, který nejspíš byl předložen při zápisu studentek k ověření údajů o studentce.

Vojtěchová v tomto školním roce 1917/1918 na městském dívčím lyceu v Chrudimi musela platit školné. Z této informace můžeme vyvodit, že si to její otec mohl dovolit a také jí školné tento její školní rok platil. U přijetí Vojtěchové je uvedeno, že způsob přijetí Vojtěchové byl I., z tohoto čísla na konci katalogu čtvrté třídy lycea zjišťujeme, že číslo I je označení pro studentky, které byly přijaty na základě přijímací zkoušky. Vojtěchová tedy splnila požadavky pro přijetí a mohla nastoupit do čtvrté třídy lycea. Spolu s ní podmínky přijetí splnilo ještě dalších 10 studentek, 22 studentek postoupilo z předešlé třídy a 2 studentky přestoupily z jiného veřejného lycea. Ve školním roce 1917/1918, tedy čtvrtou třídu, navštěvovalo celkem 35 studentek. V části věnované informacím o otci, matce, poručníkovi, dozorcí a osobě, u které studentka bydlí je zde v případě Vojtěchové uveden její otec Bohumil Vojtěch majitel kolářského závodu v Holicích číslo 270/I..

V katalogovém listu Vojtěchové jsou uvedeny známky, které dostala a předměty, které se Vojtěchová učila a ty předměty jsou následující: náboženství, jazyk český (je to i jazyk vyučovací), jazyk německý, jazyk francouzský, zeměpis, dějepis, počty a měřictví, přírodopis, kreslení a tělocvik. Na škole se vyučovaly ještě i další předměty, ale ty Vojtěchová v tomto školním roce neměla. Mezi ně patřil přírodopis, vychovatelství a krasopis. Dále následoval seznam absolvovaných nepovinných předmětů a mezi nepovinné předměty, které Vojtěchová splnila, patřil jazyk latinský. K předmětům, které měly status nepovinných patřily také: těsnopis, zpěv, ruční práce a domácí hospodářství, ale Vojtěchová si v první školním roce 1917/1918 na lyceu žádný z těchto dalších nepovinných předmětů nevybrala.

Nyní pro lepší představu uvedu u každého předmětu známku, které Vojtěchová dosáhla ve čtvrté třídě lycea. Co se týče chování, tak to bylo hodnocené jako velmi dobré. Následují povinné předměty jejichž známkování je následující: známku velmi dobře čili dvojku měla Vojtěchová z předmětů náboženství, dějepis, přírodopis a tělocvik, hodnocená dobře čili trojkou byla u předmětů jazyk český, německý a francouzský, zeměpis a kreslení. Pak jsou ještě na vysvědčení i horší známky a to z počtů a měření a z nepovinného latinského jazyka, jelikož v obou těchto předmětech je Vojtěchová klasifikována známkou dostatečně čili čtyřkou.

Ve školním roce 1917/1918 má Vojtěchová poznačeno, že zameškala 92 hodin, což je docela dost a všechny zameškané hodiny byly omluvené.

Výroční vysvědčení Vojtěchové bylo vydáno dne 28. června 1918, podepsáno ředitelem lycea Stanislavem Kalandrou, třídní učitelkou Boženou Nedvídkovou a dosvědčeno souhlasem Vincencií Výbornou a Marií Pilařovou. I přes ne moc dobré známky byla Vojtěchová způsobilá k postupu do další třídy lycea.

Když se tedy na závěr čtvrté třídy na lyceu obecně podíváme na známky, kterých Vojtěchová v průběhu prvního školního roku 1917/1918 na lyceu v Chrudimi dosáhla, tak vidíme, že došlo k výraznému zhoršení jejího prospěchu. Známky si oproti obecné a měšťanské škole velmi zhoršila, důvodem toho mohl být například přechod ze školy nižšího stupně na školu stupně vyššího nebo také vyšší úroveň probírané látky.¹³⁵ Jak se Vojtěchová s nástupem na novou školu vyrovnala a jaký to mělo vliv na její další studijní roky, to uvidíme v rozpisu výsledků jejího studia v dalších třídách na lyceu.

5.2.10. Druhý ročník na lyceu

Druhý školní rok 1918/1919 nastoupila Vojtěchová do páté třídy lycea a ona a její výroční vysvědčení je vedeno pod číslem 32, postoupila tedy spolu s dalšími 30 studentkami ze čtvrté třídy lycea do třídy páté. Celkem studovalo ve školním roce 1918/1919 v páté třídě lycea 33 studentek, jelikož byly ještě 2 studentky přijaty na základě přijímací zkoušky.

V obecných informacích o Vojtěchové, které jsou psány v horní části katalogu, dochází k několika změnám. Mezi první změnu lze zařadit to, že u kolonky náboženství je nápis římsko-katolické přeškrtnut a třídní učitelkou přepsán na bez vyznání. Další změnou je, že Vojtěchová v tomto školním roce 1918/1919 neplatí žádné školné a je tedy osvobozena od přírážky. Z hlediska problematiky údajů blízkých příslušníků, tak u otce je to stejné,

¹³⁵ Státní okresní archiv Chrudim. fond Městské dívčí lyceum Chrudim. hlavní katalog 1917/1918. kniha 13.

ale ke změně dochází v části, kde se píše jméno a byt, kde studující dívka bydlí, jelikož Vojtěchová již nebydlí doma, ale u paní A. Panýrkové v Jánsku 61 v Chrudimi¹³⁶. U paní Panýrkové ovšem Růžena Vojtěchová bydlí jen tento jeden školní rok.

I tento rok 1918/1919 se Vojtěchová neučí předměty vychovatelství a krasopis a naopak přibýlo vyučování přírodopisu se zaměřením na biologii a geologii. Z hlediska známkového hodnocení se Vojtěchová oproti předchozímu roku hodně zhoršila, protože kromě předmětu německý jazyk, kde je opět klasifikována známkou dobře a předmětu krasopis, který má také za dobře, se ve všech ostatních předmětech o stupeň zhoršila. Jelikož dochází ke změně náboženství na bez vyznání, tak ani z předmětu náboženství není Vojtěchová klasifikována. U povinných předmětů není ani jednou hodnocena známkou velmi dobře, všude má jen dobře nebo dostatečně. Známkována dobře je v předmětech český jazyk, dějepis, přírodopis a tělocvik. U ostatních povinných předmětů, tedy německý jazyk, francouzský jazyk, zeměpis, počty a měřičství a přírodopis, je klasifikována známkou dostatečně, což je vlastně čtyřka.

I ve školním roce 1918/1919 si Vojtěchová zvolila nějaké nepovinné předměty a to těsnopis a zpěv, o předmětu těsnopis byla její volba nejspíš pragmatická, protože znalost těsnopisu by jí mohla v budoucnu zvýšit šanci na získání práce, Vojtěchová tak využila možnosti rozšířit si obzory o další užitečnou dovednost a v obou těchto předmětech má Vojtěchová hodnocení velmi dobře. Zhoršení, které se v tomto školním roce 1918/1919 projevilo, je opravdu výrazné, o důvodu toho můžeme jen spekulovat co asi vedlo k této situaci, jelikož Vojtěchová patřila na obecné a měšťanské škole mezi premianty, na lyceu patřila k těm horším. Ovšem zhoršení prospěchu není to jediné za tento školní rok, jelikož Vojtěchová stačila za rok 1918/1919 nasbírat celkem 164 omluvených hodin, což je skoro dvojnásobek oproti minulému školnímu roku.

Výroční vysvědčení Vojtěchové bylo vydané dne 28. června 1919, svým podpisem ho stvrdili ředitel lycea Stanislav Kalandra, třídní učitelka třídy Božena Nedvídková a správnost dosvědčily suplující učitelka Marie Kobzová a třídní učitelka Božena Nedvídková. I přes špatné známky je Vojtěchová způsobilá k postupu do další, tedy šesté třídy na lyceu.¹³⁷

¹³⁶ Část Chrudimi, Chrudim IV. – Jánské předměstí.

¹³⁷ Státní okresní archiv Chrudim. fond Městské dívčí lyceum Chrudim. hlavní katalog 1918/1919. kniha 14.

5.2.11 Třetí ročník na lyceu

Ve školním roce 1919/1920 navštěvovala Vojtěchová šestou třídu na lyceu v Chrudimi spolu s dalšími 31 studentkami, z nichž jedna studentka byla přijata na základě přijímací zkoušky, jedna přestoupila z jiného lycea a ostatních 30 studentek postoupilo z předešlé třídy do této vyšší třídy. Výroční vysvědčení bylo vydáno dne 30. června 1920 s ztvdili ho svými podpisy ředitel školy Stanislav Kalandra, třídní učitelka Marie Kobzová, tedy jiná učitelka než byla v předchozích třídách, která byla dřívější suplující učitelka. Dále správnost předloženého vysvědčení potvrdily svým podpisem učitelky Marie Janečková a Božena Nedvídková. Pro tento školní rok 1919/1920 je číslo, pod kterým je vysvědčení Vojtěchové vedeno, 32.

Obecné informace o Vojtěchové uvedené v horní části se oproti loňskému roku nemění, kolonka náboženství je stále vyplněna pojmem: bez vyznání, tudíž opět není klasifikována z předmětu náboženství.

Co se týká placení školného, tak pro školní rok 1919/1920 podle usnesení kuratoria ze dne 19. června 1920 se platí 160 korun, ale Vojtěchová je od placení osvobozena. Vojtěchová bydlí tento rok doma a jako osoba u které studentka bydlí je tedy opět uveden její otec Bohumil Vojtěch, majitel kolářského závodu v Holicích. Je zde oproti předchozím rokům uvedena pro upřesnění i konkrétní ulice v Holicích, je to Velká Neptalimova ulice číslo 270¹³⁸.

Výsledné chování má Vojtěchová i tento rok velmi dobré.

Předměty, které se Vojtěchová tento školní rok 1919/1920 neučí, jsou náboženství, německý jazyk a také si nezvolila žádné předměty nepovinné. Poprvé tento rok má Vojtěchová i předmět vychovatelství a je z něj klasifikována vlastně nejlepší známkou z celého bloku povinných předmětů, když tedy nepočítám chování a to hodnocením velmi dobře. Ke změně došlo u předmětu přírodopyt, už není zaměřen na geologii a biologii, jak tomu bylo ve školním roce minulém, ale letos je to zaměření fyzika a chemie, přičemž ale každé zaměření je hodnoceno samostatně svou známkou. Oproti loňsku dochází také ke změně u předmětů dějepis a zeměpis, již to nejsou dva samostatné předměty, ale jen jeden.

A nyní již k samotné klasifikaci předmětů v této šesté třídě lycea ve školním roce 1919/1920. Známkou dobře je Vojtěchová známkována z předmětů zeměpis a dějepis, přírodopis, kreslení, tělocvik a v chemické části předmětu přírodopyt. Další známky jsou

¹³⁸ Dnes Neptalimova ulice.

už jen dostatečné, jsou to tedy předměty český jazyk, francouzský jazyk, počty a měřictví a část předmětu přírodopis, ve kterém se učí fyzika.

Omluvených hodin měla Vojtěchová i v tomto posledním školním roce 1919/1920 velmi mnoho, konkrétně tedy 115 a všechny byly omluveny, to je oproti loňskému roku trochu pokles, ale ne o moc, stejně je to mnoho zameškaných hodin za rok.¹³⁹

Co říci na závěr roku 1919/1920? Došlo sice k určitému zlepšení známek, ale toto zlepšení není moc velké, sice klesl počet dostatečných, ale i tak je jich o dost víc, než bychom čekali u žákyně, která byla na nižším stupni premiantkou.

Když bych měla hodnotit prospěch Vojtěchové za ty tři studijní roky, tak jsem nucena k tomu říci, že její výsledky byly opravdu špatné a nejspíš její úsilí povolilo a už nebyla schopná dosáhnout lepších výsledků. Na druhou stranu, ale nemůžeme dělat moc ukvapené závěry, jelikož přesně neznáme její osobní situaci, domácí zázemí, zkrátka co jí mohlo v jejím studiu ovlivňovat.

Po splnění všech povinných ročníků na lyceu mohla studentka nastoupit ke složení maturitní zkoušky. Na každém předtištěném listě katalogu je místo pro vypsání základních informací o žákyni, konkrétněji, jak se jmenuje, kdy a kde se narodila, jakého je náboženského vyznání a způsob, jakým na lyceum nastoupila.

5.2.12. Maturitní zkouška

Růžena Vojtěchová tedy dokončila šestý ročník na městském dívčím lyceu v Chrudimi a tak mohla na stejné škole i skládat maturitní zkoušku a tak se také stalo.

V protokolu o maturitní zkoušce je Vojtěchová vedena pod číslem 31 a ke zkoušení došlo přesněji dne 6. července 1920 odpoledne.

Protokol obsahuje informace o osobě Vojtěchové, kdy nastoupila na lyceum, odkud, jak byla přijata (5. únor 1903 v Holicích v Čechách, bez vyznání, započala svoje studia na lyceu ve školním roce 1917/1918 ve čtvrté třídě lycejni, přijata na základě přijímací zkoušky, jako absolventka třetí třídy měšťanské školy v Holicích).

Záznam se zabývá maturitní zkouškou Vojtěchové, které se podrobila dne 6. července 1920 před zkušební komisí a účastnila se jí poprvé, pak následuje tabulka s údaji o prospěchu

¹³⁹ Státní okresní archiv Chrudim. fond Městské dívčí lyceum Chrudim. hlavní katalog 1919/1920. kniha 15.

ve školním roce 1919/1920 za první a za druhé pololetí, prospěch u zkoušky předběžné a u zkoušky písemné.

Tabulka je člení na jednotlivé předměty, ze kterých byla žákyně klasifikována a zkoušena. Do těchto kategorií patří: náboženství, jazyk český, jazyk německý, jazyk francouzský, zeměpis a dějepis, matematika, přírodopis, chemie, fyzika, vychovatelství, kreslení a tělocvik. Toto je klasický list o maturitní zkoušce, který byl stejný pro všechny studenty lycea a jeho forma byla nejspíš stejná na všech školách stejného typu.

Písemnou část maturitní zkoušky Vojtěchová skládala z předmětů český jazyk a francouzský jazyk a z těchto obou jazykových písemných zkoušek byla Vojtěchová klasifikována známkou dostatečně a zápis těchto výsledných známek je psán červenou propiskou, nejspíš pro zvýraznění a lepší orientaci v protokolu, protože tyto dvě známky byly důležité pro závěrečné celkové hodnocení studentky. Dostatečná sice není moc dobrá známka, ale ke složení stačila. Jelikož se Vojtěchová v posledních ročnících neučila předmět německý jazyk, tak ani v písemné ani v ústní zkoušce nebyla část, která by se věnovala německému jazyku.

Ústní zkouška se skládala ze čtyř částí, konkrétně ze zkoušky z jazyku českého, francouzského, zeměpisu a dějepisu a v neposlední řadě také z fyziky. U ústní části maturitní zkoušky je přesně vypsáno z čeho, z jakých témat se zkoušky skládaly. U předmětu český jazyk jsou to témata: V. Hálek, V přírodě: Den májový jak ze zlata..., Jan Neruda, životopis a dílo, umělé strofy¹⁴⁰ (sonet, tercina, stance, roudeal, roudel), zkoušku vedla paní učitelka J. Weissová, pak následuje předmět francouzský jazyk, který zkoušela paní Vincencie Výborná a v které byla zachycena například témata: právě se mýnil oženíti nebo nebyl s to mu se vzpírati a také sem patřila část věnovaná domácí četbě francouzské literatury. Mezi další maturitní předměty patřil zeměpis a dějepis, který byl zkoušen jako jeden předmět a zkoušku tohoto předmětu vedla paní R. Mahelová a Růžena Vojtěchová byla zkoušena ze tří tématických okruhů a všechna témata, o kterých měla Vojtěchová z zkoušky mluvit, se vztahovala na území českých zemí. První téma u zkoušky ze zeměpisu a dějepisu se týkalo okruhu české země 1303-1336, jako další tématickou otázku měla Vojtěchová zadáno téma berní ruly, katastru a robotního patentu a konečně poslední téma tohoto bloku otázek znělo průmysl v ČSR. Čtvrtým a tedy i posledním předmětem, ze kterého Vojtěchová skládala ústní maturitní zkoušku, byla fyzika (psáno postaru fysika) a i u předmětu fyzika jsou kompletně vypsána témata otázky, o kterých měla Vojtěchová mluvit, aby mohla úspěšně složit maturitní

¹⁴⁰ Český sloka, vzniká spojením jednotlivých veršů, představuje obvykle nějaký myšlenkový celek.

zkoušku. Tato témata byla: pumpy, stříkačka, závislost bodu varu na tlaku (var kapalin, skupenské teplo varu), karbid vápenatý, acetylén. Předmět fyzika zkoušela učitelka, která žádný z předchozích jmenovaných nezkoušela a to Marie Janečková.

V záznamu o vykonání maturitní zkoušky se nepíše, jak byla Vojtěchová hodnocena za výkon při ústní části zkoušky, jelikož jsou zde zapsány jen známky ze dvou pololetí školního roku 1919/1920, ve kterém Vojtěchová maturovala a známky ze dvou písemných zkoušek, českého a francouzského jazyka. Co se týče výsledku ústní části zkoušky, tak ta tam není a je vlastně jen kompletně dole na stránce napsán výsledek zkoušky dospělosti a ten zní, že je Vojtěchová dospělá všemi hlasy. Důležitá informace je také ta, že Vojtěchová byla zkoušena dne 6. července 1920 a v záznamu je psáno, že vysvědčení bylo vydáno také 6. července 1920. Růžena Vojtěchová skládala ústní maturitní zkoušku v letním období roku 1920, jak je psáno v protokolu a spolu s ní u této části maturity dělalo od 2. července do 6. července maturitní zkoušku ještě 31 dalších studentek a v tomto letním období roku 1920 byly uznány dospělými všechny přihlášené studentky, z toho 13 z nich bylo uznáno dospělými s vyznamenáním, 15 uznáno všemi hlasy a 4 většinou hlasů. Vojtěchová patřila do skupiny studentek, které byly uznány všemi hlasy.

Pozorného badatele zaujme i poznámka, že byl vydán duplikát maturitního vysvědčení, který si písemně vyžádal Bohumil Vojtěch, tedy otec Růženy Vojtěchové a to podle mého názoru svědčí o tom, že se její otec o její studium zajímal až tak, že chtěl mít i sám pro sebe tento doklad o dceřině úspěšném absolvování maturitní zkoušky.¹⁴¹

I když Růžena Vojtěchová začala učit jako výpomocná učitelka hned po dokončení lycea v Chrudimi, přesto pořád neměla žádné učitelské vzdělání a tak nemohla získat místo jako plně způsobilá učitelka. Z tohoto důvodu po dvou letech působení jako výpomocná učitelka Vojtěchová chtěla získat další vzdělání, aby se mohla plně uplatnit v učitelské profesi a jistě také proto, aby dostávala plnohodnotný učitelský plat, který byl jistě vyšší, než plat výpomocné učitelky bez učitelské zkoušky.

Při zjišťování jaký přesně učitelský ústav Vojtěchová navštěvovala došlo k zjištění, že je vedena jako absolvent Lindnerova učitelského ústavu v Kutné Hoře. Spolu s dalšími absolventy je tam Vojtěchová zaznamenána jako externistka Lindnerova státního koedukačního ústavu učitelského, která nabyla vysvědčení dospělosti a v seznamu, který

¹⁴¹ Státní okresní archiv Chrudim. fond Městské dívčí reformní reálné gymnázium Chrudim. inv. č. 1. kniha 1. fasc. č. 1.

je řazen abecedně podle jmen, jsou informace o Vojtěchové, jako o absolventce uvedeny na straně 55.¹⁴²

Díky tomuto zjištění již snadno člověk v katalogu dohledá další přesnější informace o studiu Vojtěchové na tomto stavu.

5.2.13. Lindnerův učitelský ústav

V této části se zaměřím na studium Růženy Vojtěchové na Lindnerově učitelském ústavu. Zjišťujeme tedy, že Růžena Vojtěchová nastoupila jako externistka na Lindnerův státní ústav učitelský v Kutné Hoře. Navštěvovala ho ve školním roce 1921/1922 a ke zkouškám z dospělosti nastoupila v září 1922, přesněji tedy 7. září 1922.

Ve školním roce 1921/1922 bylo ke zkouškám z dospělosti na ústavu přihlášeno 26 kandidátů ústavu a 23 externistů, ke kterým patřila i Vojtěchová. Ze studentů a studentek, kteří nastoupili na učitelský ústav jako externisté, se všichni nedostavili ke zkouškám dospělosti a tak vysvědčení dospělosti obdrželo z celkového počtu 25 pouze 15 externistů, 2 se ke zkoušce nedostavili a 1 mezi zkouškami odstoupil.

Jelikož jsou maturitní katalogy o zkouškách dospělosti úřední listinou, musí obsahovat určité povinné údaje, ke kterým patří i podpisy činitelů a představitelů ústavu. U zkoušky musel být přítomen člen zemské školní rady, v tomto případě to byl Adolf Röhrig, ředitel ústavu František Ruffer, zkoušce předsedal Ing. Václav Pajer a dále jsou ve formuláři maturitního katalogu uvedeni další osoby, kteří vyučovali na učitelském ústavu. Mezi zapsané vyučující patřili: třídní učitel Prokop Krátký, učitelé Antonín Kolář, Bohuslav Sodomka, Josef Nosákovec, Oskar Nezbeda, Zdeněk Louda, tedy všechno muži učitelé, což je známky toho, že učitelky sice mohly učit na obecných, měšťanských školách, lyceech nebo gymnáziích, ale na tento učitelský ústav se coby vyučující ještě nedostaly.

Růžena Vojtěchová je v maturitním katalogu školního roku 1921/1922 vedena pod číslem 42. Jako u všech školních katalogů i u katalogu zkoušky dospělosti na učitelském ústavu v Kutné Hoře jsou vyplněny údaje o žákovi, které obsahují kromě jména, data a místa narození, vyznání i informace o předchozím dokončeném vzdělání, kterého bylo dosaženo. U osoby Růženy Vojtěchové, uvedené titulem slečna, jsou obecné údaje o ní stejné, ale pro jistotu je zde opět uvedu. Tedy Růžena Vojtěchová, narozená 5. února 1903 v Holicích v Čechách a bez náboženského vyznání, poté následuje vypsání skutečností o lyceu, kam Vojtěchová chodila a kde získala potřebné vyšší vzdělání. Zde je tedy uvedeno,

¹⁴² Státní okresní archiv Kutná Hora. fond Seznam absolventů učitelského ústavu 1874 – 1942. katron číslo 61. inv. číslo 449.

že se Vojtěchová vzdělávala na městském dívčím lyceu v Chrudimi, kde vykonávala dne 6. června 1920 zkoušku dospělosti, při které byla všemi hlasy uznána dospělou. Za tímto je napsáno, že poté se vzdělávala soukromě, tato informace ovšem již není nějak rozebrána a tak už nezjistíme jakou měrou bylo to další soukromé vzdělávání prováněno. Jestli to bylo například jen samostudium nebo jestli měla Vojtěchová nějaké soukromé doučování, i když mezi ukončením lycea a externím studiem pracovala jako výpomocná učitelka.

Následuje hodnocení z několika povinných předmětů, mezi které patří: pedagogika, zvláštní metodika a praktická cvičení, přírodopis (členěný na tělovědu a školní zdravotědu), krasopis, všeobecná nauka o hudbě a zpěv. Z předmětu krasopis je Vojtěchová hodnocena známkou chvalitebně, z předmětů pedagogika a přírodopis známkou dobře a předmětů zvláštní metodika a praktická cvičení a všeobecná nauka o hudbě a zpěv to už je horší. I když jí bylo dovoleno si známku ze zpěvu opravit a to dne 7. září 1922, kdy to také bylo vykonáno, jak je to zaznamenáno na úplném konci katalogového listu, který se osobě Vojtěchové věnuje. Ovšem není tam zapsáno, na jakou známku si to Vojtěchová zlepšila. Z těch je totiž Vojtěchová známkována známkou, která už tak hezká není a sice dostatečnou.

Toto ovšem nejsou jediné povinné předměty, které nesměly chybět ve zkoušce. K dalším patřily: český jazyk, zeměpis, dějepis a občanská nauka, počty a měřické rýsování, fyzika a chemie, kreslení a tělocvik. Z těch ovšem Vojtěchová skládat zkoušku nemusela, příslušné řádky jsou proškrtnuty a označeny křížkem, který je v dolní části stránky vysvětlen. Vysvětlen je tak, že od zkoušky bylo upuštěno se zřetelem k vysvědčení dospělosti z městského dívčího lycea v Chrudimi ze dne 6. června 1920 číslo 31. Vojtěchová tedy byla ušetřena značné části zkoušky a mohla plně věnovat učení zbývajících předmětů.

V katalogu jsou ještě další dva předměty, které Vojtěchová neplnila a to polní hospodářství a hra na housle. Tyto předměty jsou jen proškrtnuté a z toho vyplývá, že se je Vojtěchová ani neučila, jelikož je ke své profesi nepotřebovala.

Část katalogu, která je věnovaná nepovinným předmětům, je proškrtnutá, to bude nejspíš proto, že Vojtěchová ke splnění požadavků pro splnění a složení zkoušky dospělosti pro obecné školy, žádné další předměty nepotřebovala.

Na druhé straně katalogového listu se nachází informace o mravném chování, o tom že se tímto vysvědčením dospělosti prokazuje, že je kandidát prozatímně způsobilý být dosazen na veřejnou školu s vyučovacím jazykem českým, kolik bylo placeno ústavu ze stipendia z jaké celkové částky a v neposlední řadě také to, že se kandidát zavázal k tomu, že se bude po dobu šesti let, od složení zkoušky dospělosti, věnovat učitelskému stavu na veřejných školách v Československé republice. Všechny tyto údaje jsou u osoby

Vojtěchové proškrtnuty a v řádku pro zaznamenání mravního chování je zapsáno, že Vojtěchová byla na učitelském ústavu jako externí studentka. Pak přirozeně následuje informace, že se zkouška konala a dokumenty byl sepsán v Kutné Hoře 7. září 1922. A úplně na konci dole je místo pro podpis předsedy zkušební komise a ředitele státního ústavu učitelského, ovšem ty v případě Vojtěchové chybí.¹⁴³

Co z jejího externího studia na učitelském ústavu v Kutné Hoře vyvodit? Jednak to, že jako externistka nemusela absolvovat tolik zkoušek, jako klasičtí studenti ústavu, dále to že její známky nabyly zrovna excelentní, ale k úspěšnému složení stačily. Růžena Vojtěchová tedy úspěšně složila zkoušku dospělosti na obecné školy a v důsledku toho se již mohla plně věnovat výkonu svého učitelského povolání.

5.3. Profese

Tato podkapitola se bude zabývat problematikou, která ovlivnila život Růženy Vojtěchové a to jejími zaměstnáními nebo záležitostmi, které se týkaly jejích financí a jejího zdravotního stavu.

Po absolvování dívčího lycea v Chrudimi Vojtěchová hledala nějaké zaměstnání a také uspěla a tak mohla získat první profesionální zkušenosti, které později uplatnila při svých dalších zaměstnáních.

Jak již bylo řečeno v části o jejím vzdělání, tak své vysvědčení dospělosti obdržela Růžena Vojtěchová na učitelském ústavu v Kutné Hoře a to dne 7. září 1922 pod číslem 42. Učitelskou způsobilost pro obecné školy Růžena Vojtěchová získala v Soběslavi dne 28. listopadu 1924 pod číslem 73.¹⁴⁴

5.3.1 První zkušenosti Růženy Vojtěchové ve školství

Dne 4. září 1920 začala Vojtěchová učit v obci Dolní město u Světlé nad Sázavou na Vysočině jako výpomocná učitelka na místní obecné škole, zde získala první zkušenosti z vyučování dětí. Toto umístění se Vojtěchové nejspíš moc nelíbilo, tak alespoň vyvozují z toho, že sama požádala od přeložení někam, odkud by to měla blíže do Holic. O přeložení z Dolního města u Světlé nad Sázavou zažádala Růžena Vojtěchová sama dne 18. dubna 1924

¹⁴³ Státní okresní archiv Kutná Hora. fond Lindnerův učitelský ústav Kutná Hora. maturitní katalog. kniha číslo 252.

¹⁴⁴ Státní okresní archiv Pardubice, matrika učitelů N-Ž, číslo 31.

a jak se ukázalo mělo to pozitivní výsledek, jelikož se jí to podařilo konkrétně již 30. dubna 1924, kdy na škole skončila a byla přeložena.

5.3.2. První působení R. Vojtěchové na vesnické obecné škole

Od 1. května 1924 nastoupila Vojtěchová jako výpomocně zastupující učitelka na obecné škole v obci Mikulovice, která se nachází nedaleko Pardubic, tedy i nedaleko jejího rodného města Holic a tím i její rodiny.¹⁴⁵ Ves Mikulovice, také lidově Mikulovice, se rozkládá mezi Pardubicemi a Chrudimí. Obec je situována asi 4 kilometry jižně od Pardubic.¹⁴⁶

V době, kdy Vojtěchová učila na obecné škole v Mikulovicích bydlela v podnájmu v nedaleké obci Medlešice u rodiny Šťastníkových, ale v pozdější době, přesněji od konce srpna 1925, bydlela Vojtěchová přechodně v podnájmu v Pardubicích u paní domácí Laškové v domě v Havlíčkově ulici číslo popisné 1016, který se nachází mezi pardubickým nádražím a hotelem Veselka. Kvůli neshodám, které mezi Růženou Vojtěchovou a paní Laškovou panovaly a o kterých s zmiňuje ve svých denících, bydlela Vojtěchová od 1. října 1925 opět v Medlešicích. Od poloviny září 1928 se Vojtěchová, po urovnání sporů s paní domácí Laškovou, se přestěhovala zase zpátky do podnájmu do Pardubic.¹⁴⁷

5.3.3. Působení R. Vojtěchové na obecné škole v Pardubicích

Doba působení Vojtěchové v Pardubicích je provázena řadou změn v určitých oblastech průmyslu. Ve dvacátých letech 20. století se dotváří průmyslový charakter pardubického regionu. Z oblasti okolí Pardubic jsou to například podniky, které se zabývají chemickým průmyslem. K těmto podnikům patří Explosia Semtín, Synthesia Semtín nebo Spolek pro chemickou a hutní výrobu v Rybitví a Uma.¹⁴⁸ A tato průmyslová oblast se také stala za druhé světové války cílem náletů amerického letectva, ovšem až nálety třetí a čtvrtý byly zaměřeny přímo na Paramo (dříve Fantovy závody) a pardubické letiště.¹⁴⁹ Dalším faktorem poválečného průmyslu byl i růst měst, jak tomu bylo i v Pardubicích, kde mezi lety 1921-1930 přibýlo 1 252 převážně obytných domů a počet obyvatel města v roce 1930 dosáhl počtu 30 000.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Státní okresní archiv Pardubice, fond Okresní školní výbor Pardubice, sign. učitelka Růžena Vojtěchová (1924-1927), karton 66.

¹⁴⁶ *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko*. Díl III. Pardubice, 1909. s. 355.

¹⁴⁷ Východočeské muzeum Pardubice, fond Růžena Vojtěchová. R 357/1.

¹⁴⁸ ŠEBEK, František – ZIKMUNDA, Vlastimil. *Pardubicko*. Hradec Králové, 1985. s. 184. ISBN 46-014-85.

¹⁴⁹ PETR, Pavel – ROP, Daniel. Bombardování Pardubic. In *Zprávy Klubu přátel Pardubicka*. ročník 33. s. 143-145. Pardubice, 1998.

¹⁵⁰ ŠEBEK, František – ZIKMUNDA, Vlastimil. *Pardubicko*. s. 185.

1. září 1928 dostala Vojtěchová v Pardubicích trvalé místo učitelky na obecné dívčí škole na Skřivánku. Od této doby byl její život a tvorba převážně spjata s Pardubicemi.

Od 1. září 1931 začala Vojtěchová na vlastní žádost učit na Habrmanově obecné škole ve Svítkově.

Na Habrmanově obecné škole, učila kvůli svým zdravotním problémům jen pár dní. Hned po skončení zdravotní dovolené, přesněji 1. července 1932, byla Vojtěchová přeložena na trojtřídní obecnou školu v Chvojenci, kde ovšem moc dlouho nevydržela a opět si hledala jiné pracovní umístění.¹⁵¹

5.3.4. Zdravotní stav R. Vojtěchové a jeho vliv na její finanční situaci

Finanční situaci Vojtěchové v době její nemoci ukázala její žádost o podporu. Za dobu nemoci Vojtěchová několikrát žádala Okresní školní výbor v Pardubicích o podporu v nemoci z podpůrného fondu a svoji žádost odůvodňuje tak, že v roce 1927 onemocněla plicní chorobou, která způsobila, že jí byla roku 1931 udělena zdravotní dovolená a její choroba vyžaduje zvláště silnou stravu a pobyt ve vyšší poloze. Za účelem toho Vojtěchová také strávila 14 dní v Krkonoších na Benecku a tento pobyt si vyžádal 650 Kč (s jízdným na vlak celkem 700 Kč). Vojtěchová udává, jelikož je po celá léta odkázána na svůj služební příjem a nevlastní žádný movitý ani nemovitý majetek, z toho důvodu tedy není možnost, aby se léčila způsobem, který jí doporučil lékař a její osobní peněžní prostředky jsou nedostatečné.

Doktor Vojtěchové navrhl, aby se odjela léčit do Tater, jelikož tamní podnebí by jí pomohlo v léčení, tak Vojtěchová žádá Okresní školní výbor v Pardubicích o udělení finanční podpory. Vojtěchová doufala, že jí nějaká podpora v daných možnostech bude udělena a na konci žádosti Vojtěchová upřesňuje, že od Léčebného fondu kromě poplatku ošetřujícímu lékaři nic nepřijala, zároveň k žádosti připojuje i tři přílohy (A, B, C). Příloha A obsahuje osvědčení od jejího praktického lékaře MUDR. V. Autraty, příloha B ukazuje výdaje za doporučený ozdravný pobyt v Krkonoších a v poslední příloze C předkládá Vojtěchová své vysvědčení nemajetnosti. Dopis s žádostí o podporu Okresnímu školnímu výboru v Pardubicích je datován 31. listopadu 1931, tedy v době, kdy Vojtěchová měla zdravotní dovolenou.

¹⁵¹ Státní okresní archiv Pardubice, fond Okresní školní výbor Pardubice, sign. učitelka Růžena Vojtěchová (1924-1927), karta 66.

VELECHOVSKÁ, Michaela. *V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojáčky za 2. světové války*. Klub přátel Pardubicka. Pardubice, 2010. s. 6.

Z tabulky k žádosti za podporu z dotace rubriky XII. okresního školního fondu z roku 1931, kde jsou zapsány informace o Vojtěchové zjišťujeme konkrétní informace o její situaci. Růžena Vojtěchová je tam zapsaná jako definitivní učitelka bez určeného místa, ovšem je tam zapsané její učitelské místo, kde působila před zdravotní dovolenou a to Habrmanova obecná škola. V části kde se zaznamenávají majetkové, výdělkové, rodinné a jiné poměry, které jsou hodné pozornosti, dále počet výloh způsobených nemocí nebo jinými nezaviněnými příčinami. Zde je uvedeno, že Vojtěchová je svobodná a trpí hrobovým katarem plic a pod tímto následuje výčet výdajů nemoci. Dále je v tomto sloupci také uvedeno, že je Vojtěchová i nadále na dovolené a že se musí dále léčit v Tatrách. V části vypsání služebních příjmů jsou jako její příjmy uvedeny dvě částky a to 10 800 Kč a 4 080 Kč a v části stav připojeného výkazu je zaznamenána částka 2 273 Kč. Vedle ve sloupci, kde se zapisují udělené podpory za poslední tři roky má Vojtěchová jen proškrtnuto, takže před tímto žádnou podporu nedostávala. V poslední části navrhuje Okresní školní výbor podporu 700 Kč a celá tabulka je na závěr podepsána předsedou Okresního školního výboru. Toto je tedy tabulka k žádosti Vojtěchové o podporu v nemoci.

Žádost o podporu za Vojtěchovou předkládá 2. prosince 1931 správa Habrmanovy obecné školy. Okresní školní výbor v Pardubicích její a žádosti projednával dne 17. prosince 1931 a ve výpisu z rubriky XII. Okresního školního rozpočtu na rok 1931, který byly limitován částkou 10 573 Kč, je uvedeno, komu byla udělena podpora v nemoci. Čtyřem lidem z deseti byla podpora vyplacena, ale Vojtěchová k nim nepatřila.

Jelikož byla Okresní školní rada podřízena Zemské školní radě, tak jí musela poslat žádost, že navrhuje vyplacení podpory v uvedené výši. Zemské školní rada v Praze 8. ledna 1932 odepsala, že žádosti se nevyhovuje, poněvadž pro to není důvodů, které by byly hodny zřetele. A také že pobytem mimo její působiště žadatelce nevzniknou výlohy, jejichž úhradou by byla ohrožena její existence. Vojtěchová tak se svou žádostí o podporu neuspěla vzniklé zdravotní výdaje si musela uhradit sama.

10. března 1932 Vojtěchová opět zažádala Okresní školní výbor v Pardubicích o podporu. Znovu v ní píše, že roku 1927 onemocněla plicní chorobou, měla půl roku zdravotní dovolenou, byla na ozdravném pobytu v Krkonoších v nákladech 700 Kč, dokládá vyjádření ošetřujícího lékaře MUDr. Autraty, který jí doporučil delší zdravotní dovolenou. V důsledku toho Vojtěchová odjíždí na delší pobyt do Vysokých Tater, ale výdaje s tím spojené přesahuje její možnosti, jelikož je odkázána jen na svůj služební plat a tak byla nucena si vypůjčit dost vysokou částku.

A tak Vojtěchová opět pokorně žádá o podporu v nemoci a doufá, že bude pozitivně vyřízena. Na konci se ještě zmiňuje, že jak je patrné v přílohy, nemá žádný majetek a od Léčebného fondu tak nic nepřijala. Jako dodatek k žádosti je přiložen účet na 1 215 Kč, tedy částku kterou Vojtěchová zaplatila na 27 dní pobytu v Štrbském Plese a jízdné činilo 256 Kč. Celková částka tedy dosáhla hodnoty 1 471 Kč. Vojtěchová se také vyjadřuje, že doufá, že její podané žádosti bude vyhověno pokud možno příznivě. Žádost za Vojtěchovou opět předkládá správa Habrmanovy obecné školy v Pardubicích. Okresní školní rada Pardubice zasílá dne 19. května 1932 její žádost a přimlouvá se za ní, za udělení podpory v navrhované částce Zemské školní radě v Praze. Podle výpisu z rubriky XII: okresního školního rozpočtu na rok 1932, který je limitován částkou 10 917 Kč, je Vojtěchové navržena podpora 1 000 Kč. V tabulce k žádosti o podporu jsou uvedeny důvody a přesné výdaje, které Vojtěchové léčením vznikly. Do celkové částky jsou započítány výdaje na léčebné pobyty v Krkonoších z loňského roku a pobyt v Tatrách. Celková částka tedy činí 2 171 Kč. Roční plný plat Vojtěchové činil 12 600 Kč a místní přídavky 4 080 Kč, celkem tedy 16 680 Kč. Návrh školního výboru na podporu v nemoci činí 1 000 Kč. Okresní školní rada v Pardubicích o této podpoře nemohla rozhodnout sama a tak žádost Vojtěchové dne 9. května 1932 opět zaslala na Zemský školní výbor v Praze.

Zemský školní výbor také 1. června 1932 odpověděli. Žádosti Vojtěchové je opět nevyhověno, jelikož výlohy spojené s pobytem na horách, může uhradit ze svých příjmů, protože nemá vyživovací povinnost ke třetí osobě. Zemská školní rada musí z úsporných důvodů přihlížet k žadatelům, kteří jsou více hodni zřetele, protože mají buď značnější výdaje, které si jejich nemoc vyžádala nebo mají větší počet rodinných příslušníků, kteří na nich záleží a mají vůči nim vyživovací povinnost. Zemná školní rada zároveň Okresní školní radu vyzvala, aby žadatelku Růženu Vojtěchovou o tomto rozhodnutí uvědomila. A tak Okresní školní výbor v Pardubicích dne 17. června 1932 také přes správu obecné školy Habrmanovy písemně učinil.¹⁵²

Růžena Vojtěchová tedy žádnou podporu v nemoci nedostala byla odkázána jen na svoje finance, které ovšem díky nemoci byly omezené. Zdravotní dovolená ale Vojtěchová zřejmě pomohla, protože nějakou dobu po jejím skončení opět začala hledat nějaké nové pracovní místo.

¹⁵² Státní okresní archiv Pardubice. fond Okresní školní výbor Pardubice. sign. Růžena Vojtěchová. karton 67.

5.3.5. Působení R. Vojtěchové na obecných školách v Ostřešanech a v Černé za Bory

Dne 20. října 1932 reagovala Růžena Vojtěchová na vypsaný konkurs na místo učitelky na obecné škole v Ostřešanech a svou žádost o toto místo následně zaslala Okresnímu školnímu výboru. K žádosti také připojila svůj vzkaz, který poukazuje na její již desetiletou učitelskou činnost. Okresní školní výbor vybral z desítky došlých žádostí žádost služebně nejstarší učitelky a to byla Růžena Vojtěchová. Její žádost byla schválena všemi hlasy a tak mohla Růžena Vojtěchová nastoupit na obecnou školu v Ostřešanech.

Zemská školní rada v Praze pak dekretem ze dne 26. května 1933 oficiálně ustanovila Vojtěchovou na místo učitelky na obecné škole v Ostřešanech. Na této škole v Ostřešanech učila Vojtěchová až do 1. července 1933.¹⁵³ I na této škole tedy Vojtěchová moc dlouho nevydržela a následovala její další odpověď na vypsaný konkurz na další obecné škole, tentokrát na obecné škole v Černé za Bory.¹⁵⁴

Dalším místo, kde Vojtěchová působila jako učitelka, byla tedy Černá za Bory, která leží jihozápadně od Pardubic, dnes patří k městu Pardubice.¹⁵⁵ Dne 21. října 1934 si podala žádost Okresnímu školnímu výboru o místo učitelky na dvoutrídni škole v Černé za Bory. Opět svojí žádost podporuje vzkazem na svoji teď již dvanáctiletou učitelskou praxi.

Z celkových osmi došlých žádostí na toto učitelské místo byla na schůzi místní školní rady v Černé za Bory dne 2. prosince 1934 zvolena na první místo. Dne 15. června 1935 ji Zemská školní rada v Praze definitivně ustanovila učitelkou v Černé za Bory. Na obecné škole v Černé za Bory pracovala Vojtěchová oficiálně od 1. července 1935.¹⁵⁶ Na této škole se jí ale nejspíš moc nelíbilo a nejspíš se jí také zhoršil zdravotní stav, jelikož si po roce působení na obecné škole v Černé za Bory znovu reagovala na vypsaný konkurz na učitelku, tentokrát v Pardubičkách.

5.3.6. Působení R. Vojtěchové v Pardubičkách

29. října 1936 podala Vojtěchová žádost o místo učitelky na obecné škole v Pardubičkách. Ve služebním průkazu, který přiložila prokazovala, že na veřejných školách působí již čtrnáct let. Žádost o přemístění zdůvodnila svým špatným zdravotním stavem a také špatnou

¹⁵³ Státní okresní archiv Pardubice, fond Okresní školní výbor Pardubice, sign. učitelka Růžena Vojtěchová (1924-1927), karton 66.

¹⁵⁴ Státní okresní archiv Pardubice, matrika učitelů N-Ž, číslo 31.

¹⁵⁵ Černá za Bory. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cern%C3%A1_za_Bory.

¹⁵⁶ Státní okresní archiv Pardubice, matrika učitelů N-Ž, číslo 31.

hygienou venkovských bytů. Tvrdila, že se jí v těchto podmínkách její nemoc zhoršuje. Vojtěchová měla nemocnou pravou nohu. Konkrétně šlo o ischias.¹⁵⁷

Na místo učitelky na této obecné škole v Pardubičkách podalo žádost o místo celkem 20 učitelek. Místní školní rada v Pardubičkách dne 10. prosince 1936 sestavila pořadí tří učitelek, které by na toto místo mohly nastoupit. První místo obsadila Růžena Vojtěchová a také ho následně získala.¹⁵⁸ Za učitelku na obecné školu v Pardubičkách byla Vojtěchová oficiálně ustavena Zemskou školní radou v Praze a to s účinností ode dne 1. července 1937.¹⁵⁹

Na této obecné škole v Pardubičkách učila od 1. dubna 1938 až do svého zatčení¹⁶⁰, na škole učila český jazyk a dějepis¹⁶¹

Jako učitelka si Vojtěchová vydělávala v průměru asi 1760 korun měsíčně.¹⁶²

5.3.7. Pomnichovská doba v Pardubickém kraji

Doba pomnichovská se v pardubickém regionu se projevila celkovou depresí převážné většiny obyvatelstva, ale nejen tím. Na postoj obyvatelstva mělo jistě také vliv to, že z pohraničí bylo odsunuto mnoho osob a tito utečenci přicházeli i do Pardubic.

Mnoho z továren v Pardubicích a okolí muselo vyrábět materiál potřebný pro německou armádu a z řady vybraných podniků se staly opravný nebo sklady vojenského materiálu.

Jako v celé zemi, tak i v Pardubicích nastaly potíže s nedostatkem potravin a ostatního zboží a to mělo vliv na náladu obyvatelstva, to mělo za následek například nepokoje, demonstrace nebo odchod mladých lidí do zahraničí.

Způsobem projevu odboje byl i kulturní život a zájem o národní historické tradice, které byly projevovány skrz okázalé oslavy některých historických událostí. Mezi to patřily například oslavy spojené s výročím 600 let města Pardubice aj.¹⁶³ To je jen jeden příklad formy protinacistického odboje v Pardubicích a okolí, další jsou uvedeny v části práce, která se věnuje odboji.

¹⁵⁷ Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-339-15.

¹⁵⁸ Státní okresní archiv Pardubice. fond Místní školní rada Pardubičky. 1925 – 1943. kniha 1.

¹⁵⁹ Státní okresní archiv Pardubice, fond Okresní školní výbor Pardubice, sign. učitelka Růžena Vojtěchová (1924-1927), karton 66.

¹⁶⁰ Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-339-15.

¹⁶¹ JARÁ, Karla a kolektiv. *Všední život na Pardubicku v období nacistické okupace a druhé světové války (15. 3. 1939-květen 1945)*. Pardubice, 2012. s. 72. ISBN 978-80-86934-15-0.

¹⁶² Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-339-15.

¹⁶³ ŠEBEK, František – ZIKMUNDA, Vlastimil. *Pardubicko*. s. 187-188.

5.3.8. R. Vojtěchová ve vzpomínkách a její politická činnost

Na svou třídní učitelku Růženu Vojtěchovou vzpomíná v publikaci Zprávy Klubu přátel Pardubicka její žák Jiří Filípek, kterého Vojtěchová učila ve třetí třídě. V článku je zveřejněno i jeho vysvědčení. Z tohoto vysvědčení vyplývá, že Vojtěchová ho na prvním stupni učila náboženství, občanskou nauku, češtinu, vlastivědu, počty, kreslení, psaní, zpěv, tělesnou výchovu a ruční práce.¹⁶⁴

Kromě své učitelské kariéry byla Vojtěchová i jinak činná. Byla například členkou Sdružení sociálně demokratických učitelů, zúčastňovala se jejich členských schůzí jak v Pardubicích, tak i celorepublikových v Praze. Vždy tíhla k sociálně demokratickému, což se následně projevilo i v její činnosti v politických stranách.¹⁶⁵

Růžena Vojtěchová nebyla jen učitelka a následně i odbojářka. Byla i členkou politických stran. Nejprve byla členkou strany Česká státoprávní demokracie, která byla v březnu 1919 přejmenovaná na Československou národní demokracii, avšak postupem času s touto stranou již přestala sympatizovat. Jedním z důvodů bylo to, že nesouhlasila s politikou Karla Kramáře a jeho zaujatostí proti prezidentovi Masarykovi, kterého ona obdivovala. Také se jí nelíbil stranický postup při prezidentských volbách a to že strana sympatizovala s českým fašismem. A tak se stalo to co bylo předvídatelné, Růžena Vojtěchová ze strany v roce 1921 vystoupila.

Do další politické strany vstoupila v roce 1928. Byla to Československá strana sociálně demokratická. Vstoupila do ní dne 13. června 1928. V této straně se cítila spokojenější a věděla, že se dala do služeb dobré věci. Strana ji zvolila do okresního výkonného výboru.¹⁶⁶ Také se stala členkou ženského výboru strany. V Československé straně sociálně demokratické byla Vojtěchová členkou až do roku 1932.¹⁶⁷ Po zrušení politických stran se stala členkou Národního souručenství a tím tedy byla kryta před zájmem nacistických úřadů, jestli sympatizuje s tvůrci Protektorátu.¹⁶⁸

5.4. Literární a veřejná činnost

Přes své velké pracovní nasazení si vždy našla čas pro své zájmy. Velmi ráda četla. Svě vnitřní pocity často vkládala do svých básní a těchto básní napsala několik desítek. Ona sama se však cítila jen průměrným básníkem. Některé z jejích básní byly zveřejněné časopisech.

¹⁶⁴ FILÍPEK, Jiří. Naše třídní učitelka z protektorátních let Růžena Vojtěchová. In *Zprávy Klubu přátel Pardubicka*. ročník XLIII. číslo 11-12. Pardubice, 2008. s. 292.

¹⁶⁵ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/2a.

¹⁶⁶ Tamtéž. R 357/2a, R 357/2b.

¹⁶⁷ Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-339-15.

¹⁶⁸ Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-339-8.

Vojtěchová byla velmi literárně, ale i žurnalisticky aktivní. Psala nejen poezii, ale i prózu. Svými články, statěmi a básněmi přispívala i do několika novin a časopisů. Některé své články si také vystříhovala a vlepovala nebo vkládala do sešitů. A to nejen své, ale i ty, které ji zaujaly. To byly například ty, které se věnovaly aktivitě Klubu Ženské rady, divadelní recenze nebo všeobecně články, které se věnovaly ženské problematice.

5.4.1. Redaktorka a básnířka R. Vojtěchová

Od roku 1925 Vojtěchová pravidelně publikovala ve vlastivědném sborníku školního okresu pardubického Krajem Pernštýnův. Byla členkou redakční rady tohoto sborníku a po smrti redaktora Františka Karla Potěšila v roce 1935 se stala Vojtěchová spolu s Václavem Kalhouskem redaktorkou. Vycházelo deset čísel časopisu do roka a to od září do června.¹⁶⁹

Růžena Vojtěchová také přispívala do několika periodik. Mezi tyto časopisy patřily například Právo lidu, Východočeský obzor, Sokolice, Východočeský rozhled, Hospodářské listy, Mladý venkov, Volná myšlenka, Národní osvobození, Zvěstování, Sokolská budoucnost, Východočeský republikán a Výstavní zpravodaj. Výčet periodik, v kterých byly uveřejněny některé její práce není konečný, ale o těchto časopisech se zmiňuje ve svých denících. Svě zveřejněné články nepodepisovala jen jako R. Vojtěchová, ale některé z nich jsou podepsané jejími pseudonymy Erve či R. Hradců.

Mezi její básnickou tvorbu patří například básně: Polabiny, Víra a síla, Mladé srdce a další. Ve fondu se také nachází několik jejích sbírek básní, mezi ty patří například sbírky: Noc, Rozkvetlá stráž, Dopisy, V těžké předtuše.

5.4.2. R. Vojtěchová a Ženská národní rada

Růžena Vojtěchová se aktivně zajímala o činnost Ženské národní rady (dále jen ŽNR). Sympatizovala s činností ŽNR a obdivovala její zakládající členku Františku Plamínkovou.¹⁷⁰ ŽNR se stala nejrepresentativnějším sdružením žen liberálního směru ve věci rovnoprávnosti a stejných příležitostí pro obě pohlaví a základní podmínkou byla naprostá politická neutralita tohoto ženského ústředí. ŽNR byla ustanovena na valné schůzi a to dne 8. dubna 1923

¹⁶⁹ Krajem Pernštýnův, vlastivědný sborník školního okresu pardubického, ročník V.-XVII., Pardubice, 1925-1938.

Východočeské muzeum Pardubice, fond Růžena Vojtěchová. R 357/1.

¹⁷⁰ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357.

v Praze.¹⁷¹ Prvotním středem zájmu ŽNR byly sociální politika – bydlení, péče o rodinu a dítě, poradny pro ženy.¹⁷² Rada usilovala také o to, aby bylo upraveno rodinné právo, které by odpovídalo ustanovení československé Ústavy z roku 1920 o rovnosti pohlaví.¹⁷³

*„Kluby Ženské národní rady jsou pomocné orgány organizační, zřízené v jednotlivých městech republiky Československé, bez samostatné působnosti na venek, které na podkladě společenském sdružují osobní členky Ženské národní rady, členky sdružených organizací v Ženské národní radě nebo jejich odboček a přátele Ženské národní rady, ženy i muže z okruhu své místní působnosti.“*¹⁷⁴

Vedení ŽNR mělo snahu zřídit Klub přátel ŽNR. Již v roce 1927 byl podán návrh na jeho zřízení, ale neuspěl, návrh nebyl úřady schválen. Vedení uspělo až v roce 1932, kdy začaly být zřizovány Kluby ŽNR. Cílem Klubu ŽNR mělo být usnadnění pronikání ženského pokrokového vlivu do společnosti a snaha, aby se do práce ŽNR dostaly popudy z nejrůznějších společenských vrstev. Klub měl zachycovat zájem veřejnosti o určité otázky a následně k nim vyslovovat stanovisko žen, dále šlo také o sblížování názorů mužů a žen.¹⁷⁵

I JUDr. Milada Horáková byla členkou ŽNR, konkrétně působila v právní komisi, to není překvapivé, jelikož se v ženském hnutí angažovala už od studentských let.¹⁷⁶

Růžena Vojtěchová spolu s MUDr. Vilmou Ducháčkovou založily Klub ženské národní rady v Pardubicích. Stalo se tak dne 19. března 1936¹⁷⁷ a podle městské kroniky v let 1934-65 to bylo v hotelu Veselka, tam došlo k ustanovení pracovního klubu významné organizace Ženské národní rady.¹⁷⁸ Vojtěchová udržovala čilý písemný styk s Ženskou národní radou v Praze. Vojtěchová občas i přednášela na zasedání rady. Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava daly Klub k dispozici odbojové organizaci PVVZ. Za Protektorátu pracoval Klub v ilegality a byl velmi těsně spojen s pražskou ŽNR.¹⁷⁹

¹⁷¹ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001. s. 60. ISBN 80-244-0248-3.

¹⁷² HENDRYCHOVÁ, Soňa. *Z historie feminizmu v českých zemích*. In *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 54.

¹⁷³ MUSILOVÁ, Dana: *Z ženského pohledu, poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007. s. 39. ISBN 978-80-86829-31-9.

¹⁷⁴ Národní archiv Praha, fond Ženská národní rada, č. fondu 627, kart. č. 1, stanovy Ženské národní rady schválené ministerstvem vnitra a platné od roku 1933

¹⁷⁵ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001. s. 64, 65. ISBN 80-244-0248-3.

¹⁷⁶ KÁFOŇKOVÁ, Jarmila. *Postavení žen v české společnosti v posledních 100 letech*. Bakalářská práce. Brno, 2006. s. 21.

¹⁷⁷ Archiv bezpečnostních složek. Praha, fond 141-339-8.

¹⁷⁸ Státní okresní archiv Pardubice. Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubice. rok 1936. s. 157.

¹⁷⁹ Archiv bezpečnostních složek. Praha, fond 141-339-8.

Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357.

Ve fondu Růžena Vojtěchová, který je uložen ve Východočeském muzeu v Pardubicích se nachází mimo jejich deníků i materiály vztahující se k její činnosti v Klubu ŽNR. Nachází se tam i pravděpodobně i její poslední dvě veřejné přednášky, které jsou vedeny v národním duchu. Jsou to přednášky, které Vojtěchová přednesla na členské schůzi Klubu Ženské národní rady, která se konala dne 23. ledna 1939 a hovoří v ní o mnichovské zradě a o nutnosti návratu myšlenek do minulosti, k české historii. Druhá přednáška, kterou napsala na členskou schůzi, která se konala 19. února 1939, nesla název Branná výchova žen dříve a nyní.. V této své přednášce povzbuzuje posluchačky a hovoří také o síle českého národa, o jeho mírumilovnosti, ale také se zmiňuje o prožité bezmoci českého národa po Mnichovu.¹⁸⁰

V Okresním archivu v Pardubicích jsou informace o Ženské národní radě minimální. Vyskytují se tam jen dopisy s prosbami Okresní správě politické v Pardubicích o vylepení plakátů v Pardubicích a také čtyři plakáty Ženské národní rady a za instituci Ženské národní rady je tam podepsaná Anna Karásková. Co se týče zachyceného časového rozsahu, tak v archivu se vyskytují dopisy datované od konce roku 1928 až do poloviny roku 1931. Z těchto informací můžeme předpokládat, že i když ŽNR v Pardubicích byla založena později, tak ženy v Pardubicích se o tuto problematiku zajímaly už před založením Ženské národní rady v Pardubicích. A také byla nejspíš v Pardubicích i vyvíjena aktivita žen z pražské Ženské národní rady.¹⁸¹

5.5. Odbojová činnost

Jako i v jiných částech země, tak i na Pardubicku byla vytvořena ilegální síť odbojové organizace PVVZ (Petiční výbor Věrní zůstaneme). V Pardubicích se jednalo o osm skupin složených z místních odbojářů, které byly ale na ostatních skupinách převážně nezávislé. Čelní představitelé těchto odbojových skupin mohli komunikovat přímo s centrem odboje v Praze. Na Pardubicku to byly skupina Pardubice 1, pod kterou spadaly Mikulovice a skupina Pardubice 2, ke které patřily Přelouč a také Holice. I okres Chrudim spolupracoval s odbojem v Pardubicích. A v té době spadal i Bohdaneč pod Chrudim. Východní Čechy měli na starost muži z pražského centra organizace PVVZ. Byli to: Bohumír Truksa, František Andršt, dr. Karel Bondy a Josef Březina. Informační spojkou mezi Josefem Šilerem, Evženem Zörklerem a Rudolfem Michálkem byl inženýr Josef Riedl. Šiler, Zörkler a Michálek

¹⁸⁰ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/13b.

¹⁸¹ Státní okresní archiv Pardubice. fond Okresní úřad Pardubice. sign. Ženská národní rada Pardubice. karton číslo 491.

zastávali pozice v řízení organizace ve východních Čechách. Tito muži následně předávali získané informace na okresní vedení Pardubice, Chrudim, Vysoké Mýto a Litomyšl. Bohumír Prokop, Josef Vodsed'álek a také Růžena Vojtěchová stáli ve vedení celé okresní skupiny Pardubice, tedy jak Pardubice 1, tak i Pardubice 2.

Růžena Vojtěchová, kterou se zabývá moje práce tedy v krajské hierarchii zastávala velmi významný post.

5.5.1. Spolupráce R. Vojtěchové s odbojem

Organizace PVVZ začínala v Praze a následně se rozšířila její síť do celé republiky přes kraje, okresy až k místním buňkám. Organizace PVVZ byla později součástí organizace ÚVOD.¹⁸²

Řádným členem odbojové organizace PVVZ se člověk mohl stát až tehdy, když podepsal přísahu. V této přísaze stálo: „*Slibuji, že budu Československé republice navždy věren a budu navždy nenávidět Velkoněmeckou říši, budu proti ní pracovat tak, abych umožnil její brzký pád.*“¹⁸³

Dá se říci, že většina lidí, která se na Pardubicku zabývala odbojovou činností, pocházela ze středních vrstev obyvatelstva. Byli to hlavně lidé z řad inteligence a státních zaměstnanců. Tito lidé mezi sebou a následně i určitým lidem ve městě posílali ilegální tisk a také protiněmecké letáky. Dá se říci, že v této počáteční fázi odboje nebyly tyto skupiny lidí nějak organizované, až později se začaly sdružovat do větších skupin a následně se také napojili na centrální vedení odbojové činnosti.¹⁸⁴

Součástí odbojové sítě se stali i zaměstnanci pošty a železnic, tito lidé se také zasloužili o rozšiřování odbojové sítě.

V zimě na přelomu roku 1939 a 1940 byly do odboje zapojeny také učitelka Růžena Vojtěchová s MUDr. Vilmou Ducháčkovou, do této činnosti je zapojila JUDr. Milada Horáková. Nejdříve se jejich činnost zaměřovala na zlepšení postavení žen, až následně přešly i na boj proti okupantům. Jejich odbojová činnosti byla zaměřena na protinacistickou propagandu a svým konáním se také snažily jednat v neprospěch německých okupantů.¹⁸⁵

¹⁸² Archiv bezpečnostních složek, Praha, fond 141-334-15, skica odbojové organizace Úvod v pardubickém okrese tak, jak ji vytvořilo pardubické gestapo.

¹⁸³ ŽIŽKA, Jaroslav, *Heydrichiáda ve východních Čechách*. s. 108.

¹⁸⁴ VELECHOVSKÁ, Michaela. V. *Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojářky za 2. světové války*. s. 17-18.

¹⁸⁵ Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-339-15.

Z práce JUDr. Milady Horákové, kterou napsala o ženách v domácím odboji nebo o své ilegální činnosti za okupace, je zřejmé, že odbojová činnost MUDr. V. Ducháčkové a Růženy Vojtěchové byla významná.

„Ženy pracovaly od samých počátků ruku v ruce s muži, v ostatních skupinách zprvu pouze jednotlivě. Na přání několika spolupracovníků u ÚVODu (ústřední výbor domácího odboje) a ze skupiny PVVZ (petiční výbor »Věrní zůstaneme«), gestapem také zvané »Odboráři«, měla jsem vytvořit síť naprosto spolehlivých ženských pracovnic v jednotlivých místech Čech a Moravy, které by v době potřeby mohly být zapojeny pro určité úkoly. Použila jsem síť Klubu Ženské národní rady a mezi jejich členkami našla jsem řadu spolupracovnic, které účinně pomáhaly ve všech směrech. Některé z nich pak měly i vedoucí postavení, například Dr. Ducháčková a učitelka R. Vojtěchová z Pardubic, které však obě byly gestapem zatčeny a umučeny.“¹⁸⁶ „V této práci ženský spolek, vzpomínám zejména záslužné a rozsáhlé práce lékařky Dr. Vilmy Ducháčkové a učitelky Vojtěchové z Pardubic...“¹⁸⁷ Z této zmínky můžeme usuzovat, že jak Ducháčková, tak Vojtěchová se svou činností zapsaly do paměti Horákové a vážila si jejich odbojové činnosti.

Růžena Vojtěchová a MUDr. Vilma Ducháčková spolupracovaly s JUDr. Miladou Horákovou až do března roku 1940. Následně Vojtěchová a Ducháčková začaly spolupracovat s Ing. Josefem Friedlem, který sháněl „dobré Čechy“ pro „českou věc“. Za tímto názvem se skrývala činnost Národního revolučního shromáždění. Cílem této instituce bylo to, že by v případě revoluce a následného politického převratu převzala moc nad úřady a institucemi. Tuto funkci měli zastávat až do té doby, než správu převezmou kompetentní osoby. Vojtěchová i Ducháčková tedy začaly s Ing. Josefem Friedlem spolupracovat a dále se začleňovaly do činnosti odboje na Pardubicku. Růžena Vojtěchová se také snažila přesvědčit další lidi, hlavně své známé z řad učitelstva, o důležitosti odbojové činnosti a také o vstupu do odbojové organizace.¹⁸⁸

Jak Vojtěchová, tak i Ducháčková byly v kontaktu s odbojovou centrálou v Praze. Obě se podílely na zpravodajské činnosti na Pardubicku. Již v roce 1940 vytvořily Vojtěchová a Ducháčková společně s Ing. Friedlem a se členy pardubické odbojářské činnosti místní

¹⁸⁶ HORÁKOVÁ, Milada: Ženy v domácím odboji. In: *Národně socialistické ženy v národním odboji 1938 – 1945*. Praha 1947. s. 12 – 16. Uloženo v Národním archivu Praha, fond Archiv české strany národně sociální, Praha, karton 451.

¹⁸⁷ HORÁKOVÁ, Milada: Z mé ilegální činnosti za okupace. In: *Národně socialistické ženy v národním odboji 1938 – 1945*. Praha 1947. s. 68 – 70. Uloženo v Národním archivu Praha, fond Archiv české strany národně sociální, Praha, karton 451.

¹⁸⁸ Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-339-15.
ŽIŽKA, Jaroslav, *Heydrichiáda ve východních Čechách*. s. 97.

odbojovou skupinu. Navázali spolupráci i s dalšími odbojovými skupinami z okolí. Mezi tyto skupiny patřily skupiny z Chrudimi a z Hradce Králové.¹⁸⁹

To, že v čele spolu s dalšími stála také žena, Růžena Vojtěchová, se některým mužům nelíbilo a dokonce proti tomu i vystupovali. Mezi takovéto muže patřil například Bohumír Prokop, který byl spolu s ní v čele vedení okresu. Prokop nebyl sám, měl u sebe několik mužů, kterým se také nelíbila ve vedení žena. Tyto jejich spory došly až tak daleko, že se tato událost musela řešit až v centrále odboje v Praze.¹⁹⁰

5.5.2. Odbojová skupina v Pardubicích

Řadoví členové odbojové organizace byli informováni o následujících cílech velmi sporadicky a i o členech organizace toho věděli málo. Bylo to vlastně takové bezpečnostní opatření, členové organizace neznali jména vrcholných představitelů organizace, vysoké představitele znali jen pod jejich přezdívkami. Nemohli tak ani nic vyzradit, když neznali jejich jména. Toto bezpečnostní opatření zavedla centrála odbojové činnosti v Praze a členové organizace tak v případě svého zatčení gestapem nemohli vyzradit žádná konkrétní jména osob.¹⁹¹

Okresní odbojová skupina z Pardubic se zabývala převážně zpravodajskou činností. Měla poskytovat zpravodajské informace o náladách obyvatelstva, o situaci v Pardubicích a velmi důležité byly také informace o továrnách jak v Pardubicích, tak i v okolí. Důležité byly informace například o továrně na trhaviny Explosia v Semtíně, o továrně na výrobu letadel v Chocni, o továrně na střelivo v Poličce nebo o Fantově ropné rafinerii atd. Informace mohly být zasílány buď poštou nebo také v některých případech byly předávány osobně členy krajských organizací přímo do rukou osobám z centrály v Praze.

Mezi další činnost pardubické odbojové činnosti patřilo i zadržování dopisů s udáním, které byly adresovány gestapu, otevírání německých dopisů a jiných zásilek poštovními úředníky a odposlech německých telefonických hovorů. Ústředí odboje pomocí ilegálního tisku a letáků informovalo své členy o zprávách ze zahraničí. Zabývalo se i shromažďováním zbraní, výbušnin a dalšího materiálu. Odbojáři také pomáhali s přepravou některých osob

¹⁸⁹ Archiv bezpečnostních složek, Praha, fond 141-332-2, 141-334-15.

NĚMEČEK, Jan. *Pardubicko za nacistické okupace a jeho podíl na národněosvobozenckém boji českého lidu*. Diplomová práce. Praha, 1987. s. 117.

ŽÍŽKA, Jaroslav, *Heydrichiáda ve východních Čechách*. s. 106.

¹⁹⁰ Archiv bezpečnostních složek, Praha, fond 141-332-2, 141-339-8.

VELECHOVSKÁ, Michaela. *V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojářky za 2. světové války*. s. 17.

¹⁹¹ Archiv bezpečnostních složek, Praha, fond 141-334-15, 141-339-8.

NĚMEČEK, Jan. *Pardubicko za nacistické okupace a jeho podíl na národněosvobozenckém boji českého lidu*. s. 119-120.

do zahraničí. Jelikož byli členy odboje i někteří železničáři, byla tu možnost, jak získávat informace o vojenských transportech a také o přepravách vojenského materiálu.¹⁹²

Odbojová skupina ÚVOD se připravovala na násilný převrat a mezi její činnost se řadí i kontakt a komunikace mezi domácím ÚVODEM a československou exilovou vládou, která sídlila od července 1940 v Londýně. Odbojové skupiny shromažďovaly hospodářské a politické informace a posílaly je do centrály v Praze. Tato centrála je následně dopravila k exilové vládě v Londýně. Představitelé ÚVODu v Praze připravovaly i program pro novou vládu. Všechny odbojové skupiny se snažily sabotovat činnost okupantů v továrnách nabádali zaměstnance, aby pracovali pomalu, sháněli trhaviny atd.

Členové PVVZ byli ve styku se členy Obrany národa. Společně s nimi zajišťovali přechod přes hranice pro bývalé vojáky z povolání. Ti pak mohli bojovat v cizinecké legii proti nacistickému Německu a tak být prospěšní své zemi a pomáhat jí proti nacistům.¹⁹³

Konec pardubické odbojové skupiny se váže na polovinu října roku 1941, protože v této době bylo zatčeno mnoho lidí z odbojové skupiny a mezi nimi byla i Růžena Vojtěchová. Mimo ní došlo k zatčení i MUDr. Vilmy Ducháčkové, Josefa Vodsedálka, Bohumíra Prokopa a také jiných osob. Gestapo pokračovalo i celý říjen v zatčení podezřelých osob, postupovalo systematicky a velmi rychle a to mělo velký vliv nejen na pardubický odboj, ale i na další odbojové skupiny.¹⁹⁴

Odbojová skupina na Pardubicku PVVZ měla mnoho členů. O tom vypovídá i počet lidí, které zatkl gestapo, v osmi skupinách gestapo zatkl celkem 109 lidí. Zatýkání osob spojených s činností odbojových skupin pokračovalo i v roce 1942 a poslední členy zatkl gestapo ještě v roce 1943.¹⁹⁵

¹⁹² Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-334-15, 141-339-15.

JIČÍNSKÝ, Karel - GOTWALLD, Karel. *Protifašistický odboj na Pardubicku v letech 1939-1945*. s. 31.

NĚMEČEK, Jan. *Pardubicko za nacistické okupace a jeho podíl na národněosvobozené boji českého lidu*. s. 122.

ŽÍŽKA, Jaroslav. *Heydrichiáda ve východních Čechách*. s. 104 a 107.

¹⁹³ Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-334-15.

VELECHOVSKÁ, Michaela. *V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojářky za 2. světové války*. s. 22.

DOLEŽAL, Jiří. *Druhá světová válka a obnova Československa*. Praha, 1991. s. 25. ISBN 80-04-25901-4.

¹⁹⁴ NĚMEČEK, Jan. *Pardubicko za nacistické okupace a jeho podíl na národněosvobozené boji českého lidu*. s. 124.

¹⁹⁵ ŽÍŽKA, Jaroslav, *Heydrichiáda ve východních Čechách*. s. 108.

5.6. Zatčení, věznění a smrt

Růžena Vojtěchová byla zatčena 14. října 1941 v Pardubicích. V té době na tom nebyla zdravotně zrovna dobře.¹⁹⁶ Její přítelkyně MUDr. Vilma Ducháčková se jí snažila pomoci. Snažila se pro ní získat od své přítelkyně lékařky Biebrové z Hradce Králové nějaké lékařské potvrzení o jejím špatném zdravotním stavu a myslela si, že jí tím nějak pomůže.¹⁹⁷ MUDr. Vilma Ducháčková byla ale také následně gestapem zatčena a to již 17. října 1941 a rovněž v Pardubicích.¹⁹⁸

Po svém zatčení byla Růžena Vojtěchová spolu se svou přítelkyní MUDr. Vilmou Ducháčkovou převezena do Zemské donucovací pracovny v Pardubicích. Zemskou donucovací pracovnu používalo gestapo jako vězení. Zde strávily asi jeden rok a v tomto vězení byly často fyzicky mučeny a byly na tom velmi špatně.¹⁹⁹

Vojtěchová byla vězněna nejen v Pardubicích, ale nějakou dobu i na Pankráci, následně byla převezena do vyšetřovací vazby do Drážďan, konkrétně na Georgie-Bähr-Strasse číslo 5. Dne 27. října roku 1942 byl na Růženu Vojtěchovou podán zatykač. Byla obviněna z toho, že se podílela na přípravách velezrady a že chtěla pomoci vybudovat nový stát, který by se odtrhl od Říše. Mezi obvinění také patřilo, že byla aktivně činná v tajné odborové organizaci a že společně s ostatními členy odboje dělala nepřátelské akce proti Říši a také že pomáhala nepřátelům Říše. Ve vyšetřovací vazbě v Drážďanech byla umístěna od 6. listopadu 1942.²⁰⁰

Růžena Vojtěchová byla gestapem velmi krutě vyslýchána. Zpočátku ve své výpovědi uvedla, že by raději zemřela, než aby udala své spolupracovníky v odboji. Z výpovědi je patrné, že u prvního výsledku zamlčovala některé skutečnosti a odmítala udat další členy odboje. Několikrát tvrdila i nesmysly a uvedla jen čtyři osoby, které se s ní setkaly. Vojtěchová svou úlohu v činnosti odbojové skupiny úmyslně zmenšovala. Při následném doplňujícím výsledku musela jmenovat své další spolupracovníky, ale jmenovala jen ty, o kterých již gestapo vědělo, neudala ale žádné, o kterých gestapo ještě nevědělo. To je podle mě velmi obdivuhodné, když si vezmeme jak kruté musely být podmínky výsledku.

Růžena Vojtěchová byla souzena dne 26. března 1943 v Drážďanech před I. Senátem Volksgerichtshofu a byla odsouzena k trestu smrti. V tomto procesu nebyla souzena sama,

¹⁹⁶ Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-339-15.

¹⁹⁷ VELECHOVSKÁ, Michaela. V. *Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojářky za 2. světové války.* s. 22.

¹⁹⁸ Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-332-2.

¹⁹⁹ ŽÍŽKA, Jaroslav. Heydrichiáda na Pardubicku. In *Zář*. 2. červen 1967. článek uložen v Národním archivu Praha.

²⁰⁰ VELECHOVSKÁ, Michaela. V. *Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojářky za 2. světové války.* s. 24.

spolu s ní byli souzeni ještě Bohumír Prokop, Josef Vosed'álek, Rudolf Slavík, Lubomír Adámek, Emanuel Šlerka, Adolf Bureš, Miloš Lánský a Emil Matzner. Všichni tito muži byli členy a aktivně se angažovali v pardubické odbojové skupině. Z této skupiny přežili válku jen dva a to Miloš Lánský a Emil Matzner.²⁰¹

Jak již jsem se výše zmínila Vojtěchovou často trápily zdravotní potíže. Tak i 22. června 1943 byla hospitalizována v drážďanské nemocnici s psychickými obtížemi. To bylo podle mě pochopitelné, když věděla, že ji čeká trest smrti. Podle konceptu dopisu, který se dochoval ve fondu Archivu bezpečnostních složek, žádala Vojtěchová říšského kancléře a vůdce Adolfa Hitlerova o milost, dopis byl psán 29. dubna 1943 a byl adresován do Berlína. V tomto dopisu píše, že je nevinná a vůbec se nezmiňuje, že stála v čele odbojové organizace na Pardubicku. Úplně popírá, že by měla něco společného s činnostmi nějaké ilegální organizace a že je to všechno jeden velký omyl. Dopis podal její advokát na říšské ministerstvo spravedlnosti, avšak její žádost byla zamítnuta.

Kvůli jejímu zhoršujícímu se psychickému stavu byla dne 16. července 1943 poslána a hospitalizována v ústavu v Arndorfu, její rozsudek však nebyl zrušen. Růžena Vojtěchová byla opět převezena do vyšetřovací vazby a dne 30. listopadu 1943 v Drážďanech popravena. Bylo jí čtyřicet let, následně byla pohřbena v Johannisfriedhofu.²⁰² Vojtěchová se nikdy nevdala a zemřela bezdětná.²⁰³

Sekce žen české sociální demokracie v Pardubicích uspořádala dne 29. července 1945 pietní vzpomínku na Rudolfovi Laušmanovou²⁰⁴ a Růženu Vojtěchovou, stalo se tak v hotelu Grand v Pardubicích. Zúčastnil se i Emanuel Šlerka, jeden z mála odbojářů, který přežil. Šlerka rovněž pronesl řeč, ve které vzpoměl na život, odboj a hlavně na velkou statečnost Růženy Vojtěchové.

Když došlo po skončení druhé světové války k celostátnímu sjednocení údajů o obětech války, sestra MUDr. Vilmy Ducháčkové Františka svým podpisem do formuláře potvrdila, že její sestra a také Růžena Vojtěchová byly aktivně činné v odbojové činnosti a že za to byly

²⁰¹ Archiv bezpečnostních složek. Praha. fond 141-339-15.

²⁰² VELECHOVSKÁ, Michaela. V. *Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojářky za 2. světové války*. s. 24-25.

²⁰³ Státní oblastní archiv Zámorsk. Sbírka matrik Východočeského kraje 1587-1949. farní úřad diecéze Královohradecké. matrika zemřelých, sign. 6602, fol. 192.

²⁰⁴ Matka sociálně-demokratického politika, poslance a pozdějšího ministra Bohumíra Laušmana, který po okupaci emigroval do Velké Británie, Laušmanová byla vyzrazena a uvězněna proto, že její syn paravýsadku Silver A dodával záchytné body v Protektorátu, byla označena znamením Jude a zemřela v koncentračním táboře Osvětim.

zatčeny. Od ní byly také potvrzeny osobní údaje o MUDr. Vilmě Ducháčkové a Růženě Vojtěchové.²⁰⁵

5.7. Památky na R. Vojtěchovou v Pardubicích

V Pardubicích se nachází mnoho pamětních desek, některé z nich jsou již skoro nečitelné. Vyskytují se tu pamětní desky význačných obyvatel, kteří se v Pardubicích narodili nebo žili. Nachází se zde ale i pamětní desky, které slouží jako vzpomínka na padlé ve válkách.²⁰⁶

I Růžena Vojtěchová má v Pardubicích pamětní desku. Pamětní deska je společná jak pro Vojtěchovou, tak i pro MUDr. Vilmu Ducháčkovou, nachází se v Polské ulici číslo popisné 898. Stojí na ní: *„Zde žily a navždy odešly, aby statečně obětovaly život na oltář vlasti. MUDr. Vilma Ducháčková, která dotrpěla dne 19. února 1944 v Bräunsdorfu. Učitelka Růžena Vojtěchová, popravená v červnu 1943 v Drážďanech. Zakladatelky a předsedkyně Rady žen v Pardubicích.“* Pamětní deska byla odhalena dne 9. května 1947.

Jako památku na osobu Růženy Vojtěchové byla dne 21. března 1990 po schválení zastupitelstva Magistrátu města Pardubic přejmenována ulice S. M. Kirova na ulici Růženy Vojtěchové.²⁰⁷

²⁰⁵ VELECHOVSKÁ, Michaela. *V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojářky za 2. světové války.* s. 25.

²⁰⁶ BRONCOVÁ, Dagmar. *Knih o městě: Pardubice.* s. 69-70.

²⁰⁷ VELECHOVSKÁ, Michaela. *V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojářky za 2. světové války.* s. 25

6. Intimní svět Růženy Vojtěchové

V této kapitole bude rozebírat osobní deníky Růženy Vojtěchové.

Její deníky jsou jako pramen osobní povahy velmi dobrým zdrojem informací o ní a jejím životě. Jsou materiálem pro získání informací o její předválečné činnosti. Ale asi jako většina deníků, jsou i deníky Růženy Vojtěchové subjektivně zabarveny a tak nám uvádí jen její pohled na věci z jejího okolí.

Ve svých denících se nejčastěji zmiňuje o svých vnitřních pocitech, o blízkých osobách, se kterými byla ve styku, o své práci nebo o tom jak ona sama trávila svůj volný čas. Zmiňuje se rovněž o své četné a různé literární činnosti nebo o činnosti v různých spolcích.

Jelikož její deníky existují jen od roku 1924 do roku 1936, tak jejich rozborem získáme jen částečný obraz o jejím osobním životě a osobně zapsaných skutečnostech, tak jak je vnímala ona. Její zápisky jsou jen z doby předválečné.

6.1. Pocity

Jako žena se Růžena cítila velmi osamělá. To se přirozeně odráží i do jejích deníků. Často jí přepadal smutek a náladovost. V denících často vidíme střídání jejích nálad. Jednou se v jejích zápiscích objevují pesimistické a negativní myšlenky. Jindy naopak hýří energií.

Již v dětství se naučila skrývat své pocity a to jí zůstalo částečně i do dospělosti. Zřetelně to ukazuje její zápis ze dne 25. února 1929.

„V dětství jsem se učila zakrývat cit tvrdostí, byla jsem nucena stále to činit a dnes i když bych někdy ráda, nemohu mluvit tak, jak skutečně cítím. Ideál silného člověka doslal se mi do krve. Přivykla jsem mu jako nikotinu. Ba víc, není to dobře. Tragédie lidského nitra, o citech že je pořád hledáme, myslím, že jsme je našly, abychom zjistili, že byly promarněny, znovu trpíme, a znovu hledáme. Že jsme idealistky- bláznivky. v tomto procesu spočívá tragédie člověka nitra. Jsme proti ní bezmocní. Dovedeme léta trpět, hořkneme, a život přes všechnu svou mnohotvárnost, a velikost stává se nám břemenem.“²⁰⁸

²⁰⁸ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová, R 357

Zároveň se přiznává, že psaní deníku jí vlastně pomáhá. Vypsáním svých pocitů na listy papíru jí poskytuje určité ulehčení. „Nyní se mi již v duši trochu vyjasnilo.“²⁰⁹ Když se cítí unavená, tak psaní jí jaksí vybijí, aby nebyla tak nabitá myšlenkami.

V deníku, který zachycuje rok 1924 si několikrát zoufá, že i když žena, tak nikdy nebude mít muže, někoho, kdo by jí objal, miloval. Vyjadřuje také svůj názor na svůj vzhled a je k sobě velmi kritická.

„Mám mladé pružné tělo. Jsem žena. Avšak nehezká. A proto mé tělo nebude nikdy nikomu náležet. Jako tajemná schránka jsou tu gen., aby nikdy nesloužily svému účelu. Tělo žádá občas své právo, pro nehezkou tvář se mu nedostane. Jak nespravedlivé! Jsem ženou, ale mé tělo nikdy neobejmou lokty muže, nikdy nebude toho, který by po něm zatoužil, laskat je. Ano, láska je naplněním, nevymluví mi to Máňa. Je tu naše lidská přirozenost a té nelze potlačit. A já už mám leta, mnohé mají dávno rodinu, muže, já nebudu mítí ničeho. Marným a zbytečným je mi ženství. Bez lásky nelze nikomu náležet. Lépe ani neokusit tělesné lásky. Pak se možná probouzí často vášeň, touha, jíž nelze ovládnout. A tak je lépe nikdy nepoznati. Nikdo toho z mých úst neuslyší. Je to příliš osobní a pravdivé.“²¹⁰

Některé jí psané věty se jeví skoro filosoficky a zřetelně dokreslují její neustupující touhu mít někoho vedle sebe, nějakého druhu.

„Většina lidí potřebuje druhu, který by alespoň částečně vyplnil naši touhu mít někoho rád. Snad všichni že cítí potřebu přijímat teplo očí jednoho člověka, i když nám snad nemůže dát nic jiného než přátelství, květina potřebuje nejen vláhy, která jí sytí, ale i teplo slunce, nejen tělo člověka, ale i jeho srdce potřebuje potravu. Že v tomto bodě jsou na tom stejně všichni lidé, bez rozdílu věku, ať nosí na tváři masku sebetvrdší a zamítavější. I ruce člověka, které třeba celý den zabývají se jen čísly, nebo kladivem, jsou někdy jistě plny touhy až živelné. Aby mohly rozdávat bohatství, nehmatatelné. A ještě více se jim chce totéž přijímat, neboť hladovější leč naleznou vždy strunu, u níž by úderem vyloudili souzni čirý tón.“²¹¹

²⁰⁹ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/3.

²¹⁰ Tamtéž. R 357/1.

²¹¹ Tamtéž. R 357/3.

Toto plně reflektuje její pocity z hlediska touhy milovat a být milována. Ovšem postupem času, čím byla v osobním životě nešťastnější, tím více se zaměřovala na svou literární a tvořivou činnost.

Co se týče své osoby, tak se považovala za nehezkou a svůj talent považovala za průměrný. 25. února 1929 ve svých zápisních vede velmi pesimistické řeči. Tvrdí, že její život za nic nestojí.

Oproti tomu zápisky v jiné části dokládají pravý opak a tak ukazují na její časté výkyvy nálad.

„Žiji překrásné dny, mám zas víru v sebe, raduji se ze života nezapomínajíc při tom bolestí, které kruší duše druhých, a snažíc se zapomínati bolestí vlastních. Vychutnávám krásu letních dnů i laskavých lidských srdcí a raduji se ze svých křídel. Snad zítra už přijde cosi, jež mne srazí a zastře mi světlé obzory. Snad zítra se budu choulit do klubíčka v touze učiniti se co nejmenší. Abych se jako zrníčko písku ztratila ve shonu života. Ale dnes je mi dobře, a chtěla bych kus jasu své bytosti předati těm, kteří tápou v temnotách.“²¹²

Její pesimistické myšlenky se promítají i spolu s jejími názory. Často si pokládá otázku, o bude dál, co ji ještě čeká, co přijde. Obvykle si i na tuto otázku odpoví záporně.

„Jak jsem malá, ubohá! Děsím se pomyšlení, jak daleko jsem zašla ve své nevěře. Vždyť já v nic, naprosto v nic nevěřím! Jak je mi strašná myšlenka na život! Představa smrti je mi stále bližší a stále neodbytněji se mi vtírá do hlavy. Přijde něco velkého? Ne. Nic nepřijde. Snad naleznu boha a budu mít oporu. Celou duší se upírám k této možnosti, ale nevěřím v ni. Co se to se mnou děje?“²¹³

Vojtěchová také často vzpomíná na svou maminku, například o Vánocích nebo při setkáních se svou rodinou. Vojtěchová se cítí vina za matčin špatný zdravotní stav, který měla po jejím narození. Vyčítá si, že matka už pak nikdy nebyla plně zdravá.

J

„Zdravím zaplatila mé narození. Nikdy už od té doby nebyla zdráva. Jak má být můj život radostným, když byl zaplacen takovým utrpením, jak v něm má být jas, když ve chvíli mého

²¹² Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/3.

²¹³ Tamtéž. R 357/1.

zrození venku skučel vítr, lil se déšť, bylo bláto, zamračeno, nevlídno, jak bývá, je-li únorová žena? Tak můj život začal a zloba a temno onoho dne jdou se mnou celým životem.“

V tomto případě vidíme i příměr jejích pocitů ke špatnému počasí při jejím narození. Vojtěchová v tom vidí příznaky svého ne moc šťastného života.

6.2. Zdraví

Vojtěchová často trpěla různými zdravotními problémy. Trpěla na chřipky, angíny, migrény, záněty průdušek, bolestmi v plicích, katary²¹⁴. Její zdravotní stav a zdravotní problémy se promítají i do deníků. Velmi často se v nich například zmiňuje, že jí bolí hlava.

„Ztrácím se nějak tělesně, cítím svou kostnatost v ramenou, jak tělesnost u ní ustupuje, tak cítí druhé světy, které jsou jí ještě vzdáleny, nemůže nikam jít, jen sedí doma a v dlaních drží bolící hlavu, a myslet a myslet, a přitom má myslet na schůze a psát články, je to strašné cítit nad sebou neustále kategorický imperativ.“²¹⁵

„Celý den za nic nestojím, bolí mne nohy, pravá po prvé i v lýtku.“²¹⁶

Na její nálady, které se promítají do deníků, měl také hodně vliv její špatný zdravotní stav. Ten byl často velmi nedobry. To sami z deníků vyčteme a snadno odvodíme a na svůj špatný zdravotní stav si stěžuje poměrně často, i když se někdy zobecňuje na pouhé konstatování.

Když vezmu v úvahu její časovou a pracovní vytíženost, tak se ani moc nedivím, že často trpěla bolestmi hlavy nebo celkovou únavou. Po tom, co ztratila naděje na to, že si ještě někdy najde nějakou lásku, že ji někdo bude milovat, se plně soustředila na svou práci. Snažila se v ní být co nejlepší.

6.3. Přátelé

Ve svém prvním deníku často probírá věci, které se týkají jí a její přítelkyně Máni. Je zde naznačeno, že zdravotní stav Máni, tedy hlavně její stav duševní, asi nebyl úplně v pořádku.

²¹⁴ Katar = zánětlivé onemocnění sliznice, například žaludku, střev nebo průdušek.

²¹⁵ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová, R 357/3.

²¹⁶ Tamtéž. R 357/4.

Ze zápisků vyplývá, že Máňa trpěla záchvaty a bezvědomími. Stalo se i to, že se Vojtěchová o nějakém záchvatu dozvěděla a ihned jak to šlo, se za ní vypravila.

„K večeru na kole v P. Máňa leží. V sobotu večer jí „strýček“ něco řekl, Máňa se vyplakala, sama už neví proč, omdlela, museli jí svléci a uložit, nemohli jí probudit k vědomí, až o 1. hod. v noci. Dr. Hrubý řekl, že je to neurasthenie²¹⁷ a že musí do sanatoria.“²¹⁸

Ovšem jejich vztah nebyl vždycky ideální. Vojtěchová se několikrát pozastavovala nad tím, jak se občas Máňa chová. Dokonce s ní i na čas přerušila styky. Ale to se časem vysvětlilo a jejich vztah se vrátil do poměrně stejných kolejí, jako předtím.

K její přítelkyním patřila také MUDr. Vilma Ducháčková, zubní lékařka. Vojtěchová se s ní seznámila v její ordinaci jako její pacientka. Byly si blízké svým vzděláním, názory. V roce 1932 se Vojtěchová nastěhovala k doktorce Ducháčkové jako podnájemnice. Bydlela u ní v domě v Tusarově ulici č.p. 898.²¹⁹ Její deník z roku 1936 obsahuje mnoho informací o ní a o doktorce. V deníku je možné například dobře sledovat cesty Vojtěchové a doktorky Ducháčkové. Například poměrně časté cesty doktorky Ducháčkové do Prahy na schůze ŽNR. Údaje jsou vždy doplněny i časovými údaji, ze kterých se dozvídáme v kolik a kam jeli, kdy se vrátili, co tam dělali nebo jak se z nádraží dostali domů.

„Paní dr. jede v 10. do Brna.“ „Paní dr. je ještě v ordinaci.“ „V 7 hodin jedu naproti paní dr., přijela velmi unavená.“ Vezu paní dr. k rychlíku v 7.30, ujel nám.“

Často spolu i večerely a mluvily spolu do noci. Čím více byla zaměstnaná, tím více ponocovala a chodila spát až velmi pozdě.

Je zřejmé, že doktorka Ducháčková literární činnost Vojtěchové podporovala a snažila se jí povzbuzovat.

„Nevěřím v úspěch libreta, pí.dr. ano.“²²⁰

²¹⁷ Neurastenie, druh neurózy.

²¹⁸ Východočeské muzeum Pardubice. Fond Růžena Vojtěchová. R 357/1.

²¹⁹ VELECHOVSKÁ, Michaela. V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojáčky za 2. světové války. s .6. Klub přátel Pardubicka. Pardubice, 2010.

²²⁰ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/4.

Další žena, která je často jmenovaná v jejích denících je osoba profesorky K. Netušilové. Profesorka Netušilová byla jednatelkou Klubu ženské národní rady v Pardubicích. Tímto postem byla blízká Vojtěchové. Probíraly spolu jak věci, které se týkaly činnosti ŽNR, například otázky stran stanov ŽNR, ale postupně se nejspíš staly i přítelkyněmi. Profesorka Netušilová se často připojovala k Vojtěchové a k paní doktorce při jejich výletech.

„Mluvím s Netuš. o ŽNR.“ „Odp. marně sháníme na výlet Netušilovou.“ „Odpol. přijela na besedu Netuš.“ „Večer s pí.dr. a prof. Netuš. na Kunět. hoře.“²²¹

6.4. Profese

Učitelkou způsobilost pro obecné školy získala Růžena Vojtěchová v Soběslavi a o této době svého studia se zmiňuje i ve svém deníku. Zmiňuje se tam o svých zkouškách, jak písemných, tak i ústních. Jako snad každý student i Vojtěchová byla ze zkoušek nervózní, ale nebyla pesimistická, vždy doufá, že to dobře dopadlo. To je zatím její pozitivní pohled mladé dívky na své studium. Ve své pozitivní náladě dokonce plánuje, že by si mohla třeba příští rok udělat zkoušky na měšťanské školy.

„ Včera byla písemka a hned odp. ústní ze všech předmětů. Snad mi to dost šlo. Dnes druhá písemka. Jen nemohu pochopit, jak se mohli stát učiteli a mít odvalu jít ke zkoušce lidí, kteří neovládají vybraných slov. Já dávám svým klukům pětky za chyby, které jsem pánům kolegům opravovala. Sláva, s níž jsem se tu sešla v témž bytě, mne nastražila a kantorkami nabila hlavu. Nemám moc naději, ale dotáhnu to až do konce, když už jsem na vojně, ať to dopadne jakkoli.“²²²

Ač byla Vojtěchová povoláním hlavně učitelka, tak o své profesi se v denících skoro nezmiňuje. Hovoří jen o tom, v jaké škole učí, pár drobností o svých spolupracovnících, že jela do školy na kole nebo později autem.

Vojtěchová byla velmi literárně a žurnalisticky aktivní. Psala články, básně i statě do různých časopisů.²²³

V pozdější době, konkrétně v zápiscích na trhacím kalendáři se hodně zabývá problematikou své literární činnosti a spoluprací s Kalhousem.

²²¹ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/4.

²²² Tamtéž. R 357/1.

²²³ Krajem Pernštýnův, vlastivědný sborník školního okresu pardubického. roč. V.-XVII. Pardubice. 1925-38. Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/1.

„Ráno přišel Kalhous stran KP.“²²⁴

Celkově z jejich deníkových záznamech se poměrně často vyskytuje poznámka, že má schůzku s Kalousem, že za ní přišel na schůzi nebo prostě jen časový záznam, kdy se s ním setkala.

Vojtěchová byla velmi vytížená svou redaktorskou a literární činností. Ze zápisků vyplývá, že mnoho z jejího času zahrnovala činnost související s její prací pro sborník Krajem Pernštýnův a také s činností ŽNR.

Mezi její další literární činnost patřilo také psaní divadelních recenzí. Tyto recenze psala například pro časopis Východočeský republikán. Vyšlo jí tam mnoho recenzí a mnoho jejích básní. Postupně ale její zájem přispívat do tohoto časopisu polevil, neboť zde nastal problém s placením za její příspěvky.

„Dnes vyšla kritika, celý tiskový sloupec, bez jakékoli změny...“²²⁵

Dne 27. září 1924 Vojtěchová vstoupila do Budče²²⁶. Od té doby tedy náležela do tohoto spolku. Přesný název spolku zněl Učitelská jednota Budeč.

„Učitelský spolek Budeč v Pardubicích byl založen v roce 1870 a sdružoval po odborné stránce učitele pardubického okresu. Hlavním účelem spolku bylo vzájemné vzdělávání členů a hájení zájmů učitelstva a školství, napomáhání k zvelebování školství ve všech odvětvích a podpora při zřizování učitelských a školských knihoven.“²²⁷

Spolek Budeč v Pardubicích spadl pod pražské ústředí, konkrétně pod Zemský ústřední spolek pro péči o mládež. Členové Budče z Pardubic s pražským ústředím udržovali čilou písemnou komunikaci a také vysílali své zástupce na jejich schůze, které se konaly v Praze, aby si tak udržovali stálý styk s centrálou a informovanost o novinkách z oboru.²²⁸

²²⁴ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/4.

²²⁵ Tamtéž. R 357/1.

²²⁶ Na památku slavné školy, která bývala ve starověku na hradě Budči. Mnohé školy a učitelské jednoty označeny jménem Budeč, i škola Amerlingova z roku 1839, která byla později přeměněna na učitelský ústav. Karel Slavoj Amerling byl jmenován ředitelem první c. k. vzorní hlavní školy české, pozdější c. k. ústav ke vzdělání učitelů. Následně ji mnoho učitelských spolků v Čechách i na Moravě dalo jméno Budeč. Amerling tam mimo jiné pořádal i přednášky pro vlastenecké paní a dívky pražské, které daly podnět k založení zvláštního ústavu ke vzdělání dívek, které až do roku 1870 vedla Amerlingova manželka. Viz *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie všeobecných znalostí*. Díl IV. Praha, 1891. heslo Budeč. s. 840. *Ottův slovník naučný*. Díl II. Praha, 1889. heslo Amerling. s 151-152.

²²⁷ Státní okresní archiv Pardubice. Inventář. Učitelský spolek Budeč Pardubice. 1881-1941.

²²⁸ Státní okresní archiv Pardubice. fond Učitelský spolek Budeč. zápisy ze schůzí.

VELECHOVSKÁ, Michaela. *Ženy v životě Pardubic, pohled do společenského a kulturního prostředí Pardubic v meziválečném a válečném období*. Diplomová práce. Olomouc, 2012. s. 71.

To, aby do Budče vstoupila, jí nabídl Rudolf Robl, který působil jako učitel v Mikulovicích.

„Robl se mnou včera hovořil, abych prý vstoupila do Budče. Dnes jsem tak učinila.“²²⁹

Krátce po svém vstupu do Budče byla Vojtěchová navržena na funkci kulturní referentky. Jak se často zmiňuje ve svých zápiscích, tak členové se pravidelně scházeli na členských schůzích.

„Jdu ráno do schůze výboru Budče,...“ „Zapomněla jsem na výb. sch. Budče.“²³⁰

V roce 1934, konkrétně 14. října, byla Vojtěchová zvolena na valné hromadě za jednatelku klubu. Jednatelkou byla zvolena celkem dvakrát. Podruhé ještě dne 11. října 1936.²³¹

Růžena Vojtěchová společně s MUDr. Vilmou Ducháčkovou založily v Pardubicích Klub Ženské národní rady. Stalo se tak dne 19. března 1936. Před samotným vznikem ŽNR v Pardubicích pracovala Vojtěchová na opravě stanov ŽNR, připravovala pozvánky na schůze ŽNR, nesla spolkové stanovy na Okresní úřad, účastnila se výboru ŽNR, připravovala se na schůzi Klubu do Prahy, vedla přípravný výbor pardubického Klubu. Celkově vlastně Vojtěchová úřadovala pro ŽNR v Pardubicích, vyřizovala veškerou korespondenci a administrativu. Vojtěchová byla z celou dobu trvání Klubu v Pardubicích úřadující předsedkyně, MUDr. V. Ducháčková byly předsedkyní a pozici místopředsedkyně zastávala prof. Karla Netušilová.²³²

Z deníkových záznamů, které máme k dispozici k roku 1936 vyplývá, že Vojtěchová byla v čilém písemném styku s Ženskou národní radou v Praze. Vojtěchová i Ducháčková se zúčastňovaly členských schůzí ŽNR a to jak v Pardubicích, tak i v Praze.

„Vyřizuji korespondenci ŽNR.“ „Dopis z ústř. ŽNR: posílají přednášky!“ „Večer výbor KŽNR.“ „Dopis ŽNR do Prahy.“ „Čl.schůze Klubu ŽNR.“ „Klepu stanovy ŽNR.“

²²⁹ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová, R 357/1.

²³⁰ Tamtéž. R 357/4.

²³¹ Tamtéž. R 357/1.

Státní okresní archiv Pardubice. Okresní úřad Pardubice 1850-1945. sign. Učitelská jednota Budeč Pardubice. karta č. 1110.

²³² Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/4.

„Odpoledne úřaduji pro ŽNR, dopis ŽNR.“ „Příprava na schůzi KŽNR v Praze,“ „Celý den okolo záležitostí ŽNR.“

Z těchto několika vybraných deníkových záznamů je zřejmé, že Vojtěchová byla, co se týká činnosti okolo ŽNR, velmi zapálená a zároveň i dost vytížená. Když se k tomu připočte i její redaktorská činnost a činnosti literárního zaměření, tak její život byl naplněn převážně prací.

Vojtěchová i přednášela na schůzích.

„Odpol. přednáším v Přelouči na org. schůzi na thema „Ženy a demokracie“.“²³³

6.5. Zájmová činnost

Vojtěchová ráda chodila pěšky. Často si vyrazila do školy pěšky nebo jen tak. Třeba po náměstí s přítelkyní. Občas také dělaly s přítelkyněmi pěší výlety. Za příklad mohu uvést jejich výlet na hrad Bouzov. Tento výlet se uskutečnil v roce 1924. Jelikož v této době ještě neměla řidičský průkaz a automobil, tak ona a její přítelkyně dojeli na nejbližší vlakovou zastávku vlakem a pak pokračovali už pěšky.

„Dělaly jsme celkem asi 40 km pěšky a stálo to zato. Byl to velmi hezký výlet. A Bouzov sám.“²³⁴

K jejím dalším místům, které často a velmi ráda navštěvovala, patřila Kunětická hora. Vzpomíná na vycházky s paní doktorkou, při kterých se spolu vydávali pěšky na Kunětickou horu a tiše ji obdivovali a často se tam také poměrně dlouho zdržely. Připomíná si její krásu za šera.

„Proch. k Popkovicům a za šera pod Kunět. horu.“ „Na Kunětické hoře s sl. M. a pí.dr., pak přes Stéblovou a Bohdaneč domů.“ „Večer s pí.dr. a prof. Netuš. na Kunět. hoře.“ „...jedem na Kunět. horu, návrat ve 3/4 10.“²³⁵ „...v záři zapadajícího slunce se růžověla

²³³ Východočeské muzeum Pardubice. Fond Růžena Vojtěchová, R 357/4

²³⁴ Tamtéž. R 357/1.

²³⁵ Tamtéž. R 357/4.

a modrala Kunětická hora.“ „Na Kunětické hoře, paní řídící jsme poslali domů autobusem, a samy jsme šli pěšky, Polabinami, tak svěžími a vonícími, po předchozím lijavci,...“²³⁶

Mezi její velké koníčky patřil automobil. Řidičský průkaz vlastnila od roku 1932. Byla technicky zaměřená a často auto i spravovala.²³⁷ V deníku na trhacím kalendáři z roku 1936 se nachází mnoho záznamů o jejím autě. O tom jak funguje, kolik má najeto, co je rozbité a musí to dát vyměnit. Z těchto jejích poznámek lze snadno vyvodit, že se autu a všemu kolem něj věnovala velmi ráda a bavilo jí to.

„Seřizuji sama motor.“ „Myji auto.“ „Nabíjení baterie.“

A také zjistíme to, že tohle její auto mělo docela často nějaký technický problém.

„Součástky u Forda, hledám marně.“ „Ford není v pořádku.“ „Oprava pravého reflektoru.“ „Oprava stěrače a zadního světla.“ „Oprava kabelu svíčky“ „...nesmírně páchne benzin a vůbec stroj po opravě zlobí ještě víc,...“ „Naprosto vybitá baterie, nemůžu nastartovat!“ atd.²³⁸

I přes tyto nepříjemnosti Vojtěchová řídila ráda. Z jejích zápisků můžeme také vyčíst, že auto používala velmi často. Jezdila s ním pro paní doktorku k vlaku nebo třeba do Prahy na schůze.

Celkově se dá říci, že Vojtěchová byla poměrně pilná zapisovatelka, i když občas trochu stručná.

²³⁶ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/3.

²³⁷ VELECHOVSKÁ, Michaela. V. *Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojáčky za 2. světové války.* s. 5. Klub přátel Pardubicka. Pardubice, 2010.

²³⁸ Východočeské muzeum Pardubice. fond Růžena Vojtěchová. R 357/4.

7. Závěr

Cílem práce bylo představit a přiblížit osobu Růženy Vojtěchové. Z odborných publikací a z jejích deníků jsem se snažila zachytit prostředí a dobu, ve kterém vyrůstala, žila a působila.

Pokusme se nyní shrnout dosavadní zjištění. Růžena Vojtěchová se narodila 5. února 1903 v Holicích, absolvovala učitelský ústav. Hned po maturitě začala učit a za svého života vystřídala několik učitelských míst a mimo své učitelské činnosti se věnovala i literární a redaktorské činnosti. Sledované deníky zachycují časové období let 1924 až 1936, zachycují tedy jen předválečné období jejího života. Tím tedy jen její předválečnou činnost.

Celý život strávila Vojtěchová v okolí svého rodiště, tedy v Holicích, v Pardubicích nebo občas v přilehlých obcích, kde učila. Její život byl naplněn profesní činností a několika přátelstvími. Byla zdatnou básnířkou, spisovatelkou a redaktorkou a přispívala hned do několika časopisů. Spolu se svou přítelkyní MUDR. Vilmou Ducháčkovou byla zakladatelkou Klubu ženské národní rady v Pardubicích.

Abychom si mohli udělat obrázek o prostředí, ze kterého Vojtěchová pocházela, žila a pracovala, bylo třeba důsledně vypsát informace o době, ve které žila. Proto jsou v práci zachyceny důležité informace, které se týkají míst, ve kterých působila nebo žila, otázky kultury a společenské situace, školství, politické situace, okupace a odboje.

Vojtěchová vyrůstala a žila v době dvou světových válek, přirozeně na její život, na její okolí i na její činnost to mělo vliv.

Vojtěchová byla velmi kulturně a společensky činná, jak vyplývá i z jejích deníků. Měla ráda divadlo, ráda chodila do kina a zabývala se činnostmi spojenou s různými spolky. V práci věnujeme část problematice rozboru informací o pardubickém divadle, které často navštěvovala a psala o mnoha hrách i recenze do časopisů. Také o kině, které navštěvovala, hlavně se svými přítelkyněmi a známými.

Jelikož byla aktivní učitelka, tak došlo i k rozboru nejdůležitějších informací o školství. Školství vlastně procházelo celým jejím dospělým životem.

Politická situace a okupace republiky měla vliv na všechny oblasti lidského života, tak i na její život. Ona jako součást učitelské inteligence měla možnosti a hlavně chtěla se aktivně zapojit do odbojové činnosti, která mnohým přinesla smrt. Aktivně se zapojovala do činnosti odboje na Pardubicku a vlastně tak spolu s dalšími lidmi zasloužila o ztížení situace okupantů a přiblížení se obnovy samostatnosti republiky.

V kapitole, která se zabývá zpracováním jejích osobních deníků, se pokusíme shrnout její osobní zážitky, poznámky a zkušenosti, které za svého života zažila a o kterých usoudila, že je nutné je zapsat. Dochází k zaměření se na některé důležité věci, které se v jejích denících opakují a mají vliv na její život a činnost. Zabývali jsme se tedy jejími zálibami, zdravím, přáteli nebo i její profesí a zájmy. Kapitola je prokládána jednotlivými citacemi, která nám mají přiblížit její konkrétní myšlenky.

Co říci závěrem? Jaká byla Růžena Vojtěchová osoba? Byla učitelka, spisovatelka, redaktorka, ale i přítelkyně, která uměla naslouchat jiným. Především to ale byla žena, která se nebála bojovat proti bezpráví a riskovat vlastní život. I když jako následek této její činnosti se jí dostalo možnosti nejhorší a to smrti zastřelením.

8. Resumé

The aim of this thesis was introduce and approach the person of Růžena Vojtěchová. From the professional publications and also from her diaries I tried capture environment and the epoch, in which she lived and worked.

Now let us try for summarize contemporary findings. Růžena Vojtěchová was born 5th of february 1903 in Holice, she graduated at secondary school of education. She started teach right after the graduation, during her life she altered several teaching positions and except from teaching, she devoted literary and editorial activities. Monitored diaries are capturing the era of the years between 1924 – 1936, so they capture prewar epoch of her life only. So, just her prewar work.

Vojtěchová lived out her life just around her born place for, namely in Holice town, city of Pardubice or adjacent municipalities, where she taught. Her life was filled of professional activities and several friendships. She was able poet, writer and editor and she was contributing into several journals. Along with her friend MUDr. Vilma Ducháčková was co-founder of Klub ženská národní rada v Pardubicích (The club of feminine national Council in Pardubice).

To make us a good picture about an environment, where Vojtěchová came from, where she lived and worked is necessary consistently write down informations about an age, in which she lived. It is the reason why are in this thesis captured the informations which are relating to localities where she worked or lived, the questions of culture and social situations, education, political situations, occupation and the resistance.

Vojtěchová growed up and lived in the age of two World Wars, of course it had some impact to her life, her vicinity and also to her work.

Vojtěchová was very culturally and socially active, as follows also from her diaries. She loved theater, she loved to visit cinema and she dealt with activities joined to different fellowships. We devote in this thesis to the problems of the analysis of informations of Pardubice theatre, which she visited often and writed journal critiques about many dramas. We do the same job in this thesis also about the cinema, which she visited with her friends and acquaintances.

Because she was active teacher, so it became to analyse of most important informations of education. The education went through entire her adult life.

The political situation and the occupation of the republic had an effect to all areas of people life and to her life as well. She as a part of a pedagogical intellect had an options and mainly she wanted to actively join to resistance activities, which brought death to many of them. She actively joined to the resistance activities in Pardubice region and actually in connection to other people, they merited for more difficult situation of the invaders and with it, they approached restoration of the independent republic.

In the chapter, which deals of processing of her personal diaries, we try to sum up her personal experience and records which she lived out during her life and which she decided it is important to write it down. It is arising to target on several important things, which repeat in her diaries and have effect to her life and work. So, we interested about her avocations, health, friends or also her profession and interests. The chapter is interlaced individual quotations, which should to get us closer of her specific ideas.

What to say in the conclusion? Who was Růžena Vojtěchová as a person? She was a teacher, writer, editor, but also friend, which knew how to listen to the others. At the first of all she was a woman, which was not afraid to fight against injustice and risk with it loss own life. Although, as a consequence of this activities she got the worst option namely execution by firing squad.

9. Prameny a literatura

9.1. Prameny

Archiv bezpečnostních složek Praha

Fond 141-332-2

Fond 141-334-15

Fond 141-339-8

Fond 141-339-15

Národní archiv Praha

Fond Ženská národní rada, č. fondu 627, kart. č. 1, stanovy Ženské národní rady schválené ministerstvem vnitra a platné od roku 1933

Státní okresní archiv Chrudim

Fond Městské dívčí lyceum Chrudim. hlavní katalog 1917/1918. kniha 13

Fond Městské dívčí lyceum Chrudim. hlavní katalog 1918/1919. kniha 14

Fond Městské dívčí lyceum Chrudim. hlavní katalog 1919/1920. kniha 15

Fond Městské dívčí reformní reálné gymnázium Chrudim. inv. č. 1. kniha 1. fasc. č. 1

Státní okresní archiv Kutná Hora

Fond Lindnerův učitelský ústav Kutná Hora. maturitní katalog. kniha číslo 252

Fond Seznam absolventů učitelského ústavu 1874 – 1942. karton číslo 61. inv. číslo 449

Státní okresní archiv Pardubice

Inventář fondu s názvem Učitelský spolek Budeč Pardubice 1881-1941

Archiv města Pardubice. Pamětní kniha města Pardubic

Matrika učitelů N-Ž, číslo 31

Fond Místní školní rada Pardubičky. 1925 – 1943. kniha 1

Fond Národní škola dívčí Holice. třídní katalogy. knihy 77, 83,89, 96,104

Fond Okresní školní výbor Pardubice, sign. učitelka Růžena Vojtěchová (1924-1942),
karton č. 66

Fond Okresní školní výbor Pardubice. sign. Růžena Vojtěchová. karton 67

Fond Okresní úřad Pardubice 1850-1945. sign. Učitelská jednota Budeč Pardubice.
karton č. 1110
Fond Okresní úřad Pardubice, sign. Ženská národní rada Pardubice, karton č. 491
Fond Střední (měšťanská) škola dívčí Holice. třídní katalogy. knihy 73, 76, 77
Fond Učitelský spolek Budeč. zápisy ze schůzí

Státní oblastní archiv Zámorsk

Inventář fondu s názvem Vývoj škol v jednotlivých obcích okresu Pardubice
Sbírka matrik Východočeského kraje 1587-1949. farní úřad diecéze Královehradecké
matrika zemřelých, sign. 6602, fol. 192

Východočeské muzeum Pardubice

Fond Růžena Vojtěchová, R 357

9.2. Články a publikace

Co jest denník vůbec, učitelský zvláště jaký prospěch z řádného vedení denníku pro učitele vyplývá? Škola a život. sešit 5. 1865 (svázaný ročník 1865)

HENDRYCHOVÁ, Soňa. Z historie feminizmu v českých zemích. In *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 56 - 64

HORÁKOVÁ, Milada: Ženy v domácím odboji. In: *Národně socialistické ženy v národním odboji 1938 – 1945*. Praha 1947. s. 12 – 16. Uloženo v Národním archivu Praha, fond Archiv české strany národně sociální, Praha, karton 451

HORÁKOVÁ, Milada: Z mé ilegální činnosti za okupace. In: *Národně socialistické ženy v národním odboji 1938 – 1945*. Praha 1947. s. 68 – 70. Uloženo v Národním archivu Praha, fond Archiv české strany národně sociální, Praha, karton 451

JIČÍNSKÝ, Karel - GOTWALLD, Karel. *Protifašistický odboj na Pardubicku v letech 1939-1945*. uloženo v Národním archivu Praha. fond protifašistických bojovníků-ústřední výbor. Praha. inv.č. 3054

KOŘALKA, Jiří. Zvolení ženy do českého zemského sněmu roku 1912. In: *Žena v dějinách Prahy*. Praha, 1996

Krajem Pernštýnův, vlastivědný sborník školního okresu pardubického, ročník V.-XVII., Pardubice, 1925-1938, Východočeské muzeum Pardubice, R 357/1

SELDON, A. Introduction: interpreting documents, In P. Catterall and H. Jones (eds) *Understanding Documents and Sources*, Heinemann, Oxford, 1994

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. Česká žena v politice a veřejné činnosti na přelomu 19. a 20. století. In: *Žena*. Praha, 1996

ŽIŽKA, Jaroslav, *Heydrichiáda ve východních Čechách*, Pardubice, 1966. uloženo v Národním archivu Praha, fond Svaz protifašistických bojovníků-ústřední výbor. Praha, inv. č. 1069

ŽIŽKA, Jaroslav. Heydrichiáda na Pardubicku. In *Zář*. 2. červen 1967. článek uložen v Národním archivu Praha

9.3. Bakalářské a diplomové práce

KÁFOŇKOVÁ, Jarmila. *Postavení žen v české společnosti v posledních 100 letech*. Bakalářská práce. Brno, 2006

NĚMEČEK, Jan. *Pardubicko za nacistické okupace a jeho podíl na národněosvobozené boji českého lidu*. Diplomová práce. Praha. 1987

ŠANDOVÁ, Michaela. *Slečny učitelky*. Diplomová práce. Pardubice, 2005

ŠEDINOVÁ, Jitka. *Deníky hraběte Františka Josefa Jindřicha Schlika*. Diplomová práce. Pardubice, 2010

VELECHOVSKÁ, Michaele. *Ženy v životě Pardubic, pohled do společenského a kulturního prostředí Pardubic v meziválečném a válečném období*. Diplomová práce. Olomouc, 2012

9.4. Studie ve sbornících

BUREŠOVÁ, Jana. Ženy a druhá světová válka. In *Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945): Sborník příspěvků ze symposia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války*. Praha, 2009. s. 79-96. ISBN 978-80-87211-38-0

CACH, Josef. Učitelstvo a učitelské hnutí v letech 1848 až 1918. In KODEDOVÁ, Oldřiška. *Učitelé v práci a v boji*. Praha, 1971. s. 7-22. ISBN 24-018-71

FILÍPEK, Jiří. Naše třídní učitelka z protektorátních let Růžena Vojtěchová. In *Zprávy Klubu přátel Pardubicka*. ročník XLIII. číslo 11-12. Pardubice, 2008

HOLANCOVÁ, Anežka. Emancipační hnutí žen a učitelek. In KODEDOVÁ, Oldřiška. *Učitelé v práci a v boji*. Praha, 1971.s. 154-171. ISBN 24-018-71

KUČERA, Milan. Obyvatelstvo českých zemí ve 20. století. In *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha, 1998. s. 311-381. ISBN 80-204-0720-0

LENDEROVÁ, Milena. Chvála deníků a dopisů. In LENDEROVÁ, Milena – KUBEŠ, Jiří (edd.). *Scientific Papers of the University of Pardubice. Fakulty of Humanities. Series C. Supplement 9*. Pardubice, 2004. s. 21-31. ISBN 80-7194-650-8

LENDEROVÁ, Milena. Ženské deníky jako pramen k poznání mentality elit. In *Studie k sociálním dějinám*. Kutná Hora, 1999. s. 39-54. ISBN 80-86224-08-2

MAŤA, Petr. Nejstarší české a moravské deníky. In *Folia Historica Bohemica 18*. Praha, 1997. s. 99-120. ISBN 80-85268-56-6

PALEČEK, Jiří. Pardubice ve 20. století. In *A B - Zet Pardubicka*. sešit 14. Pardubice, 2001

PETR, Pavel – ROP, Daniel. Bombardování Pardubic. In *Zprávy Klubu přátel Pardubicka*. ročník 33. s. 139-145. Pardubice, 1998

SLABÁKOVÁ, Radmila. Osobní deník – zdroj nebo tvůrce paměti? In LENDEROVÁ, Milena – KUBEŠ, Jiří (edd.). *Scientific Papers of the University of Pardubice. Faculty of Humanities. Series C. Supplement 9*. Pardubice, 2004. s. 41-48. ISBN 80-7194-650-8

9.5. Encyklopedie

ANTONÍN, Robert - Josef TOMEŠ. *Encyklopedie českých dějin: osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*. Praha, 2008. ISBN 978-80-86880-65-5

Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie všeobecných znalostí. Díl II. Praha, 1889. heslo Amerling. s. 151-152

Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie všeobecných znalostí. Díl IV. Praha, 1891. heslo Budeč. s. 840

Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie všeobecných znalostí. Díl VII. Praha, 1899. heslo Denník. s. 301

9.6. Internetové zdroje

Černá za Bory. In: *Wikipedia* [online] [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cern%C3%A1_za_Bory

Dvě vdovy. In: *Wikipedia* [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Dv%C4%9B_vdovy

GANIM, Carole. Autobiographies And Diaries, U.S. In *Women's Studies Encyclopedia, ed. Helen Tierney* [online]. 2002 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://gem.greenwood.com/wse/wsePrint.jsp?id=id66>

Německá okupace Čech a Moravy. In: *Wikipedia* [online]. [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C4%9Bmeck%C3%A1_okupace_%C4%8Cech_a_Moravy

Současnost města Holic. In: *Město Holice: Oficiální stránky města Holic* [online]. [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.holice.eu/aktuality-holice/historie-a-soucastnost/item/15-sou%C4%8Dastnost-m%C4%9Bsta-holic>

Zvíkovský rarášek (opera). In: *Wikipedia* [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Zv%C3%ADkovsk%C3%BD_rar%C3%A1%C5%A1ek_%28ope-ra%29

9.7. Literatura

ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy: Evropa 1789-1918*. Brno, 2005. ISBN 80-7325-060-8

ALASZEWSKI, Andy *Using Diaries for Social Research*. London; New Delhi. 2006. ISBN 0 7619 7291 9

BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v 19. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-241-4

BAHENSKÁ, Marie – HECZKOVÁ, Libuše – MUSILOVÁ, Dana. *Ženy na stráž!: České feministické myšlení 19 a 20. století*. Praha, 2010. ISBN 978-80-86495-70-5

BOCKOVÁ, Gisela. *Ženy v evropských dějinách: Od středověku do současnosti*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-494-7

BRONCOVÁ, Dagmar. *Knihy o městě: Pardubice*. Praha, 1999. ISBN 80-86098-12-5

BRUNCLÍK, Jan – HLUŠIČKOVÁ, Růžena. *Lidé z Obrany národa a spolupracovníci časopisu V boj ve východních Čechách 1939-1940*. Zámorsk, 2006. ISSN 231-6307

BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001. ISBN 80-244-0248-3

DOLEŽAL, Jiří. *Druhá světová válka a obnova Československa*. Praha, 1991. ISBN 80-04-25901-4

HAJN, Alois. *Ženská otázka v letech 1900-1920*. Praha, 1939

HLADÍK, Pavel. *Holice: kapitoly z historie města*. Holice, 1990

HLADÍK, Pavel – KMENT, Miloslav. *Holice: historický lexikon 1336-2002*. Holice, 2010

JARÁ, Karla a kolektiv. *Všední život na Pardubicku v období nacistické okupace a druhé světové války (15. 3. 1939-květen 1945)*. Pardubice, 2012. ISBN 978-80-86934-15-0

JOŽÁK, Jiří. *Druhá světová válka a československý odboj*. Praha, 1993. ISBN 80-208-0292-4

KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. Praha, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4

KMONÍČEK, Josef. *První měsíce nacistické okupace Pardubic*. 1970

KOCOUREK, Jaroslav. *Český atlas: východní Čechy*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7316-286-3

KODEDOVÁ, Oldřiška – UHEREK, Zdeněk. *Kapitoly z dějin českého učitelstva (1890-1938)*. Praha, 1972. ISBN 14-408-72

LECKIE, Robert. *Sága 2. světové války*. Praha, 2000. ISBN 80-7214-285-2

LENDEROVÁ, Milena. *A ptáček se knížko má: ženské deníky 19. století*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7254-956-6

LENDEROVÁ, Milena a kolektiv. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1

LIPOVETSKY, Gilles. *Třetí žena: Neměnnost a proměny ženství*. Praha, 2000. ISBN 80-7260-030-3

MACDONALD, Callum. *Prague in the shadow of the swastika: a history of the german occupation 1939-45*. Praha, 1995. ISBN 80-7023-211-0

MOCNÁ, Dagmar – PETERKA, Josef a kol.: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha, 2004. ISBN 80-7185-669-X

MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu: Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. České Budějovice, 2007. ISBN 978-80- 8682-931-9

OLIVOVÁ, Věra. *Československá republika v letech 1918-1938*. Praha, 1993. ISBN 80-04-26170-1

Pardubicko, Holicko, Přeloučsko. Díl III. Pardubice, 1909

RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I. (1774-1989)*. Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5

ŘEZNÍČKOVÁ, Kateřina. *Študáci a kantoři za starého Rakouska*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7277-163-9

ŠAFAŘÍK, Antonín – POSPÍŠIL, Otokar. *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice, 1911

ŠEBEK, František – ZIKMUNDA, Vlastimil. *Pardubicko*. Hradec Králové, 1985. ISBN 46-014-85

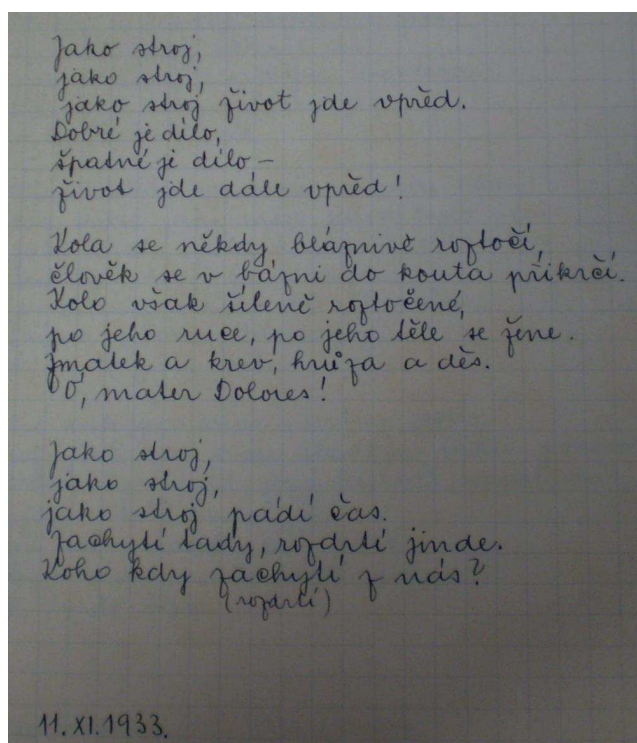
VELECHOVSKÁ, Michaela, Bc. *V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojářky za 2. světové války*. Klub přátel Pardubicka. Pardubice, 2010

10. Přílohy

Portrét Růženy Vojtěchové

ŠANDOVÁ, Michaela. V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojářky za 2. světové války.

Rukopis básně Růženy Vojtěchové. Východočeské muzeum Pardubice. R357.

Autorka se představuje.

Když se narodila,
vrněla jako všechny děti.
Vítána zrovna nepřišla. ^{nikdy}
Jak měla nevrněti ?

Pak rostla, pásala husy.
a žila vůbec život chudých dětí.
Ve škole měla samé jedničky
a verše pekla v měštance už třetí.

Pak trochu studii.
Teď kantorkou je starou.
Že záda nechce ohýbat
a svou se řídí hlavou,

tak vypadá to: Víte, přiznávám,
že hloupá není právě,
a dělat umí, pravda též -
A dělá, pane, hravě -

Však má to háček, pravím vám:
Proč hřbet neumí sehnout ?
Když mohou jiní, ona též
by líp si mohla sednout,

však úřad ať se naučí ctít,
jak se sluší -
Tak, milý pane, ona svou
si nezachrání duši !

Rukopisy básní Růženy Vojtěchové. Východočeské muzeum Pardubice. R 357.

Polabiny

Modrý praporek oblaka nesou
Slunce prolíná atomy země
Křebenem nadějí
vlasy si časem dívky
Ach přívá to ve snu

Na klasech obilí paprsky žluté
Na květech
motýlčí tělíčka hubka
Do nácti usadnou
Časem mne máte
Po lasec náce se žepťá

Poz lípě k zemi dýchá se hlasy
Oblaka
praporek moudře své nesou
Křebenem nadějí
dívky si vlasy
s lehkostí motýla
časem

Růžena Vojtěchová

Číslo 14. list. 1924.

Budu asi bytelt na půl v Praze a na půl v Med-
lenci u nějakých stěny a paní (šástrníkovi). V pi-
ně to bude ughodně pohvalnější, připravám, že
by mne v zimě to starání a ty sestry nupely.
Do školy půjdu až v pondělí, ten týden to ještě
vzprímím, pak Soběslav a od 1/12. na půl v
Medlenci. Jen aby byly příjemné. Děra jsem
kašlala nějakou krví - očka? Měla jsem do-
adu adon meladu a chut' do dřeví, ale dnes
je mi uvo smutno a chtěla jsem jet do Slavia,
ale v poslední chvíli mi Lidka Hl. přinesla pra-
ni, mám něco obstarat. Pojedu tedy zítřka
v poledne. Potkala jsem u brány M. Walisovnu,
mep' řek' mne zjisto zase škrábat v terku. Tate
psem hned utekla a dostala jsem hrůzný
záchvat kašle, jen 2 hod. po tom záchvatu a
ještě se z toho nemohu vppamatovat, bolí to
už uvo no prou, ale i v břiše. Krev stále drolu
kašle, ale svedotimý dostat nemim. Chtěla
byť dít dovolnout toho, co jsem v pidsurž-
la.

Versovaní pram' E.

Rukopisy deníku Růženy Vojtěchové. Východočeské muzeum Pardubice. R 357.

Číslo 22. pros. 1926.

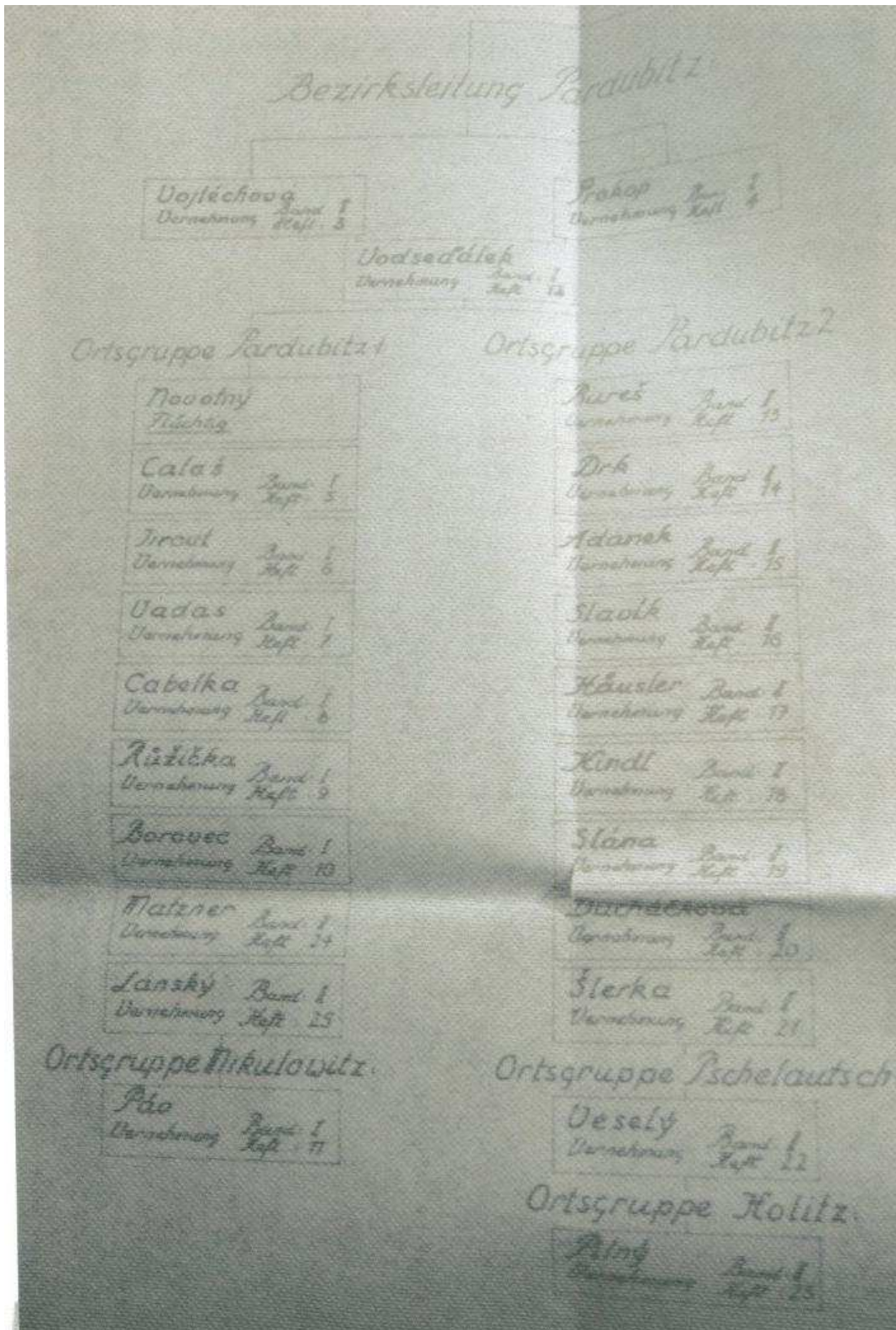
Pravoukovačila jsem. Jedím doma a nikam
se mi necha. U tot' jsem už uležela 2 1/2 týdně.
Jště jím je to díně. Pojedu tam zítřka. Počlám do
H. dárky a rítěpy, neboť jedu na vánoce
do Prahy, nelíšim se však. Nepracuji užoh
sídila tady v kuchyni u Hl. na lavici.

A vauku je smik a mrvne a Praha bude
krasné bla -

V pondělí odjela sl. P. na vánoce, bude
mit 2 měs. dovolenou a pak se už do O ve-
rát.

Cella jsem po jejím odjezdu do 2 hod.
v nosi Buchanovy "Vypředači", pak jsem ne-
mohla usnout a anubeho dne po uuvavé ani
stopy. Včera zas do púhrovi oprava seísti,
nespání se opakovalo a žádná uuvava.

Mijemá nálada nelíšim se na vá-
noce.

Gestapem vytvořená síť pardubické ilegální odbojové skupiny PVVZ. Archiv bezpečnostních složek Praha. fond 141-322-2.

Der Ermittlungsrichter
des Volksgerichtshofs

Berlin 938 10, am 27. Oktober
Telegraphische Nr.
Straßennummer: 1073 01

194 2

Es wird gebittet, bei allen
Eingaben die nachstehende
Geschäftsnummer anzugeben:

Geschäftsnummer:

12. J. 240 .42

556. 273 .42

Haftbefehl.

Die Lehrerin Rosa V o j t ě c h o v a aus
Pardubitz/Böhmen, Proschwinkel 498, geboren am 5.2.03
in Holitz/Böhmen, Protektoratsangehörige, t.Zt. in der
Untersuchungshaftanstalt in Dresden,
ist zur Untersuchungshaft zu bringen.

Sie ~~ist~~ wird beschuldigt, als Protektoratsangehöriger
im Protektorat in den Jahren 1939 folgende

1. mit anderen gemeinschaftlich handelnd das hochverräterische Unternehmen mit Gewalt oder durch Drohung mit Gewalt das Reichsgebiet ganz oder teilweise einem fremden Staate einzuverleihen oder ein zum Reich gehörendes Gebiet vom Reich loszureißen, vorbereitet zu haben, indem die Tat darauf gerichtet war, einen organisatorischen Zusammenhalt herzustellen oder aufrechtzuerhalten,
- Verbrechen gegen §§ 90, Abs. 1, 93 Abs. 1, 2 und 3, Ziffer 1, 47 StGB. -
2. im Inland es unternommen zu haben, während eines Krieges gegen das Reich und auch in Beziehung auf einen drohenden Krieg der feindlichen Macht Verschub geleistet zu haben - § 91b StGB. -

Sie ~~ist~~ ist dieser Straftat dringend verdächtig und mit Rücksicht auf die Höhe der zu erwartenden Strafe fluchtverdächtig.

Gegen diesen Haftbefehl ist das Rechtsmittel der Beschwerde zulässig.

[Handwritten Signature]
Amtsgerichtsrat.

Zatykač vypsany na Růženu Vojtěchovou. Archiv bezpečnostních složek Praha. Fond 141-332-2.

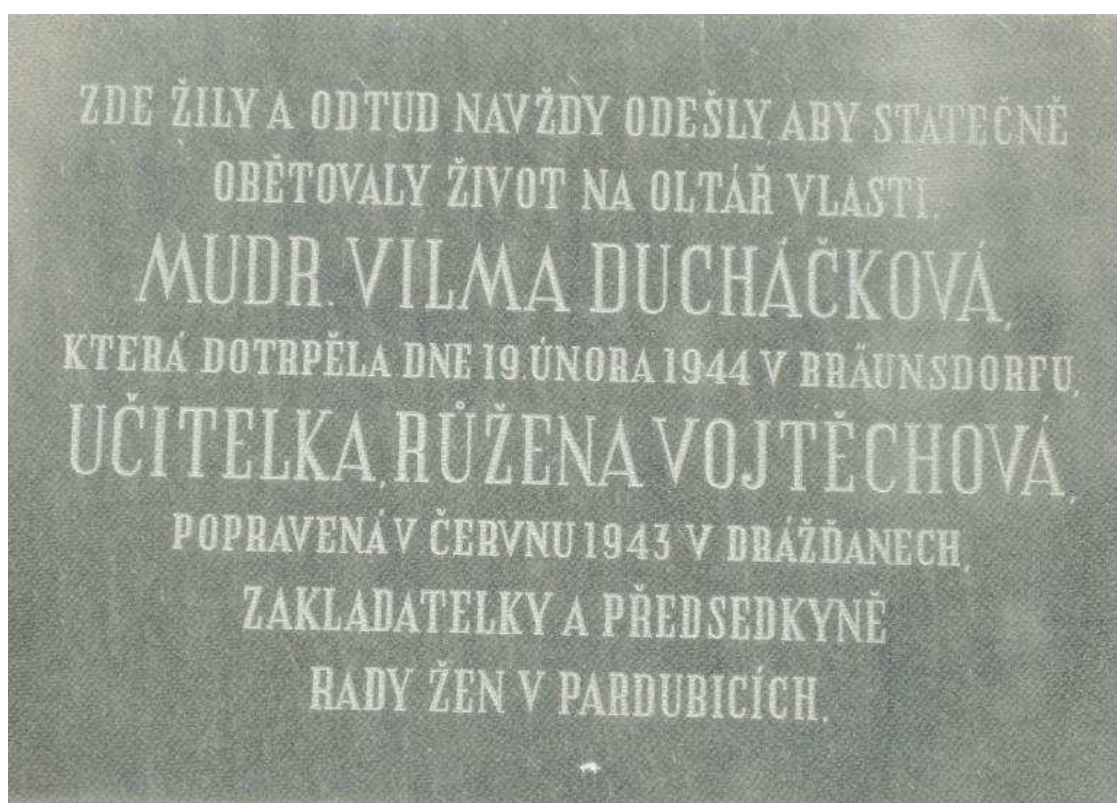
Im Namen des Deutschen Volkes

In der Strafsache gegen

- 1.) die Lehrerin Růžena V o j t ě c h o v á aus Pardubitz, geboren am 5. Februar 1903 in Heitz (Böhmen),
 - 2.) den Finanzwachoberreferenzienten Bohumír P r o k o p aus Pardubitz, geboren am 3. Oktober 1895 in Kralowitz (Böhmen),
 - 3.) den Postadjunkten Josef V o d s e d á l e k aus Pardubitz, geboren am 9. Juli 1905 in Ober-Rosenthal (Sudetengau),
 - 4.) den Arbeiter Rudolf S i a u l i k aus Pardubitz, geboren am 16. Oktober 1913 in Gwitkau (Böhmen),
 - 5.) den Postadjunkten Ludomír A d á m e k aus Pardubitz, geboren am 24. August 1915 in Mlinsko (Böhmen),
 - 6.) den Oberlehrer i. R. Emanuel S i e r k a aus Pardubitz, geboren am 17. November 1886 in Politschná (Böhmen),
 - 7.) den Postgehilfen Adolf B u r e š aus Pardubitz, geboren am 7. November 1911 in Sernofed (Böhmen),
 - 8.) den technischen Beamten Miloš L a n e k ý aus Pardubitz, geboren am 9. Oktober 1903 in Pardubitz (Böhmen),
 - 9.) den Eisendreher Emil H a t k n e r aus Klein-Pardubitz, geboren am 20. Oktober 1899 in Groß-Bystřitz (Böhmen),
- sämtlich Protektorsangehörige, zur Zeit in dieser Sache in gerichtlicher Untersuchungshaft, wegen Vorbereitung zum Hochverrat u. a.
- hat der Volksgerichtshof, i. Senat, auf Grund der Hauptverhandlung vom 26. März 1943, an welcher teilgenommen haben als Richter :

Ober-

Titulní strana rozsudku Růženy Vojtěchové a dalších osmi spolupracovníků odboje z Pardubic.

Pamětní deska Růženy Vojtěchové a MUDr. Vilmy Ducháčkové, která je umístěna
v Pardubicích na domě v Polské ulici č. p. 898.